

The electronic version of the book is created by
<http://www.enverhoxha.ru>

EPOPEJA

E LUFTES ANTIFASHISTE

NACIONALÇLIRIMTARE

E POPULLIT SHQIPTAR

1939 - 1944

**EPOPEJA
E LUFTES ANTIFASHISTE
NACIONALÇLIRIMTARE
E POPULLIT SHQIPTAR
1939-1944**

**INSTITUTI I STUDIMEVE MARKSISTE-LENINISTE
PRANË KQ TË PPSH**

**INSTITUTI I HISTORISË PRANË AKADEMISË SË
SHKENCAVE TË RPSSH**

ARKIVI QENDROR I PPSH

ENVER HOXHA

Organizatore dhe udhëheqëse e Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare ishte Partia Komuniste e Shqipërisë me shokun Enver Hoxha në krye, themeluesin dhe mësuesin e saj.

«Në luftën legjendare me armiqtë më të egër të njerëzimit, fashistët italianë e nazistët gjermanë, u shfaqën me një forcë të dhjetëfishuar e mbi një bazë të re trimëria dhe heroizmi i popullit shqiptar, shpirti i tij i pamposhtur liridashës, urrejtja e thellë për shtypësit e skllavëruesit, guximi dhe vendosmëria për të luftuar pa marrë parasysh asnjë sakrificë dhe për të fituar mbi armiqtë.

Udhëheqja e kësaj lufte ishte Partia Komuniste e Shqipërisë, e cila me politikën e saj të drejtë e largpamëse e me heroizmin e saj të pashoq ngriti në këmbë mbarë popullin dhe e çoi atë në fitoren e madhe historike, çlirimin e plotë të Atdheut dhe triumfin e revolucionit popullor».

ENVER HOXHA

EPOPEJA E LUFTES ANTIFASHISTE NACIONALÇLIRIMTARE E POPULLIT SHQIPTAR 1939-1944

Shqiptarët kanë luftuar pa pushim gjatë shekujve kundër pushtuesve e skllavëruesve të ndryshëm për lirinë dhe pavarësinë, por asnjëherë nuk siguruan liri e pavarësi të plotë dhe të qëndrueshme. Edhe më 1912, kur Shqipëria shpalli pavarësinë dhe krijoi shtetin e parë kombëtar shqiptar, imperialistët nuk e lanë të gëzonte frytet e kësaj fitoreje historike. Gjatë regjimit mbretëror të Zogut, pavarësia nuk ishte veçse formale. Në të vërtetë, Zogu me anë të politikës së tij antipopullore dhe antikombëtare e kishte shndërruar vendin në një gjysmëkoloni italiane.

Vetëm me fitoren e arritur në luftën kundër pushtuesve fashistë italianë e gjermanë dhe kundër tradhtarëve, populli shqiptar fitoi lirinë dhe pavarësinë e plotë kombëtare, u bë zot i fateve të veta. Lufta Antifashiste Nacionalçlirimtare është epikeja më e lavdishme në historinë e popullit shqiptar.

Shqipëria është nga viktimat e para të agresionit fashist. Më 7 prill 1939 ushtria italiane zbarkoi në tokën shqiptare. Populli shqiptar, ndonëse i tradhtuar dhe i braktisur nga mbreti dhe qeveria e tij, u ngrit në këmbë kundër agresorëve fashistë. Por ai nuk mund t'i bënte ballë këtij agresioni për arsye se ishte i paarmatosur, i paorganizuar, pa udhëheqje.

Italia fashiste vendosi në Shqipëri një regjim të egër pushtimi dhe u mundua të zbatojë planet e saj të italianizimit e shfrytëzimit ekonomik, si edhe të shndërrimit të tokës shqiptare në plasdarm për agresione kundër popujve fqinjë. Pas kapitullimit të Italisë, në shtator 1943, Shqipërinë e pushtuan nazistët gjermanë dhe e vunë atë nën një regjim robërie akoma më të egër. Ushtritë fashiste shkaktuan rrënime dhe dëme të jashtëzakonshme. Në krahasim me popullsinë, Shqipëria është një nga vendet, që zë radhën e parë në dëmet e pësuar në njerëz dhe sidomos në vlera materiale dhe kulturore.

Për më tepër se pesë vjet e gjysmë populli shqiptar zhvilloi kundër pushtuesve italianë e gjermanë luftën më burrërore, më të organizuar e më fitimtare, që kishte bërë gjatë historisë së tij.

EPOPEJA E LUFTES ANTIFASHISTE NACIONALÇLIRIMTARE E POPULLIT SHQIPTAR 1939-1944

Organizatore dhe udhëheqëse e Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare ishte Partia Komuniste e Shqipërisë (PKSH) me shokun Enver Hoxha në krye, themeluesin dhe mësuesin e saj.

Luftën Nacionalçlirimtare populli shqiptar e filloi si një qëndresë, një kundërveprim të ligjshëm kundër pushtimit të vendit, për t'i bërë ballë asgjësimi si komb e si popull. Kjo luftë, nën udhëheqjen e Partisë Komuniste, u zgjerua dhe u forcua pandërprerje, u organizua dhe u shndërrua në një revolucion të vërtetë antifashist, antiimperialist demokratik.

Një faktor vendimtar në arritjen e fitores përfundimtare mbi pushtuesit e tradhtarët ishte *bashkimi i çeliktë i popullit rreth Partisë*, që u farkëtua në zjarrin e luftës çlirimtare, të revolucionit popullor.

Çdo herë që populli shqiptar ka arritur të bashkohet, si në kohën e Skënderbeut dhe në kohën e Rilindjes, ai është bërë i pathyeshëm përballë armiqve, sado të mëdhenj, të fuqishëm e të egër të kenë qenë ata.

Por bashkim të atillë të fortë e'të qëndrueshëm të popullit, si ai që u arrit në Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare nën udhëheqjen e PKSH, nuk ka njohur më parë historia shumëshekullore e Shqipërisë. Ky bashkim u mishërua në *Frontin Nacionalçlirimtar*.

Fronti në Shqipëri nuk u krijua si një koalicion partish a organizatash politike, por si një bashkim vullnetar i masave të gjera popullore. Partia dhe udhëheqësja e vetme në Front ishte Partia Komuniste.

Forcat shoqërore kryesore të Frontit ishin klasa punëtore, si forcë politike udhëheqëse, dhe fshatarësia punonjëse, si baza më e gjerë, burimi e forca më e madhe e armatosur e Luftës Nacionalçlirimtare.

Në mënyrë të veçantë në Front vërshoi rinia, e cila përbënte fuqinë më të gjallë, më luftarake të Lëvizjes. Rinia gjeti në vijën politike të Partisë e në platformën e Frontit plotësimin në perspektivë të dëshirave të zjarrta materiale e shpinërore të saj për liri e pavarësi, për zhvillim e përparim ekonomik, arsimor e kulturor, për një jetë të begatshme e të lumtur. Nuk ishte e rastit që Lufta Nacionalçlirimtare e popullit thirrej shpesh «lufta e rinisë».

Një fenomen i ri në bashkimin e popullit në Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare ishte pjesëmarrja e gjerë e gruas shqiptare, e cila luftoi krah për krah me burrat me të gjitha format, duke përfshirë edhe luftën me armë.

Bashkimi i popullit në Frontin Nacionalçlirimtar u qëndroi të gjitha provave, duke u treguar i oathyeshëm përballë përpjekjeve që bënë dhe mjeteve që përdorën armiqtë për ta shkatërruar atë. «Balli Kombëtar» dhe «Legaliteti», që u krijuan si reaksion kundër Frontit, posaçërisht për ta përçarë dhe për ta asgjësuar bashkimin e popullit rreth Partisë, u demaskuan si organizata tradhtare, vegla të pushtuesve, dhe u dërrmuan nga goditjet e fuqishme të popullit kryengritës e të Ushtrisë së tij Nacionalçlirimtare.

Fatin e luftës kundër pushtuesve e tradhtarëve e vendosi *kryengritja me armë*.

Kjo kryengritje filloi me aksione të guximshme të armatosura të komunistëve e të patriotëve, të njësiteve guerile e të çetave partizane e vullnetare, që erdhën gjithnjë duke u shtuar dhe forcuar në valën e lëvizjen çlirimtare revolucionare. Nga njësitet guerile e çetat u kalua në batalione, në krijimin e shtabeve të qarqeve dhe të Shtabit të Përgjithshëm 10 korrik 1943, kur kryengritja e armatosur kishte marrë karakterin e një kryengritjeje të përgjithshme, e një lufte të armatosur popullore e cila bazën kryesore e kishte në fshat, por që zhvillohej me forcë të madhe edhe në qytet.

Shtabi i Përgjithshëm organizoi *Ushtrinë e rregullt Nacionalçlirimtare Shqiptare (UNÇSH)*, themelet e së cilës qenë hedhur që në vitin 1942 dhe në fillim të vitit 1943 me njësitet guerile, me çetat e batalionet partizane. Ai realizoi udhëheqjen e centralizuar strategjike e operative të kryengritjes së përgjithshme të armatosur, përpunoi njëkohësisht edhe taktikën e kësaj kryengritjeje.

Formacioni më i madh i Ushtrisë së rregullt Nacionalçlirimtare në fillim u caktua brigada, kurse në Kongresin e Përmetit, maj 1944, u vendos krijimi edhe i divizioneve e i korparmatave. Në Kongres shoku Enver Hoxha, Sekretar i Përgjithshëm i PKSH, u emërua Komandant i Përgjithshëm i UNÇSH.

Ushtria Nacionalçlirimtare dhe populli kryengritës shqiptar u bënë ballë me heroizëm operacioneve të mëdha armike të dimrit 1943-1944 dhe të qershorit 1944, dolën ngadhnyes mbi ushtrinë naziste gjermane dhe forcat e armatosura kuislinge. Ua morën nga duart armiqtë iniciativën operative e strategjike dhe në fund të qershorit 1944 u hodhën në mësymje të përgjithshme, e cila çoi në dëbimin e pushtuesve, në shkatërrimin e forcave tradhtare dhe në çlirimin e plotë të vendit më 29 nëntor 1944, pa qenë nevoja të vinte në Shqipëri Ushtria e Kuqe ose ndonjë ushtri tjetër mike për ndihmë të drejtpërdrejtë. Shqipëria është i vetmi vend në Evropë që u çlirua vetëm nga Ushtria e tij Nacionalçlirimtare dhe populli kryengritës.

EPOPEJA E LUFTES ANTIFASHISTE NACIONALÇLIRIMTARE E POPULLIT SHQIPTAR 1939-1944

Njëkohësisht me organizimin e forcimin e luftës së armatosur, në zjarrin e kësaj lufte, lindi, u zhvillua dhe u forcua *pushteti popullor i këshillave nacionalçlirimtare*.

Këshillat u krijuan drejtëpërdrejtë nga masat popullore kryengritëse nën udhëheqjen e PKSH. Konferenca Nacionalçlirimtare e Labinotit, shtator 1943, duke iu përgjigjur kërkesave të masave popullore, i shpalli këshillat nacionalçlirimtare si i vetmi pushtet i popullit në Shqipëri, kurse Kongresi i Përmetit, në maj 1944, mbi bazën e këtij pushteti themeloi shtetin e ri shqiptar të demokracisë popullore. Në Kongres u krijua Këshilli Antifashist Nacionalçlirimtar, si i pari kuvend popullor i Shqipërisë, dhe Komiteti Antifashist Nacionalçlirimtar, si e para qeveri demokratike popullore me president shokun Enver Hoxha.

Çlirimi i plotë e gjeti vendin me çështjen e pushtetit plotësisht të zgjidhur në dobi të forcave demokratike revolucionare, të popullit.

Në shkallë ndërkombëtare Lufta Nacionalçlirimtare e popullit shqiptar ishte pjesë përbërëse e luftës bolërore antiishiste. Me luftën e vet heroike populli ynë i tregoi botës se Shqipëria e vërtetë nuk ishte ajo që një grusht tradhtarësh e kishin shpallur «aleate të Boshtit», por ajo që populli kryengritës, me Partinë Komuniste në krye, e kishte vënë veten në radhët e pjesëtarëve më aktivë të popujve dhe shteteve të koalicionit të madh antifashist, një popull prej vetëm 1 milion vetash, që ngriti një ushtri çlirimtare prej 70 mijë luftëtarësh, që angazhoi në luftë 15 divizione italiane gjermane dhe u shkaktoi atyre mijëra të vrarë, të plagosur dhe dëme të shumta materiale.

Populli kryengritës shqiptar dërgoi edhe përtej kufijve shtetërorë përmbi 20 mijë luftëtarë të Ushtrisë së tij Nacionalçlirimtare, të cilët luftuan me vetëmohim për çlirimin e popujve të Jugosllavisë dhe të vëllezërve shqiptarë të Kosovës.

Luftën antifashiste botërore, sidomos Luftën patriotike të Bashkimit Sovjetik të udhëhequr nga Partia Bolshevike dhe J. V. Stalini, populli ynë e

ka vlerësuar dhe e vlerëson gjithnjë si një faktor të madh, të jashtëm për arritjen e fitores. Por ai nuk priti asnjëherë që fitoren t'ia sillnin aleatët anglo-sovjeto-amerikanë. Partia Komuniste ia kishte rrënjësuar atij në mendje se liria nuk dhurohet, por fitohet me gjak e me sakrificë. «Çdo etapë e luftës sonë u shkrua me gjak, — shkruante shoku Enver Hoxha, në prapësinjë të çlirimit të plotë të vendit, — çdo gur i pushtetit ushtarak e politik u vadit me gjak dhe ky pushtet. . . i ka themelet e forta, mbrohet nga gjokset e popullit, prandaj është i pavdekshëm dhe i pathyeshëm. Lufta jonë çlirimtare nxori popullin në krye dhe këtu e vetëm këtu qëndron arsyeja e fitores».

Duke zbatuar parimin revolucionar, sipas të cilit fatet e luftës dhe të së ardhmes së atdheut i vendos vetë populli, Partia Komuniste, Fronti Nacionalçlirimtar dhe Shtabi i ri Shqiptar i dalë nga zjarri i luftës çlirimtare nuk lejua asnjë përzierje në punët e brendshme, politike, ushtarake dhe ekonomike të vendit. Zbatimi me guxim dhe me konsekuencë i këtij parimi bëri që të shkatërroheshin planet dhe orvatjet e qeverive angleze e amerikane për të mbajtur më këmbë rendin e vjetër çifligaro-borgjez dhe për të vendosur kontrollin e tyre imperialist në Shqipëri.

Me fitoren e madhe historike të 29 Nëntorit 1944, në Shqipëri mori fund jo vetëm sundimi i pushtuesve fashistë, por edhe sundimi politik i çifligarëve dhe i borgjezisë vendase, njëkohësisht edhe sundimi i çdo fuqie imperialiste. Me çlirimin e plotë të Atdheut në Shqipëri u vendos diktatura e proletariatit. Vendi hyri në rrugën e ndërtimit të një bote të re, botës së socializmit, ku do të zhdukej jo vetëm prapambetja shekullore ekonomike e kulturore, por edhe shfrytëzimi i njeriut prej njeriut, ku do të krijohet një jetë e lumtur për popullin.

Përvoja e madhe revolucionare e Luftës Nacionalçlirimtare shërben si një armë e shëndoshë në duart e gjithë punonjësve shqiptarë për të ecur me vendosmëri dhe pa u ndalur në rrugën e zhvillimit të pandërprerë të revolucionit, për të zbuluar dhe shkatërruar planet dhe veprimtarinë armiqësore të imperialistëve amerikanë, të socialimperialistëve sovjetikë, të socialimperialistëve kinezë dhe të armiqve të tjerë imperialistë e revizionistë kundër atdheut tonë socialist, për të siguruar fitore të reja të mëdha ekonomike, shoqërore, politike, kulturore-arsimore dhe ideologjike në rrugën e ndërtimit të plotë të shoqërisë socialiste.

«Në vitin 1939, kur Evropa heshte, bijtë e vendit tonë binin në fushën e nderit për një çështje të drejtë, që pak më vonë do të bëhej çështje e mbarë njerëzimit.

Fashistët italianë mund të na zaptonin, por kurrë s'do të na dërrmonin, ne e kishim kockën të regjur nga mjerimet, që kishin pllakosur vendin tonë shekuj me radhë».

ENVER HOXHA

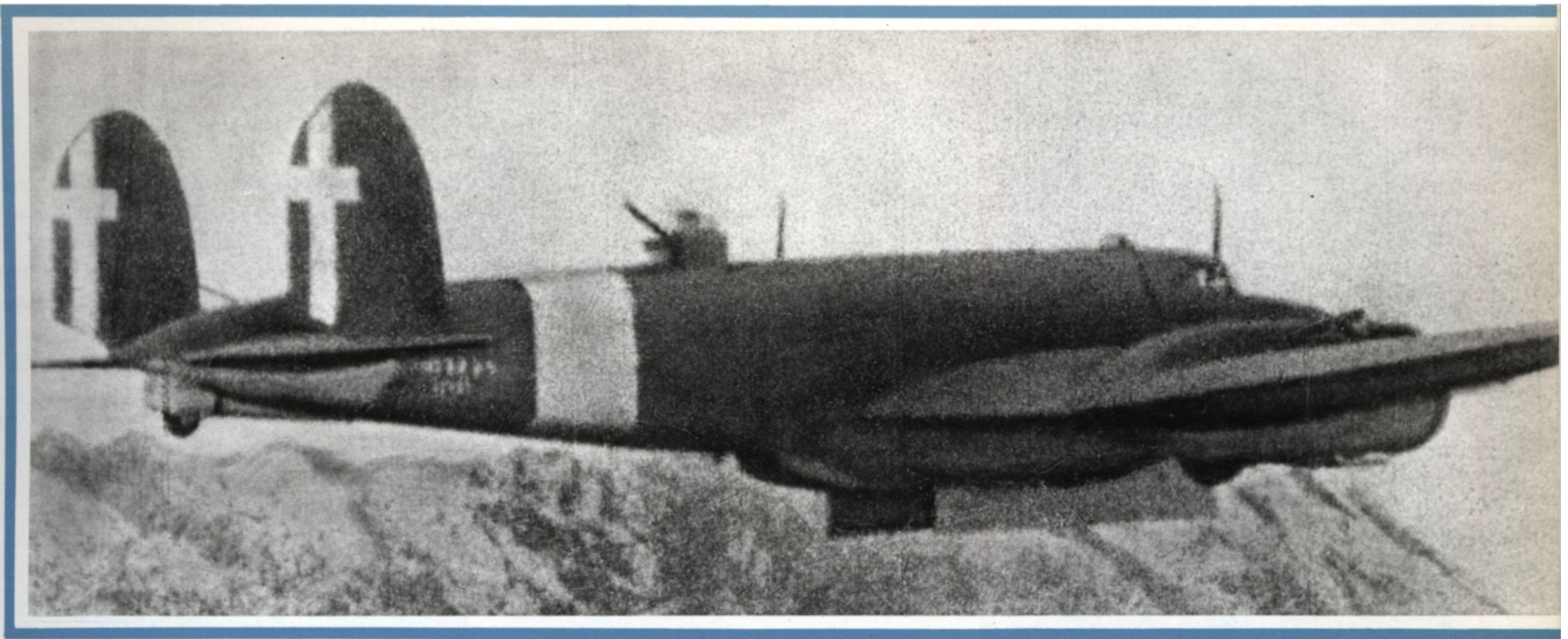

«Duam armë për të mbrojtur atdheun», je-hoi fuqishëm zëri i popullit anembanë atdheut, në ato ditë të rënda të prillit të vitit 1939, kur gjakësori fashist përgatitej për të pushtuar Shqipërinë.

Java e parë e prillit të vitit 1939 ishte java e demonstratave të fuqishme të masave popullore, ku u shfaq me forcë të madhe patriotizmi dhe gatishmëria për të mbrojtur atdheun.

Komunistët shqiptarë u bënë organizuesit e këtyre demonstratave.

7 prill 1939. Për popullin shqiptar nis një nga periudhat më të rënda të historisë së tij. Italia fashiste sulmon Shqipërinë me forca të mëdha ushtarake dhe e pushton. Populli shqiptar, i tradhtuar nga mbreti dhe regjimi i tij feudalo-borgjez, i paarmatosur dhe i paorganizuar, pa ndihmë dhe përkrahje nga jashtë, ndonëse i gatshëm për të bërë çdo sakrificë për mbrojtjen e atdheut, nuk ishte në gjendje të ndalojë agresionin dhe pushtimin e vendit.

Qindra aeroplanë, qindra luftanije bënin zjarr nga qielli dhe nga deti, dhjetëra mijëra ushtarë italianë shkelën tokën shqiptare. Ushtria shqiptare, e braktisur nga Komanda e saj e Përgjithshme dhe nga oficerët, shumica e të cilëve ishin agjentë të fashizmit italian, u shpërnda. Vetëm grupe të veçanta ushtarësh patriotë, së bashku me shumë patriotë të tjerë të vendit, i qëndruan me trimëri agresionit. Në Durrës, në Sarandë, në Shëngjin, në Vlorë agresorët u pritën me pushkë. Qindra armiq ngelën të vrarë nga plumbat e patriotëve.

Mujo Ulqinaku, Hero i Popullit, organizoi në Durrës qëndresën më të fortë kundër agresorëve. Më 7 prill ai ra duke luftuar me trimëri dhe u bë kështu simbol i qëndresës popullore kundër agresionit fashist italian.

Ura e Baçallëkut (mbi Drin) në Shkodër e hedhur në erë nga patriotët shqiptarë.

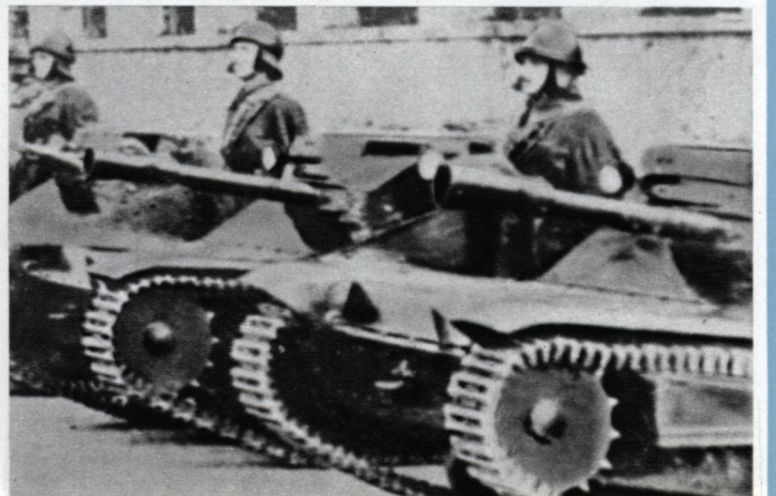
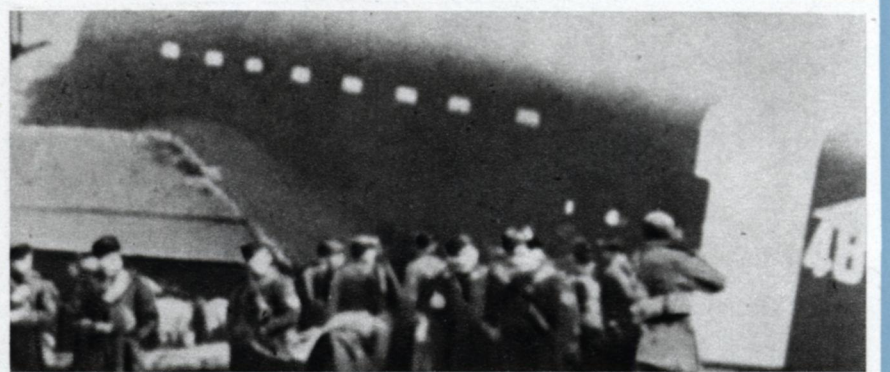
Makina ushtarake italiane u shtri në të gjitha anët e vendit. Shqipëria u shndërrua në një kamp të vërtetë ushtarak; kudo ndihej atmosfera e luftës, që përzihej me atmosferën e shtypjes së egër kombëtare dhe e bënte jetën e popullit shqiptar të padurueshme.

Divizionet italiane zbarkuan njëri pas tjetrit në tokën shqiptare, duke shtypur me hekur dhe zjarr qëndresën e popullit shqiptar. Në Shqipëri hynë dhe u vendosën 100.000 ushtarë italianë.

Regjimi pushtues fashist qëndronte në këmbë vetëm me forcën e armëve.

Humbja e lirisë dhe e pavarësisë kombëtare preku thellë ndjenjat tradicionale të atdhedashurisë së flaktë dhe të krenarisë kombëtare të popullit shqiptar. Ligjet fashiste krijuan në gjithë vendin një atmosferë terrori e pasigurie. Urrejtja për pushtuesit erdhi gjithnjë duke u rritur. Kjo urrejtje u shpreh në forma të ndryshme, duke marrë trajtën e një qëndrese të madhe popullore.

Komunistët qenë frymëzuesit, organizatorët dhe udhëheqësit e demonstratave të mëdha antifashiste, që shpërthyen në mjaft qytete të Shqipërisë me rastin e 28 Nëntorit 1939. Në demonstrata jehoi fuqishëm zëri i popullit: «Rroftë Shqipëria e lirëU, «Ja vdekje, ja liri!»

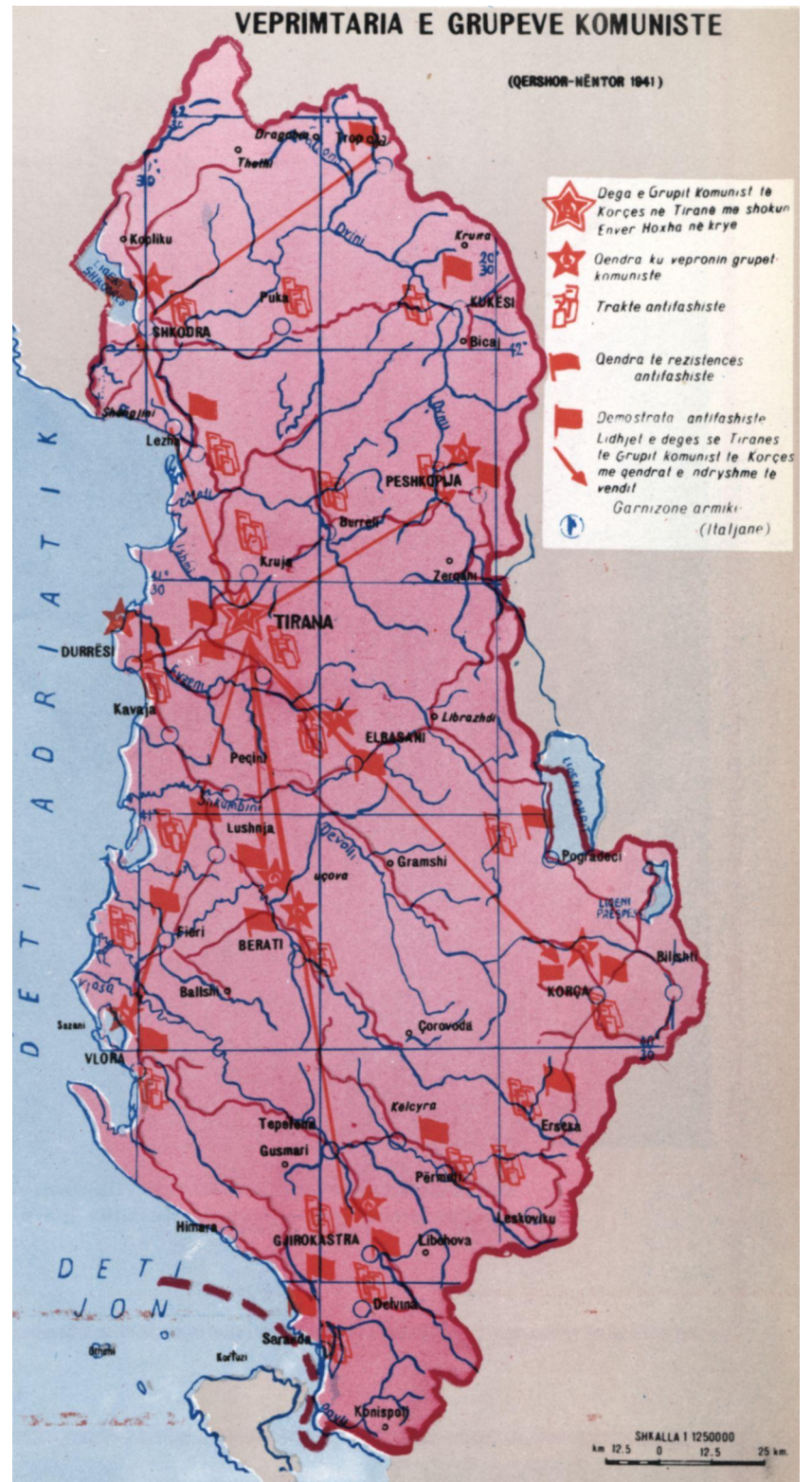
«Fill të vetëm para një armiku të pamëshirshëm, ne kemi mbajtur lart ballin në furtunë, ne i shpallëm armikut luftë të ashpër dhe të paprerë».

ENVER HOXHA

Enver Hoxha, luftëtar dhe organizator i palodhur për bashkimin e lëvizjes komuniste shqiptare dhe organizimin e Luftës Antifashiste të popullit shqiptar. Në këtë luftë ai u shqua si udhëheqës i revolucionit popullor.

Me vendim të Grupit Komunist të Korçës, Enver Hoxha u dërgua në Tiranë, ku ngriti degën e Grupit të Korçës. Shoku Enver nga Tirana krijoi lidhje me komunistë të grupeve të ndryshme dhe me nacionalistë patriotë.

Dega e Tiranës u bë qendra më e rëndësishme e lëvizjes komuniste dhe antifashiste në Shqipëri.

Dyqani «Flora» në Tiranë, qendër e veprimtarisë revolucionare dhe antifashiste të shokut Enver Hoxha.

Populli i Korçës shpreh solidaritetin e tij me popullin grek dhe hedh poshtë pretendimet e qarqeve shoviniste greke për copëtimin e Shqipërisë.

Më 28 tetor 1940 ushtria italiane sulmoi Greqinë nga toka shqiptare e pushtuar.

Populli shqiptar i robëruar nuk dëshironte që popujt e tjerë të kishin fatin e tij të keq. Prandaj ngriti zërin e tij kundër këtij agresioni të ri fashist duke marrë anën e popullit grek në luftën e tij të drejtë për mbrojtjen e atdheut të vet.

Populli shqiptar e mbështeti me të gjitha forcat luftën e popullit grek kundër agresionit italian, goditi vijat e komunikacionit të ushtrisë italiane dhe nuk lejoi që të përdorej prej fashizmit si mish për top kundër popullit grek.

Luftëtarë të Çetës së parë partizane të Pezës.

«Tokimi i parë» — G. Modhi

Më 28 qershor 1941 shoku Enver Hoxha u takua në afërsi të Pezës së Vogël me Myslim Pezën dhe luftëtarët e udhëhequr prej tij. Sipas vendimit që u mor në këtë takim, në Çetën e Pezës shkuan një numër komunistësh ilegalë. Komisari i parë politik i çetës së Pezës u caktua Vasil Shanto, Hero i Popullit.

Kjo shënoi fillimin e një faze të re në lëvizjen antifashiste. Lufta e armatosur po merrte trajtë të organizuar, në të cilën komunistët do të luanin një rol drejtues.

Me hyrjen e komunistëve në Çetën e Pezës ajo u shndërrua në çetë partizane dhe zona e Pezës mori një rëndësi të veçantë. Peza u shndërrua në një bazë të rëndësishme për zhvillimin e luftës ilegale në kryeqytet, duke e vënë armikun e përqendruar në Tiranë, në një unazë të zjarrtë.

«Në këto rrepe, — ka thënë shoku Enver Hoxha, — u takova me Myslim Pezën dhe shokët e tij, ramë dakord e vendosëm luftë kundër okupatorit dhe tradhtarëve të atdheut».

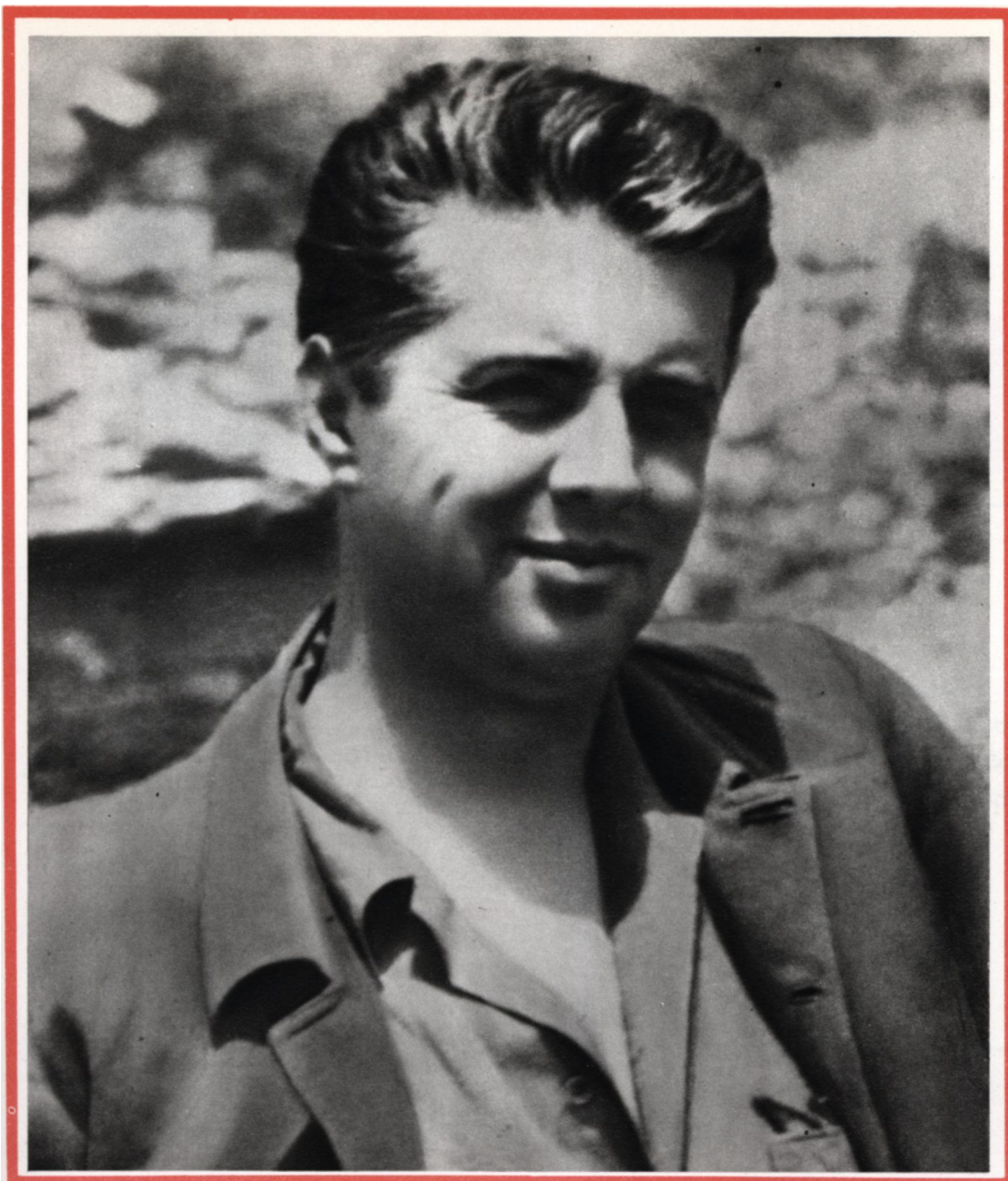
"Vasil Laçi." Reliev - Th. Thomaj

Vasil Laçi. Hero i Popullit.

Atentati i guximshëm i punëtorit Vasil Laçi në maj të vitit 1941, në Tiranë, kundër Viktor Emanuelit ishte shprehje e urretjes së thellë të popullit shqiptar ndaj armiqve fashistë, e vendosmërisë së tij të patundur për t'u ngritur në luftën çlirimtare.

Demonstratat historike të 28 tetorit në Tiranë dhe të 8 nëntorit 1941 në Korçë qenë një fitore e madhe në rrugën e bashkimit të komunistëve në një parti të vetme. Ato përbënin një kushtim të vërtetë, një prelud të furtunës revolucionare, që do të fshinte nga toka shqiptare fashizmin italian.

Enver Hoxha, udhëheqës i demonstratës së 28 tetorit në Tiranë dhe organizator i bashkimit të grupeve komuniste në një parti të vetme.

Demonstrata e 28 tetorit 1941 në Tiranë.

Koçi Bako — P. Mele

Koçi Bako, komunisti i parë shqiptar rënë dëshmor në demonstratën e 8 nëntorit 1941 në Korçë. Hero i Popullit.

Demonstrata e 8 nëntorit 1941 në Korçë.

«Partinë Komuniste Shqiptare e krijuan komunistët shqiptarë, ajo lindi si rezultat dhe si kurorëzim i luftës së deriatëherëshme të klasës punëtore të vendit tonë, i lëvizjes çlirimtare dhe i përpjekjeve të tërë popullit shqiptar».

ENVER HOXHA

Enver Hoxha, themelues dhe udhëheqës
i Partisë Komuniste të Shqipërisë.

Krijimi i Partisë Komuniste të Shqipërisë, vënia e saj në krye të popullit kryengritës dhe të luftës së tij çlirimtare ishte kthesë rrënjësore në fatet historike të Shqipërisë. Ajo i dha atij një program të qartë veprimi dhe i tregoi rrugën e vetme të drejtë për ta vënë atë në jetë.

Partia Komuniste e Shqipërisë, me urtësinë dhe largpamjen e saj, me veprën e saj të pavdekshme, u bë nderi, lavdia dhe krenaria e gjithë popullit shqiptar.

Dhoma ku u zhvillua mbledhja e grupeve
komuniste.

Shtëpia ku u themelua PKSH në Tiranë.

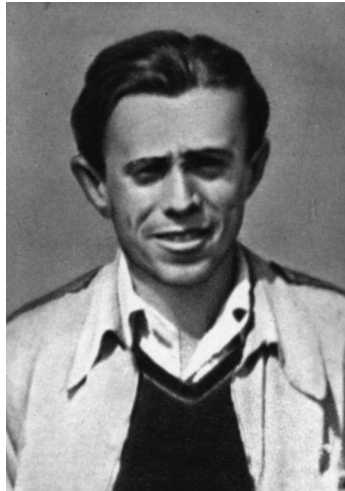

«U themelua Partia» Sh. Hysa

THEMELIMI DHE ORGANIZIMI I P K TE SHQIPERISE (8.XI.1941)

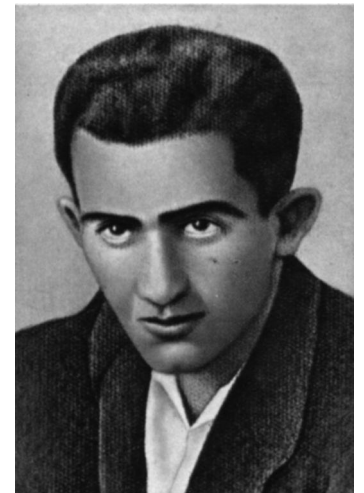

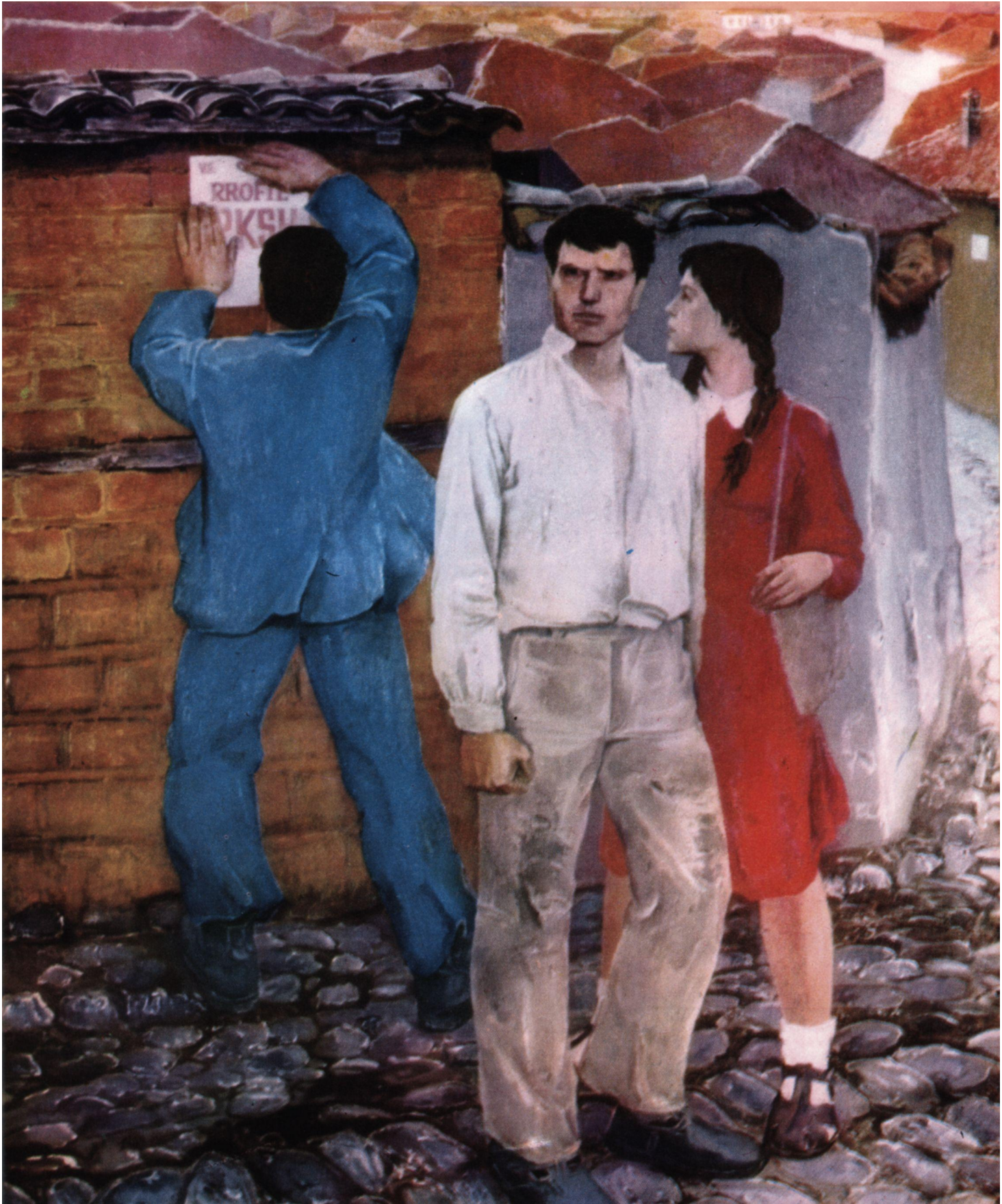
**KUADRO DREJTUES TË PKSH, ORGANIZATORË
TË LËVIZJES ANTIFASHISTE NACIONALÇLIRIMTARE
(VITI 1942).**

Nën udhëheqjen e KQ të Përkohshëm me shokun Enver Hoxha në krye, Partia Komuniste iu përvesh menjëherë punës, duke hedhur në veprim të gjithë anëtarët e simpatizantët e saj. Anëtarët e KQ u shpërndanë në të gjitha anët e vendit për të organizuar Partinë, për të shpjeguar vijën politike të saj, për të mobilizuar komunistët në zbatimin e kësaj vije. Për drejtimin e punës së Partisë e të luftës çlirimtare në qytete e në qarqe u krijuan Komitetet Qarkore të Partisë në Tiranë, në Korçë, në Shkodër, në Vlorë, në Gjirokastrë, në Elbasan, në Durrës.

Në zjarrin e luftës çlirimtare u përgatitën organizatorë të shquar komunistë si Qemal Stafa, Nako Spiru, Hysni Kapo, Vasil Shanto, Mehmet Shehu, Pilo Peristeri, Kozma Nushi, Gogo Nushi, Petro Papi, Myzafer Asqeriu.

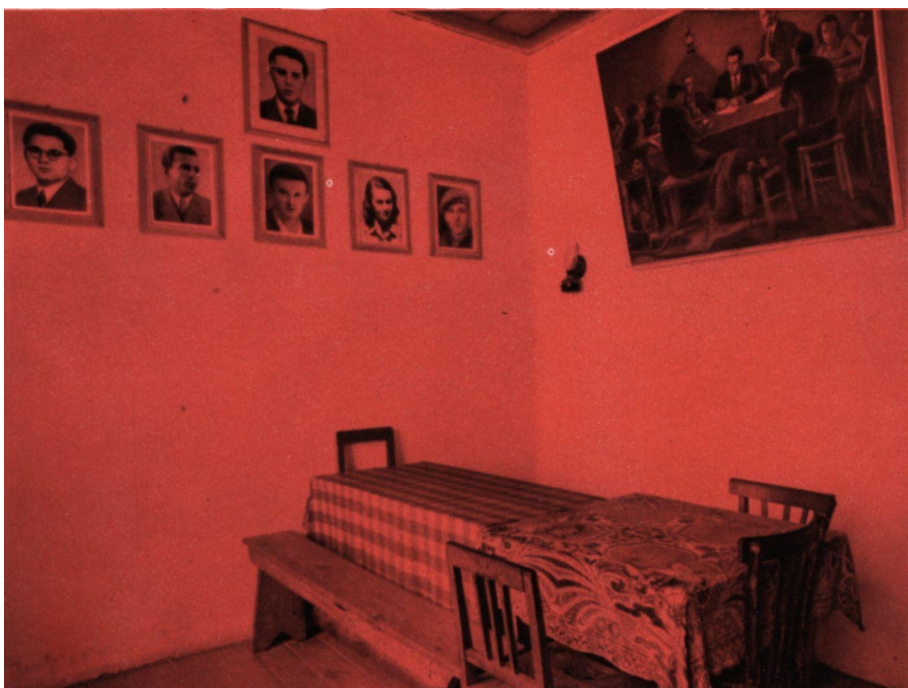
«Trakti i Parë» Sh. Hysa

Rinia Komuniste Shqiptare, e krijuar në Tiranë më 23 nëntor 1941, u bë ndihmësja më besnike e Partisë për edukimin e masave të gjera të rinisë shqiptare me frymën e patriotizmit luftarak dhe me idetë komuniste, për mobilizimin e tyre në luftën antifashiste.

Rininë Komuniste e udhëhiqte drejtpërdrejt Partia Komuniste nëpërmjet direktivave dhe nëpërmjet anëtarëve të Partisë të ngarkuar me punën me rininë në të gjitha hallkat e ndërtimit të Partisë dhe të Rinisë Komuniste. Për drejtimin e Rinisë Komuniste, Komiteti Qendror i Partisë kishte ngarkuar kuadrot më të mirë të Partisë si shokët Qemal Stafa, Nako Spiru, Nexhmije Xhuglini, Misto Mame, Tasi Mitrusi, të zgjedhur anëtarë të KQ të RKSH.

Qemal Stafa, Sekretar Politik i KQ të Rinisë Komuniste Shqiptare. Hero i Popullit

Shtëpia në Tiranë, ku u themelua Rinia Komuniste Shqiptare.

Komiteti Qendror te peshkohesha
te Rreth Komuniste Shqiptare

e dëshur dhe inkurajues i arin
K. Q. P të partis Komuniste Shqiptare, përshëndet
e zjartë shqrove e K. Q. P. të Rreth Komuniste
Shqiptare në këtë kohë të veshire të ngam-
zunt, e partis tone, të rreth komuniste, dhe
të luftës çlirimtare kundra zgjedhës
fashiste

Partija ushqen shpresat mi të
mbledha se Rreth Komuniste Shqiptare
do të jetë e deje për besimin që ka sudi
mbi të partija e jonë ere dhe se do të
dijë të lugej revolucionarisht detyren e
hartë që i eshtë ngonkuan tue u pyetesur

nga shembilli herwik i Rreth Komuniste
sovietike me njësi të shkurte, out-
netesh dhe zemrash ne partia të
organizojë dhe të udhëheqë revolucionarist
rreth Shqiptare të skllaverman, drejt
të ardhmes të ndritur, drejt çlirimit
nga yuzhiet mesjetare të skllavëris
fashiste dhe drejt një jete së re
të përparimit, të kulturës dhe të gëzimit

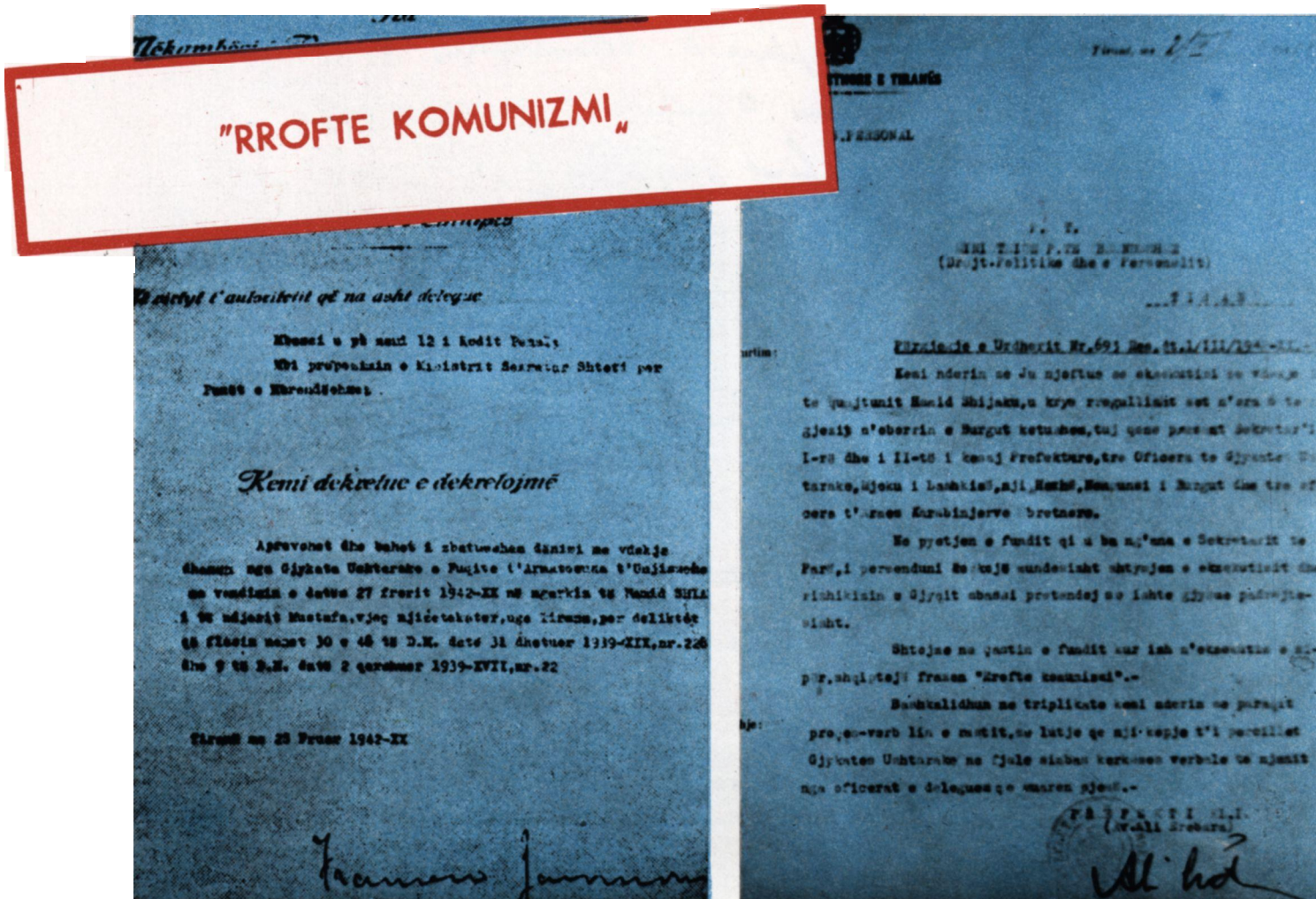
Rreftë Rreth Komuniste
Shqiptare -

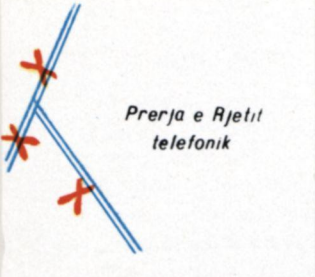
Komiteti Qendror Provizor
i Partis Komuniste Shqiptare.

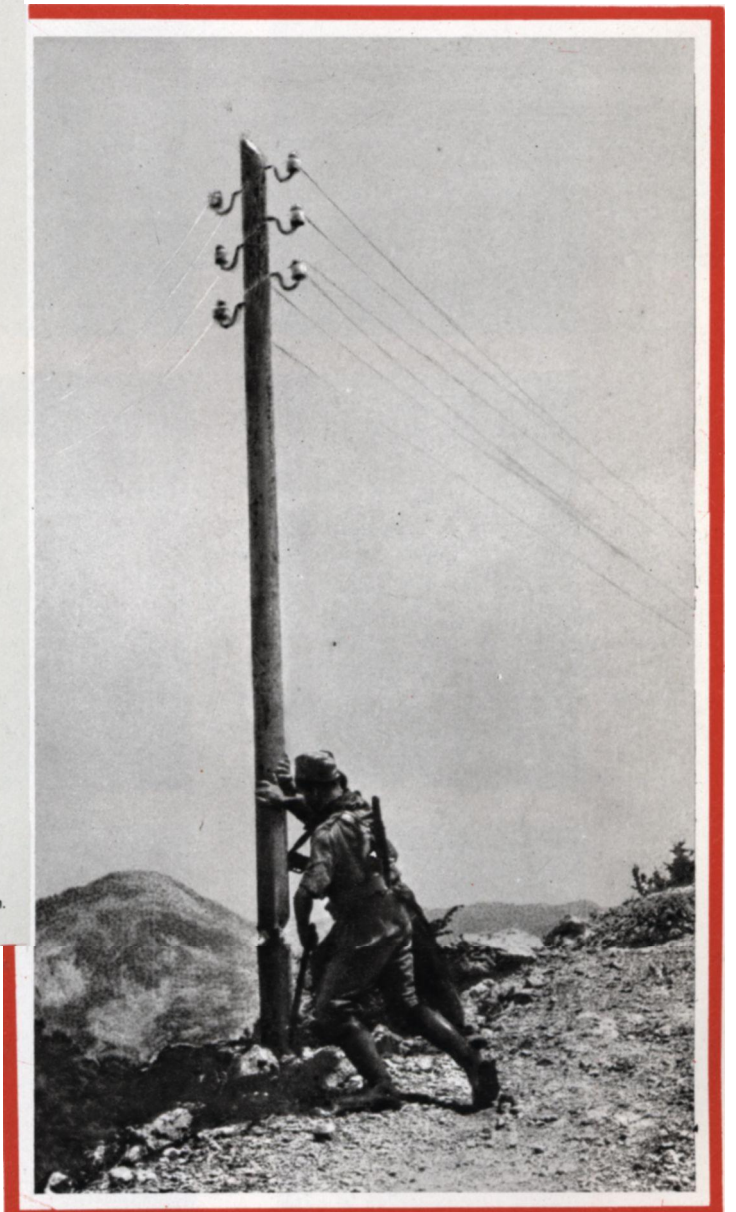
Qemal Stafa u vra në Tiranë më 5 maj 1942, duke luftuar me heroizëm kundër qindra karabinierëve dhe milicëve fashistë.

Hamid Shijaku ishte komunisti i parë që u var nga xhelatët fashistë. Fjalët e tij të fundit para trekëmbëshit ishin: «Rroftë Komunizmi»!

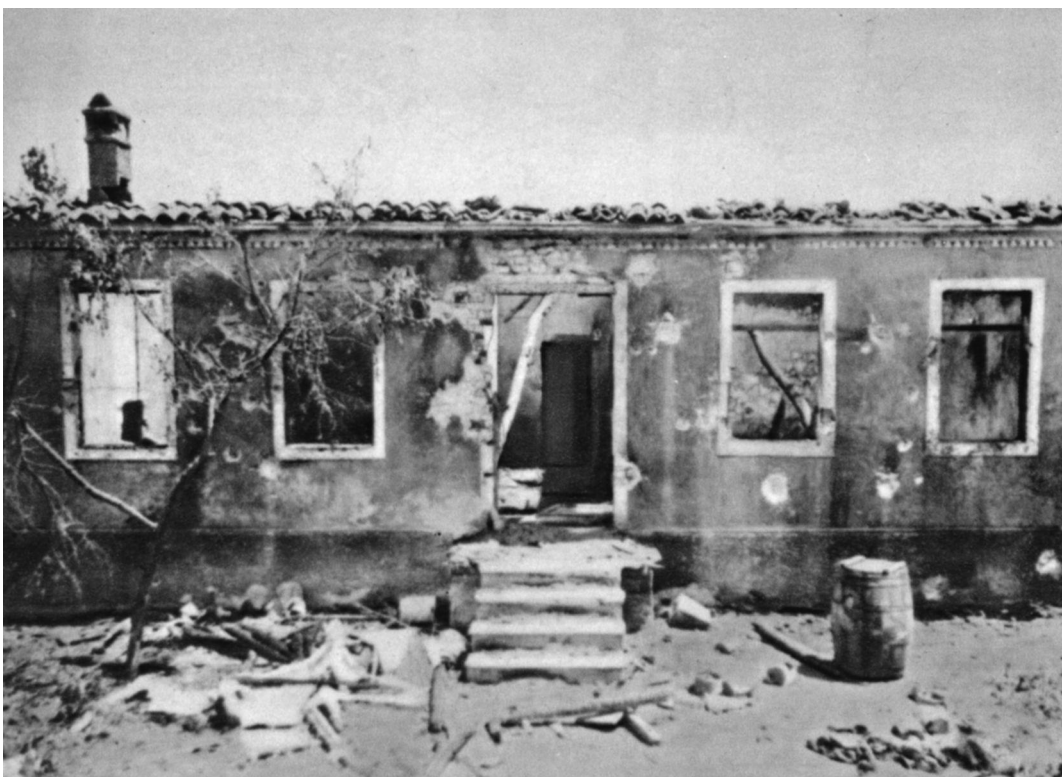
Njësitet guerile qenë shkollë e parë e kryengritjes së armatosur. Nën udhëheqjen e Partisë, ato u ngritën në të gjitha qytetet kryesore të Shqipërisë. Njësitet guerile, me aksionet e tyre, i kallnin tmer rin armikut.

Aksioni kombëtar i shkatërrimit të ndërlidhjes telegrafonike i 24 korrikut 1942, një nga veprimet më të guximshme dhe më të rëndësishme të luftëtarëve të lirisë.

«Komunistët nuk dorëzohen» - K. Nini

Më 22 qershor 1942 Perlat Rexhepi, anëtar i Komitetit të Partisë për qarkun e Shkodrës dhe komunistët Branko Kadia dhe Jordan Misja kryen një akt të lartë heroizmi. Të rrethuar nga disa qindra armiq, në një shtëpi në qytetin e Shkodrës, luftuan për orë të tëra, derisa dhanë jetën.

Shtëpia, ku u zhvillua qëndresa heroike e Perlat Rexhepit me shokë, disa orë pas kësaj qëndrese.

Grupe luftëtarësh të njësiteve dhe çetave të para partizane.
Shoku Enver Hoxfta midis partizanëve të Çetës së Bërzeshtës.

Në fillim të vitit 1942, KQ i PKSH dha udhëzime që të merreshin masa për organizimin e **çetave partizane**, si formacione bazë të Ushtrisë Nacionalçlirimtare në këtë etapë të kryengritjes së armatosur. Përveç Çetës së Pezës, në mars-prill 1942, u krijuan: Çeta e Kurveleshit, Çeta e Skraparit, Çeta e Gorës; në qershor: Çeta e Dibrës, Çeta e Shkodrës, Çeta e Mokrës; në korrik: Çeta e Moravës (Devollit), Çeta e Matit; në gusht: Çeta e Çermenikës. Njësite të tjera partizane, që u shndërruan pak më vonë në çeta, në këtë kohë nga më kryesoret ishin: Njësi i Vlorës, Njësi i Mokrës, Njësi i Kolonjës, Njësi i Martaneshit, Njësi i Malësisë së Gjakovës, Njësi i Mallakastrës etj.

**KOMANDANTË
ÇETASH PARTI-
ZANE. HERONJ
TË POPULLIT.**

HAXHI LLESHI

TEKI KOLANECI

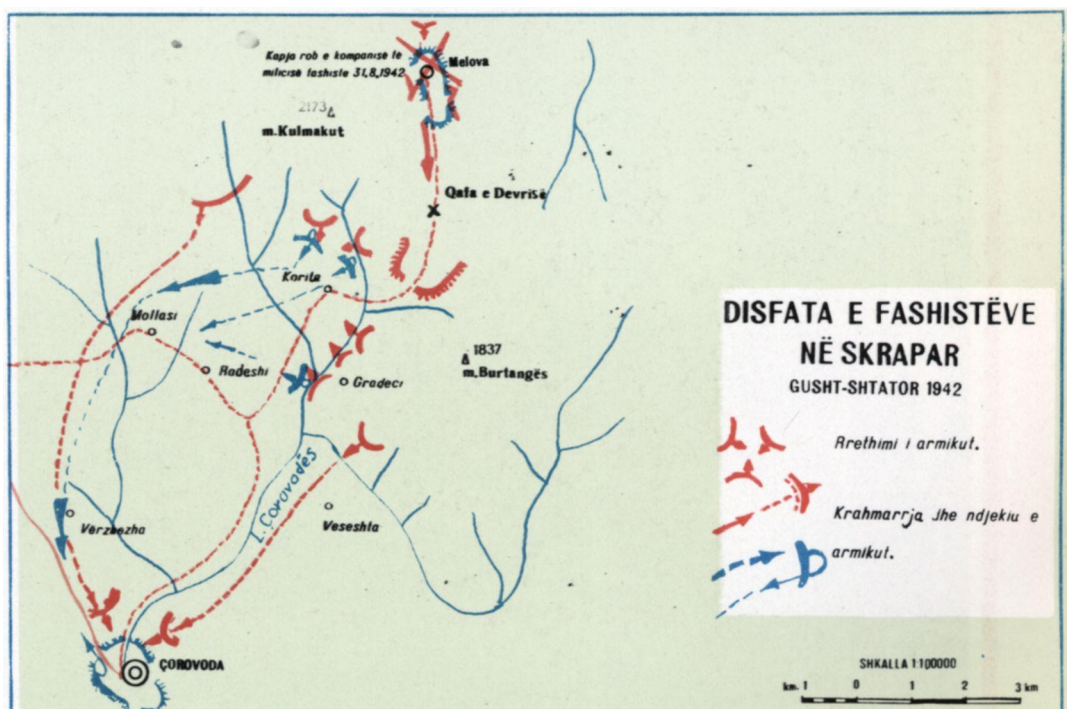

RESHIT ÇOLLAKU

Crupe luftëtarësh të njësiteve dhe çetave të para partizane.

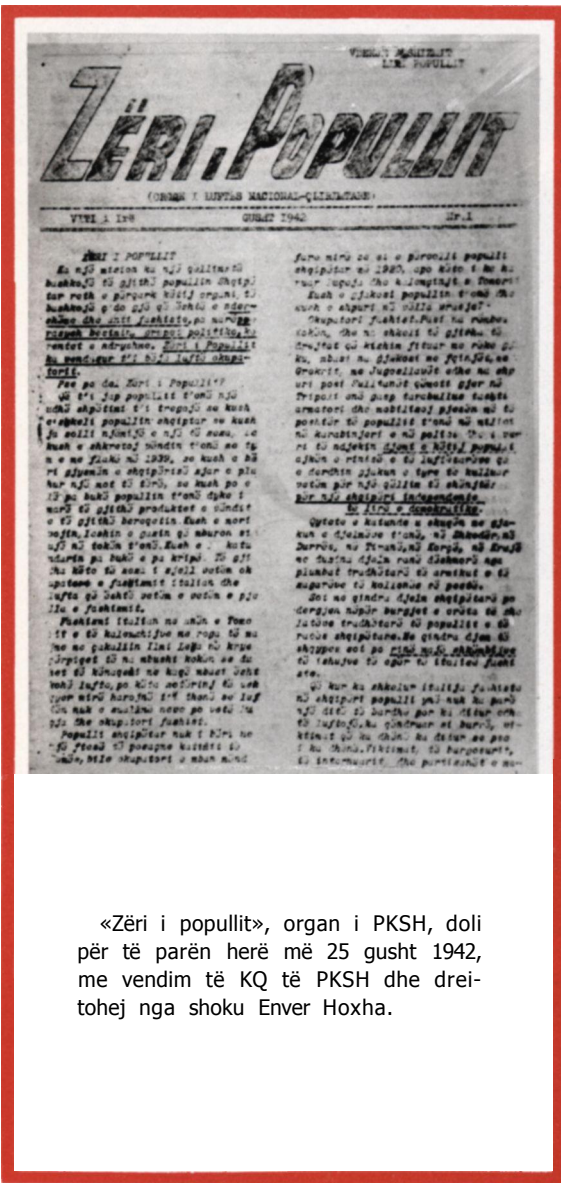
Disfata e fashistëve italianë në Skrapar, në shtator të vitit 1942, është një nga fitoret më të bujshme të forcave partizane në vitin 1942. «Populli i Skraparit dhe i gjithë Shqipërisë, - shkruante për këtë ngjarje «Zëri i popullit», — e mori vesh ku qëndron e vërteta, ai e pa me sytë e tij, e dëgjoji me veshët e tij se cilët janë partizanët e lirisë, cilët janë komunistët dhe patriotët e vërtetë. Ai e kuptoi cilët luftojnë dhe vdesin për liri».

Grupe luftëtarësh të njësiteve dhe çetave të para partizane.

«Zëri i popullit», organ i PKSH, doli për të parën herë më 25 gusht 1942, me vendim të KQ të PKSH dhe drejtohej nga shoku Enver Hoxha.

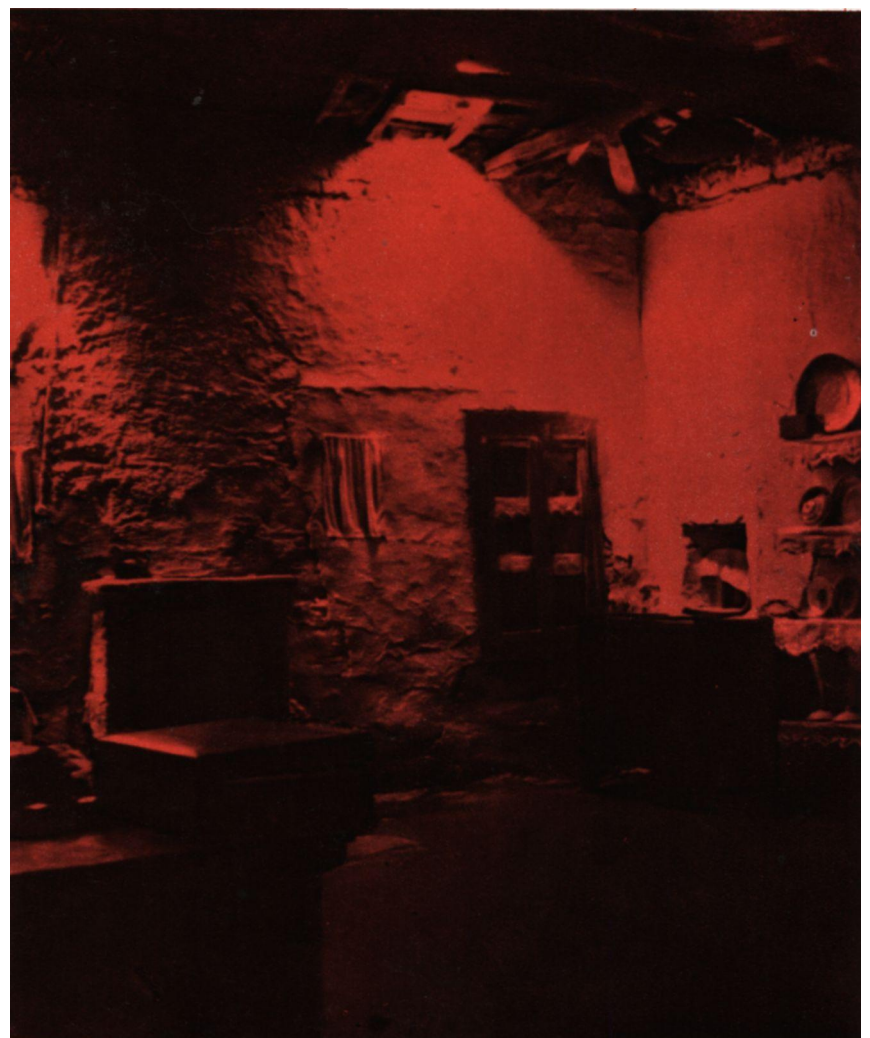
«Zëri i popullit», — ka shkruar shoku Enver, — u bë ndihmësi më i afërt i Partisë për mobilizimin e masave në Luftën Nacional-çlirimtare dhe arma më e mprehtë për demaskimin e pushtuesve fashistë dhe tradhtarëve të vendit. «Zëri i popullit» forcoi edhe më shumë ndjenjat patriotike në masat, çoi në çdo skaj të vendit fjalën e zjarrtë të Partisë».

Shtëpia e Sefer dhe Emine Shijakut në Tiranë, ku u shtyp numri i parë i «Zërit të popullit».

Athina Nushi, Bije Vokshi, Ije Farka, Emine Keta, Adivije Agolli, Silla Duri, nëna patriote në bazat e Komitetit Qendror të Partisë në Tiranë.

Shtëpia e Emine Ketës, një nga bazat ilegale më të rëndësishme të Lëvizjes Nacionalçlirimtare në Tiranë.

Bazat ilegale në shtëpitë e qytetarëve të varfër ishin çerdhe e pjesëtarëve të guerileve, të anëtarëve të Komitetit Qendror dhe të komiteteve qarqore të Partisë. Aty thureshin planet e aksioneve, aty strehoheshin të sigurt pjesëmarrësit e këtyre aksioneve. Anëtarët e familjeve, ku ishin këto baza, jepnin një kontribut të drejtpërdrejtë në luftën me

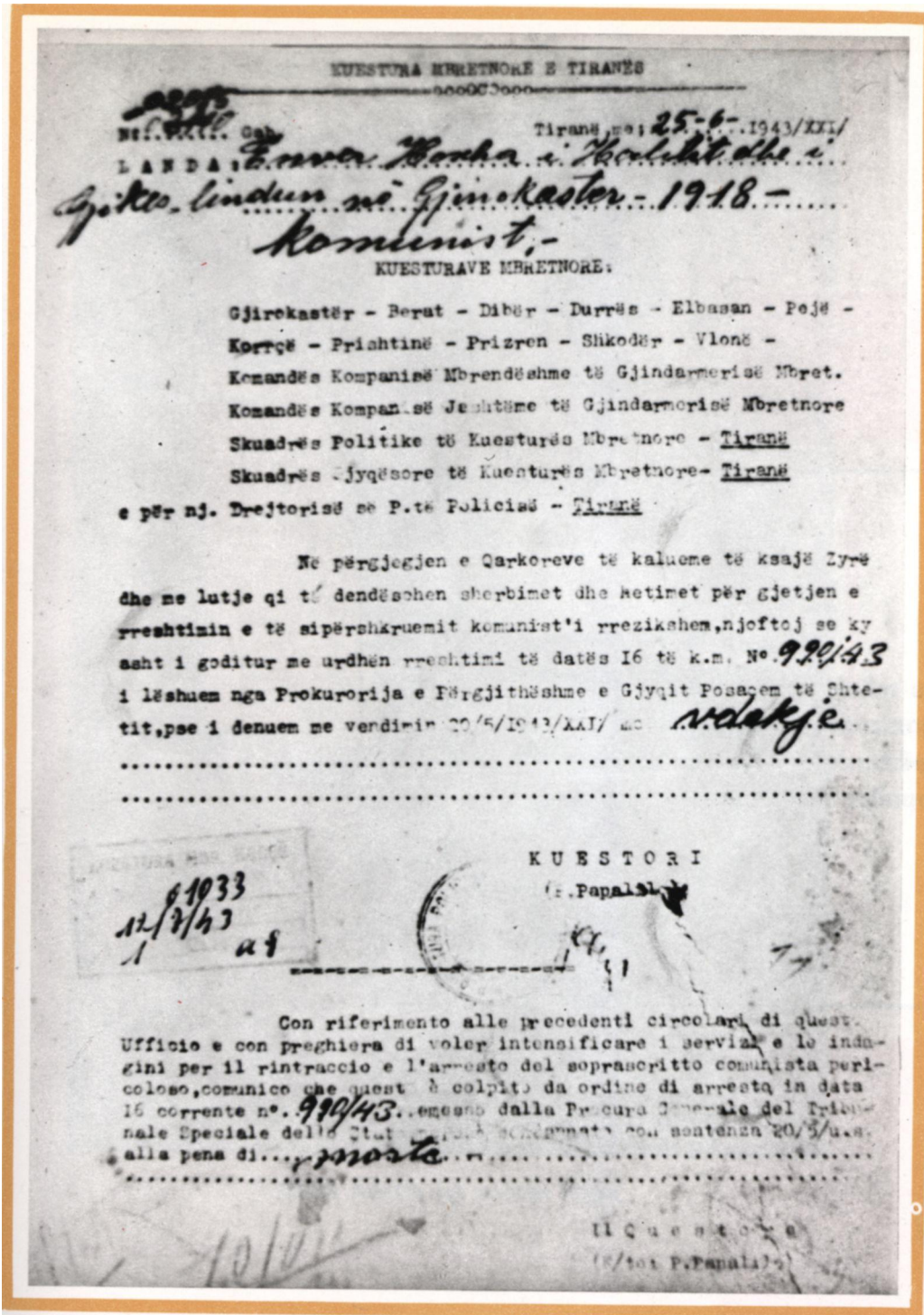
armë kundër armikut dhe përballonin një rrezik të madh sa edhe pjesëtarët e guerileve. Kontribut të veçantë jepnin nënat trime e patriotë, që me aq dashuri i prisnin dhe i përcillnin ilegalët, i ushqenin dhe i përkujdesnin me dhembshuri prindërore, u bënë roje natë e ditë, i ndërlidhnin me shokët e tyre, me udhëheqësit e Partisë e të luftës çlirimtare.

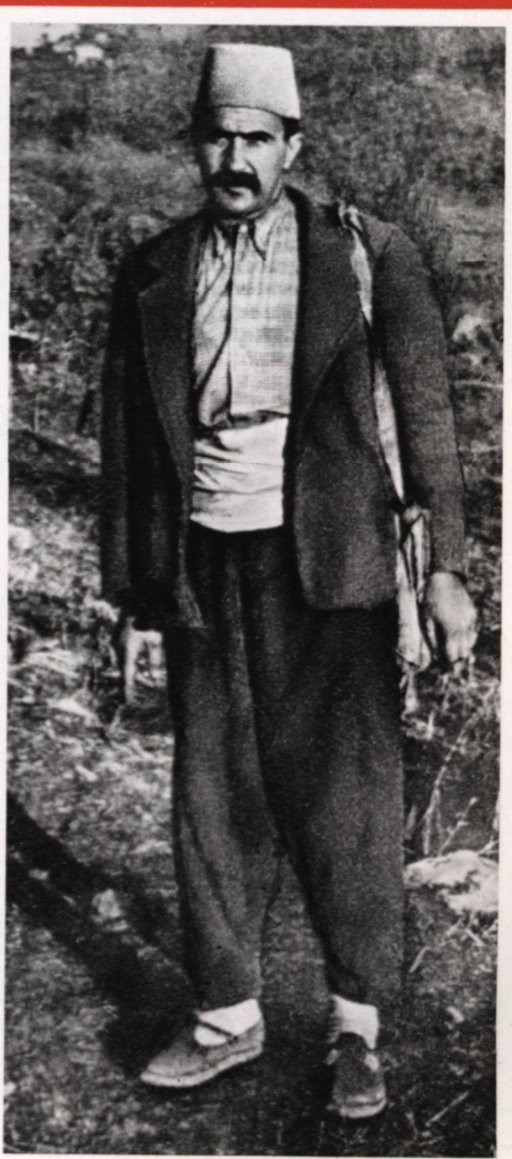
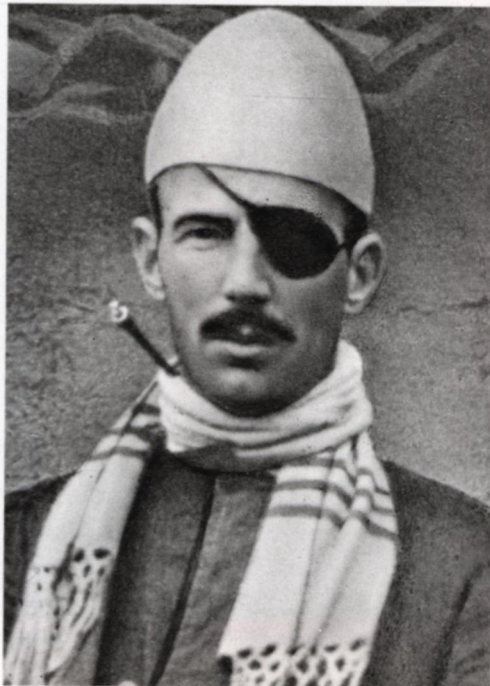
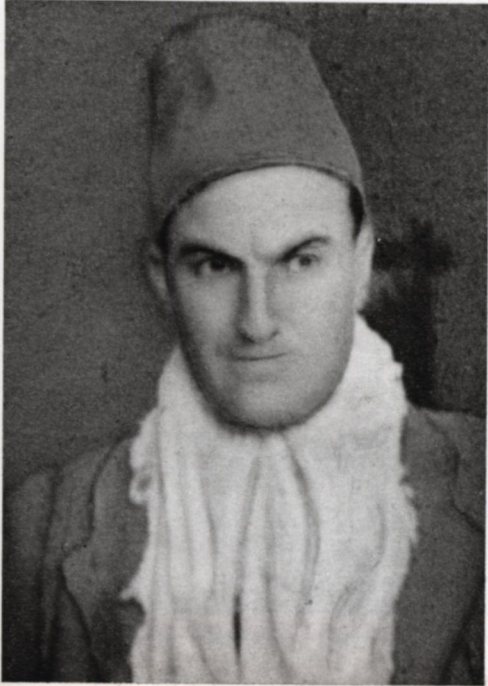
Shoku Enver Hoxha, për të kryer detyrat si organizator dhe luftëtar revolucionar, detyrohej të përdorte letërnjoftim fals, të ndryshonte pamjen e jashtme, duke u paraqitur herë si elektrikist, herë si marangoz, herë si murator, herë si nëpunës, duke zbatuar gjithnjë me rreptësi kërkesat e konspiracionit.

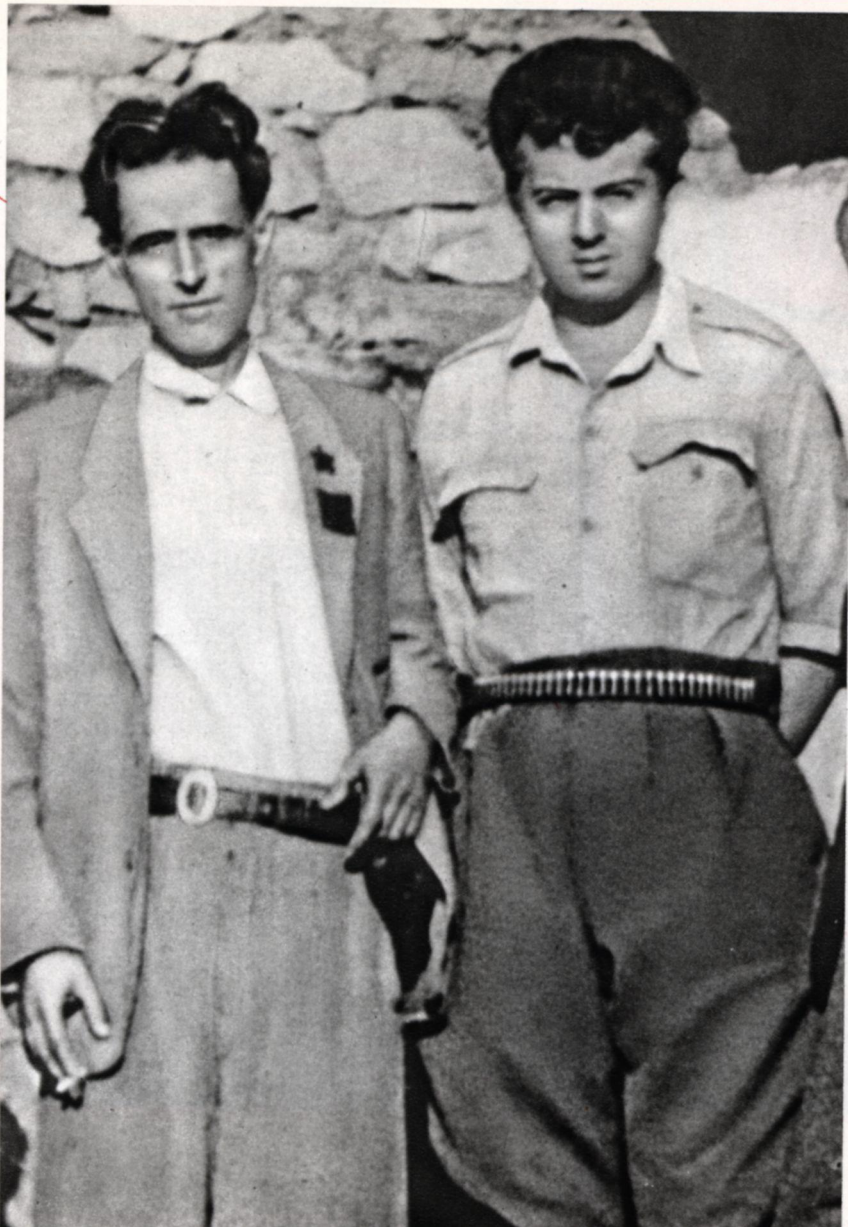
Faksimile të dokumenteve të armikut, për gjetjen dhe arrestimin e «komunistit të rezikshëm» Enver Hoxha.

Gogo Nushi, Pilo Peristeri e Vasil Shanto, të veshur si fshatarë për të maskuar veprimtarinë e tyre ilegale.

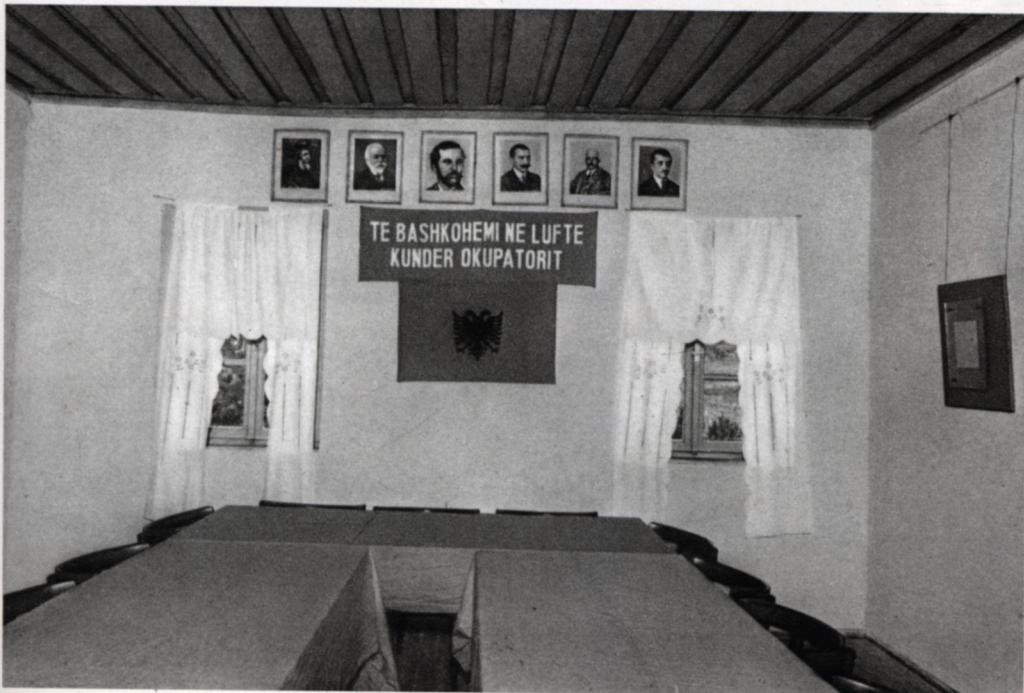

Konferenca e Pezës, që u mbajt më 16 shtator 1942, vuri themelet politike dhe organizative të bashkimit të popullit shqiptar në Frontin e përbashkët Nacionalçlirimtar, hodhi themelet e pushtetit popullor revolucionar.

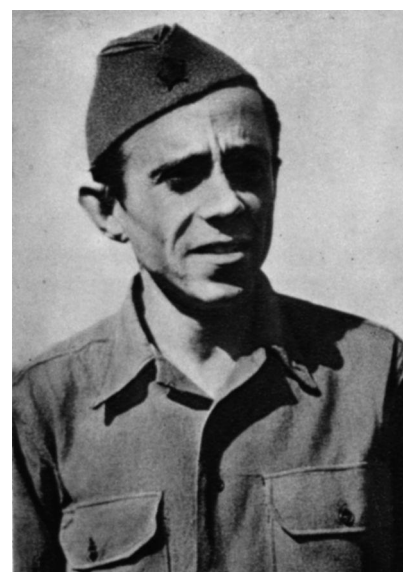
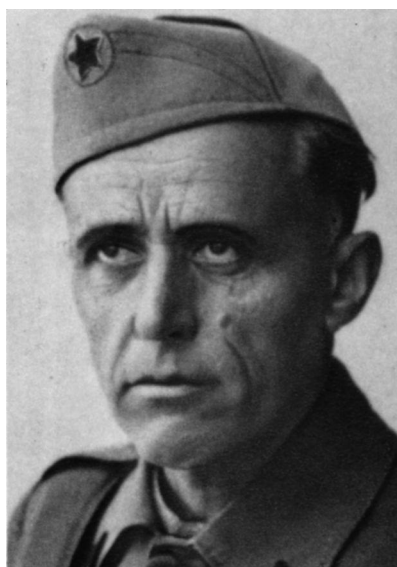
ENVER HOXHA ME MYSLIM PEZËN.

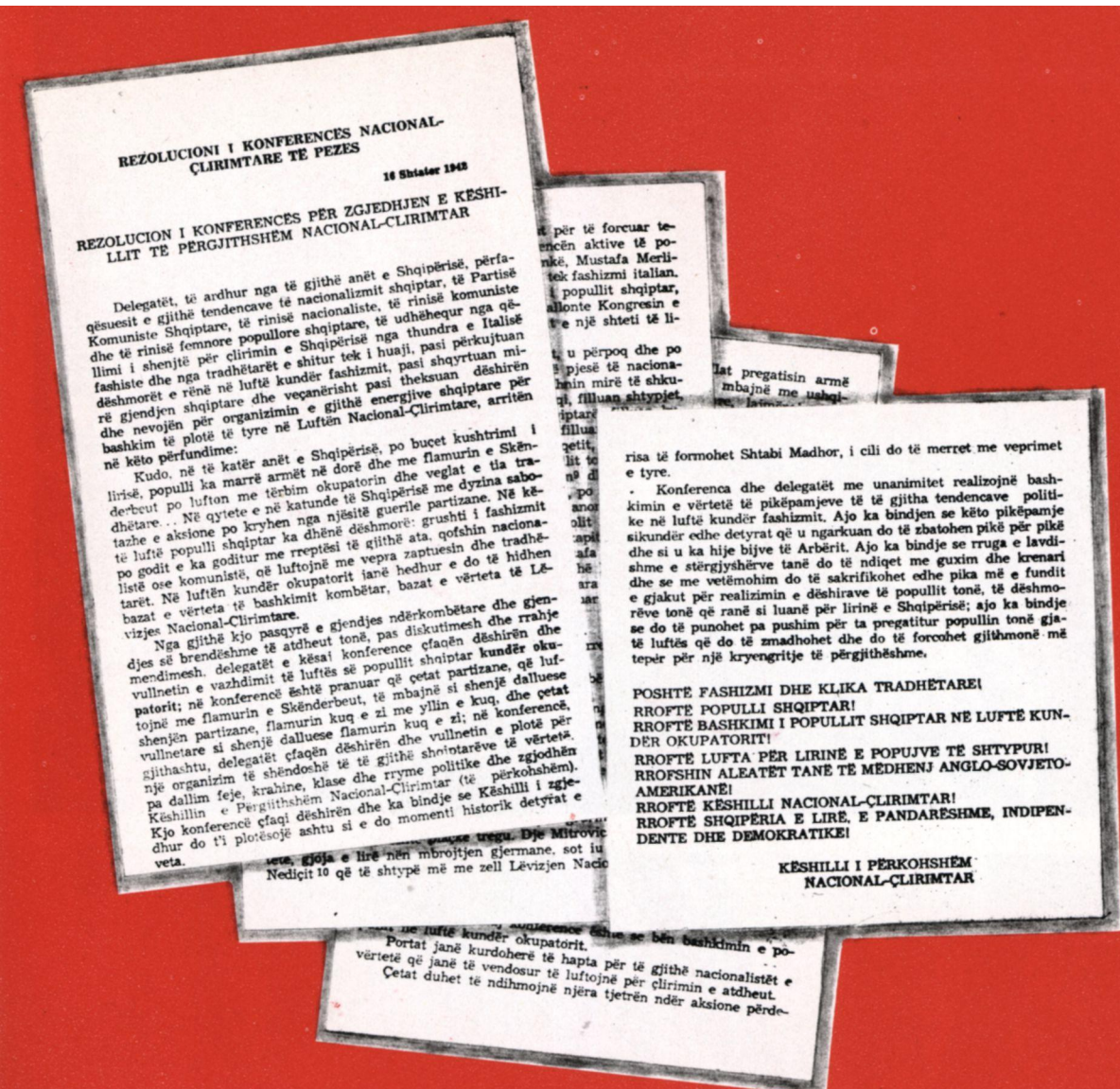
Pamje e jashtme dhe e brendshme e shtëpisë,
ku u mbajt Konferenca e Pezës.

ENVER HOXHA,
frymëzues dhe organizues
i Konferencës së Pezës.

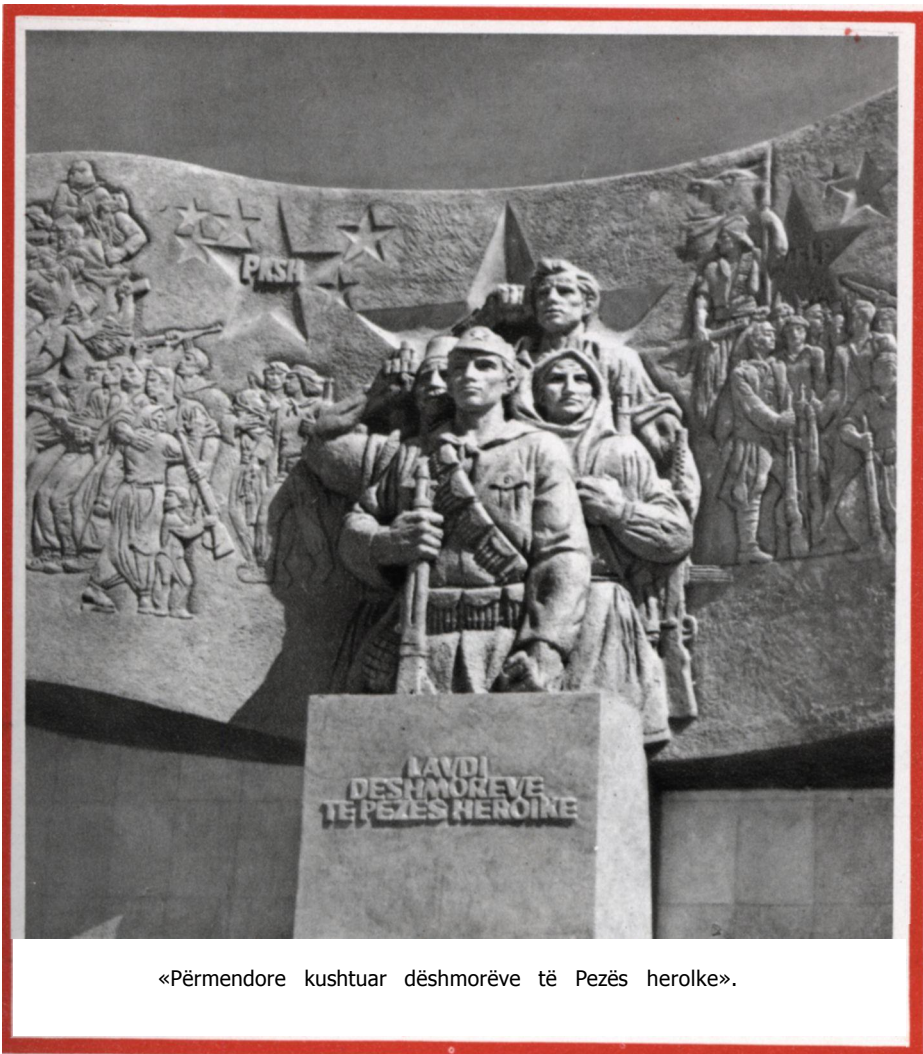

MYSLIM PEZA, HAXHI LLESHI, MUSTAFA XHANI, NEXHMIJE XHUGLINI, NAKO SPIRU,
pjesëmarrës në Konferencë.

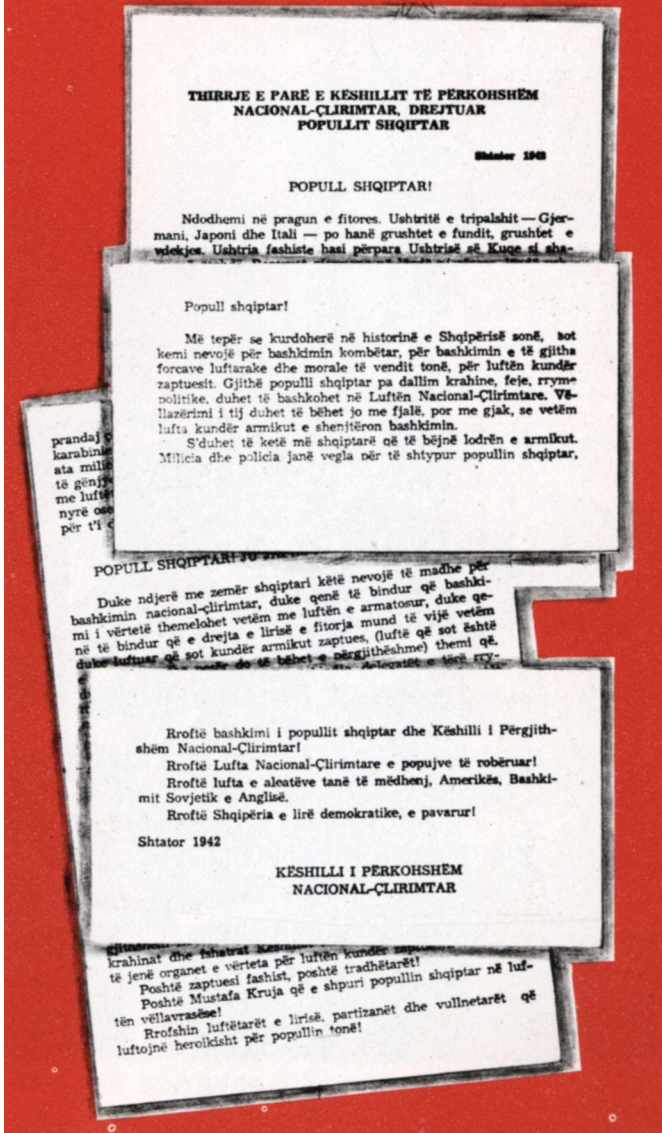

Faksimile e Rezolucionit të Konferencës Nacionalçlirimtare të Pezës.

Faksimile e Thirrjes së Parë të Këshillit të Përkohshëm Nacionalçlirimtar të zgjedhur në Konferencën e Pezës.

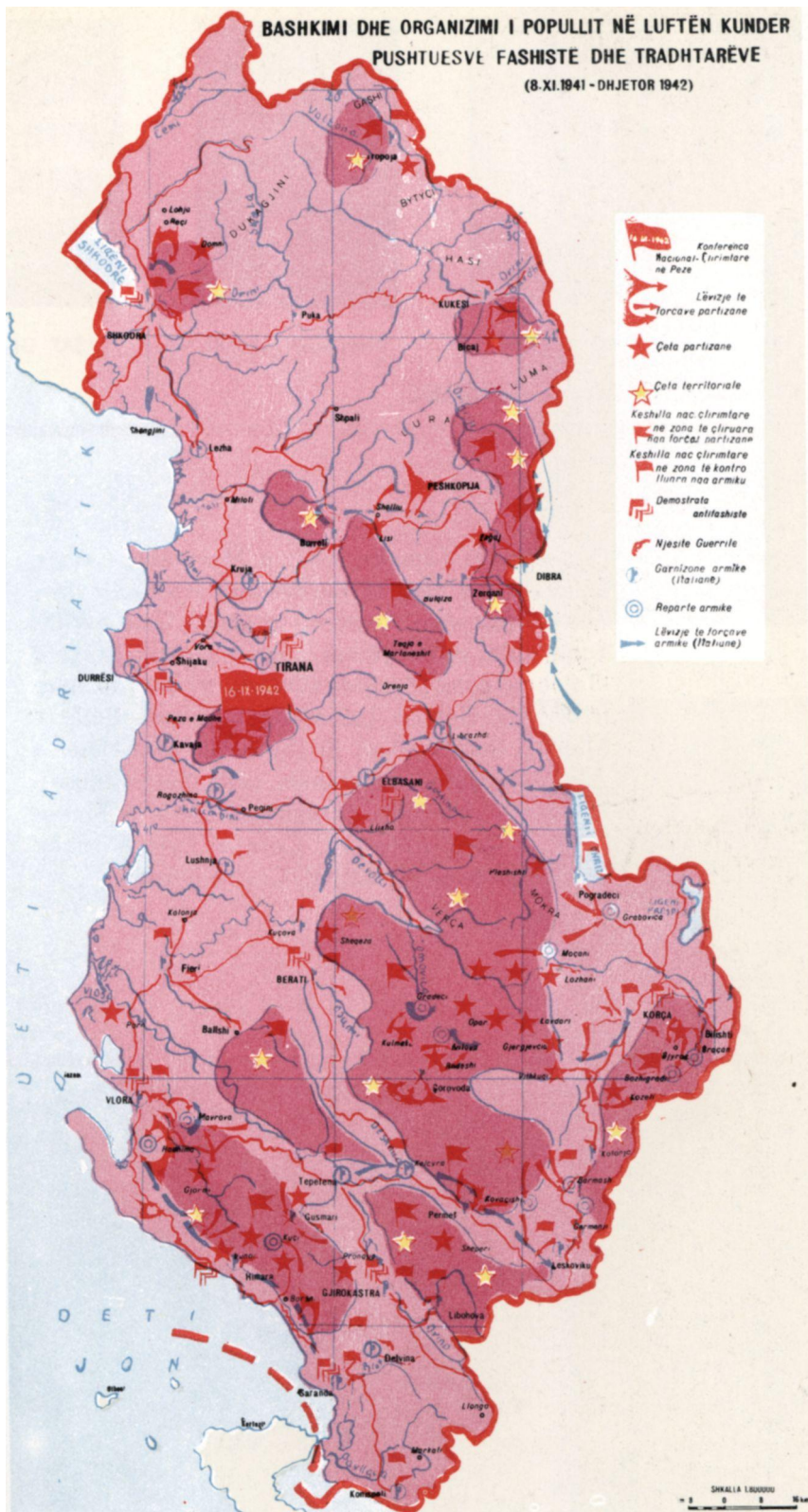

«Përmendore kushtuar dëshmorëve të Pezës herolke».

Komunistët çojnë zërin e Konferencës së Pezës në masat e gjera të popullit.

Lufta Antifashiste Nacionalçlirimtare në vitin 1942 mori një përhapje të gjerë në mbarë vendin. Në hartë: çetat partizane, veprimet e tyre, zonat e lira deri në fund të dhjetorit 1942. Në qytetet dhe zonat e paçliruara vepronin njësitet guerile dhe çetat partizane.

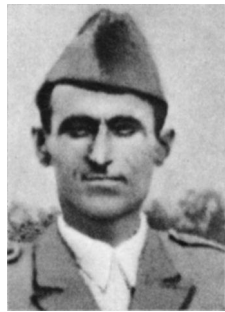
Deri në fund të vitit 1942, në qarqet e Gjirokastrës, Vlorës, Korçës e Beratit nuk kishte pothuaj asnjë fshat pa këshilla nacionalçlirimtare.

Në qarqet e Elbasanit, Tiranës, Durrësit, shumica e fshatrave gjithashtu kishin këshillin e vet. Këshillat nacionalçlirimtare qenë ngritur dhe në mjaft fshatra të qarqeve të Shkodrës, Dibrës e të Kukësit.

Në tetor 1942 u ngrit Këshilli i parë Nacionalçlirimtar në qytetin e Durrësit. Në të gjithë qytetet e tjera të vendit këshillat nacionalçlirimtare u organizuan në tremujorin e parë të vitit 1943. Përpara ngritjes së këshillave në qytete, ishin ngritur këshillat e lagjeve.

MUSTAFA MATOHITI

ZYLYFTAR VELESHNJA

RAMIZ ARANITASI

FUAT BABANI

XHELADIN BEQIRI

ASAF DRAGOTI

KOMANDANTË E KOMISARË ÇETASH PARTIZANE:

Konferenca e Pezës u pasua nga një forcim e zgjerim i mëtejshëm i luftës së armatosur partizane.

Radhët e partizanëve u rritën me të shpejtë. Deri në fund të vitit 1942 numri i partizanëve arriti rreth 2000 veta. 3-4 herë më shumë kishin çetat vullnetare territoriale të vetëmbrojtjes. Ndër çetat e reja, që u krijuan pas Konferencës së Pezës deri në shkurt të vitit 1943, ishin: Çeta e Kolonjës, Çeta e Martaneshit, Çeta e Oparit, çeta «Koto Hoxhi» (tetor), një çetë tjetër e Skraparit (nëntor), Çeta e Vlorës, Çeta e Kuçovës,

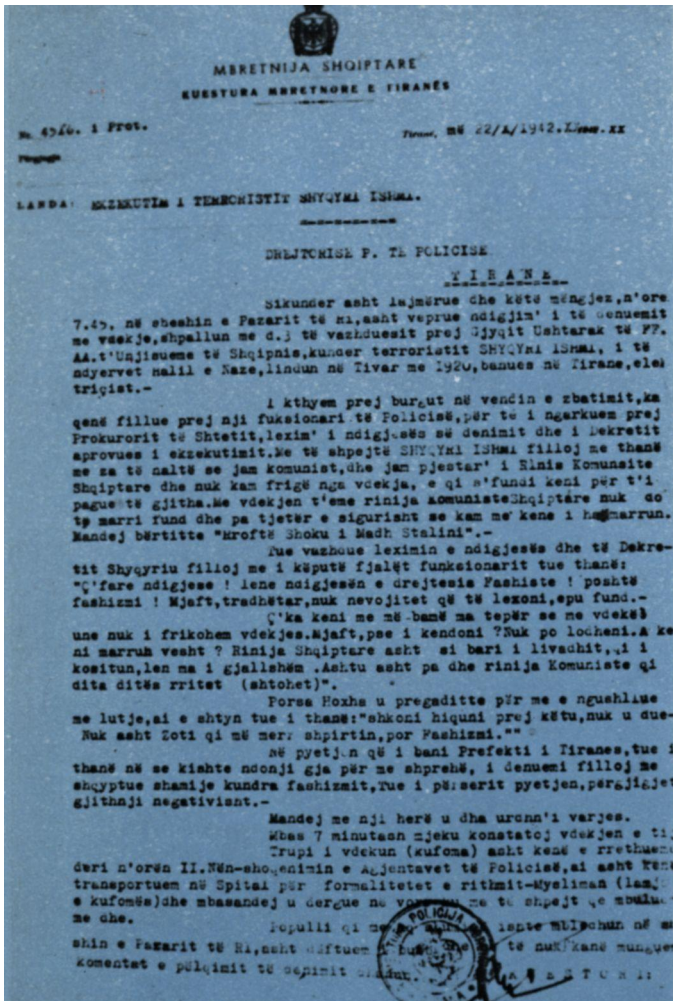
çeta «Çerçiz Topulli», Çeta e Myzeqesë, Çeta e Dumresë, dy çeta të Kurveleshit, «Hajredin Tremishti» dhe «Avni Rustemi» (dhjetor), Çeta e Vithkuqit, Çeta e Dangëllisë, Çeta e Ostrovicës, çeta «Tomori», çeta «Kurora» (Opari), tri çeta të tjera të Gorës, Çeta e Leskovikut, një çetë tjetër e Mokrës, Çeta e Malit të Thatë, një çetë tjetër e Skraparit, Çeta e Bërzeshtës, çeta «Selam Musaj» dhe çeta «Verikoll» (Tepelenë), Çeta e Mallakastrës, Çeta e Lumës, Çeta e Pukë-Mirditës, çeta «Çamëria» (Konispol), Çeta e Sllovës,

Luftëtarë të çetave partizane të krijuara pas Konferencës së Pezës.

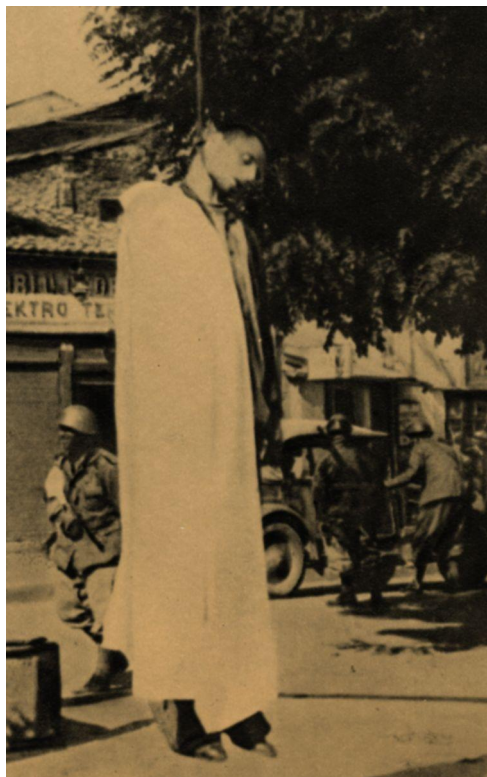

Vendimet e Konferencës së Pezës i dhanë forcë e gjallëri të madhe zjarrit të luftës revolucionare në të katër anët e vendit. Me terror dhe masakra çnjerëzore, pushtuesi fashist dhe tradhtarët u përpoqën të asgjësonin luftën çlirimtare të popullit shqiptar, të shkatërronin Frontin Nacionalçlirimtar dhe shtabin drejtues të luftës, Partinë Komuniste të Shqipërisë.

Me emrin e Partisë në gojë, me besimin e pandur në fitore, vdiq në trekëmbësh nga dora gjatëkatere e armiqve i riu komunist Shyqyri Ishmi, Hero i Popullit.

Edhe dy martirë, Kiço Greço e Midhi Kostahi, bënë fli jetën për çështjen e Panisë dhe të popullit.

Mine Peza, Heroinë e Popullit, vrarë nga fashistët italianë në demonstratën e grave antifashiste para burgut të Tiranës, në shtator të vitit 1942.

Të rinj antifashistë të burgosur.

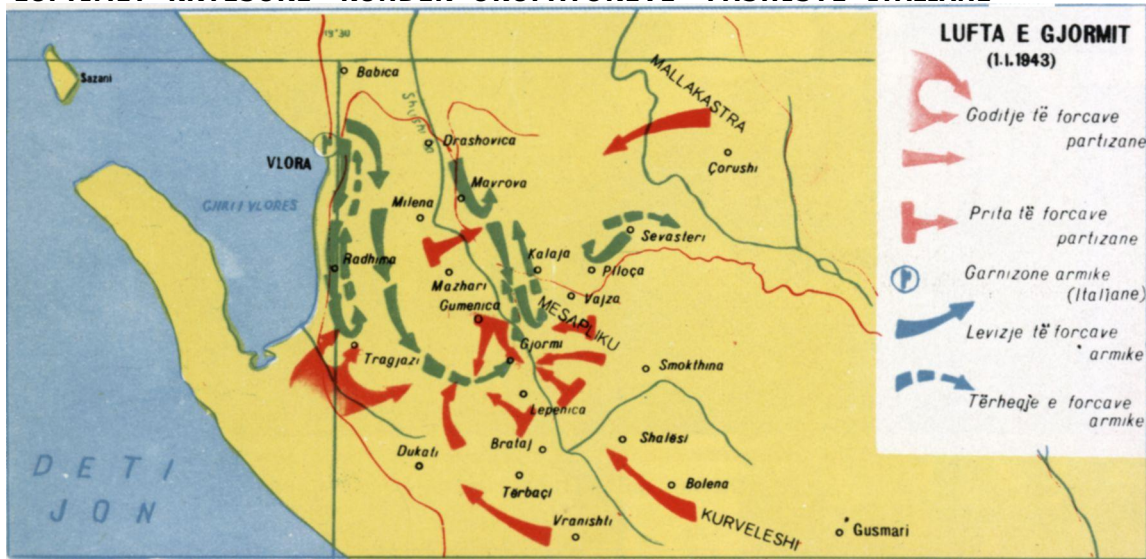
Fshatra shqiptare në tym dhe në flakë.

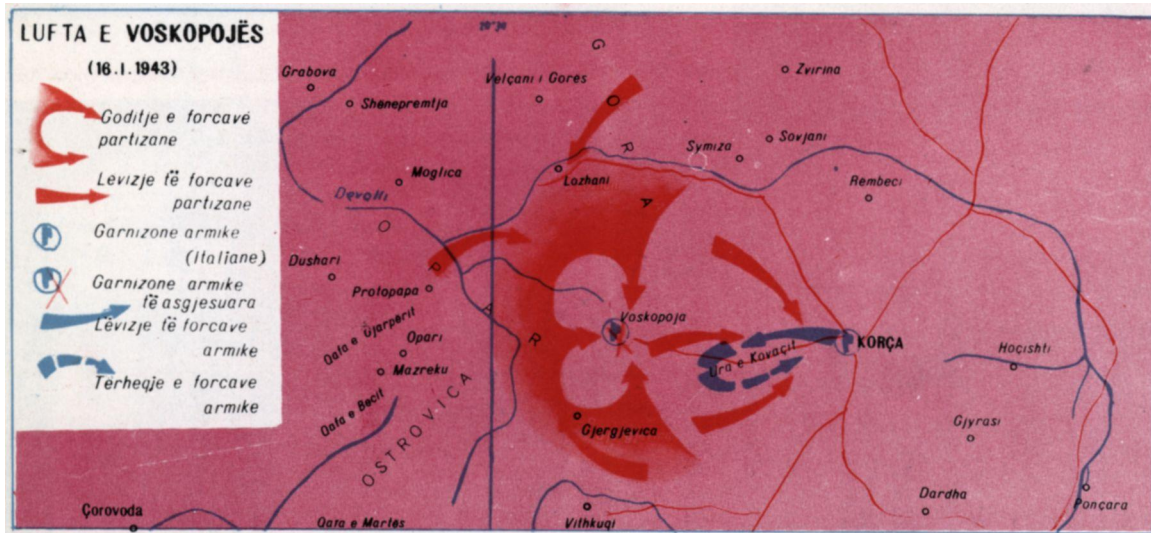

Epopeja e Shkodrës u përsërit edhe në Vlorë natën e 18-19 tetorit 1942, kur katër të rinjtë komunistë vlonjatë Heronj të Popullit, Hajredin Bylyshi, Mumin Selami, Bajram Tusha e Hiqmet Buzi, luftuan me trimëri kundër aindra fashistëve italianë dhe tradhtarëve, derisa dhanë jetën.

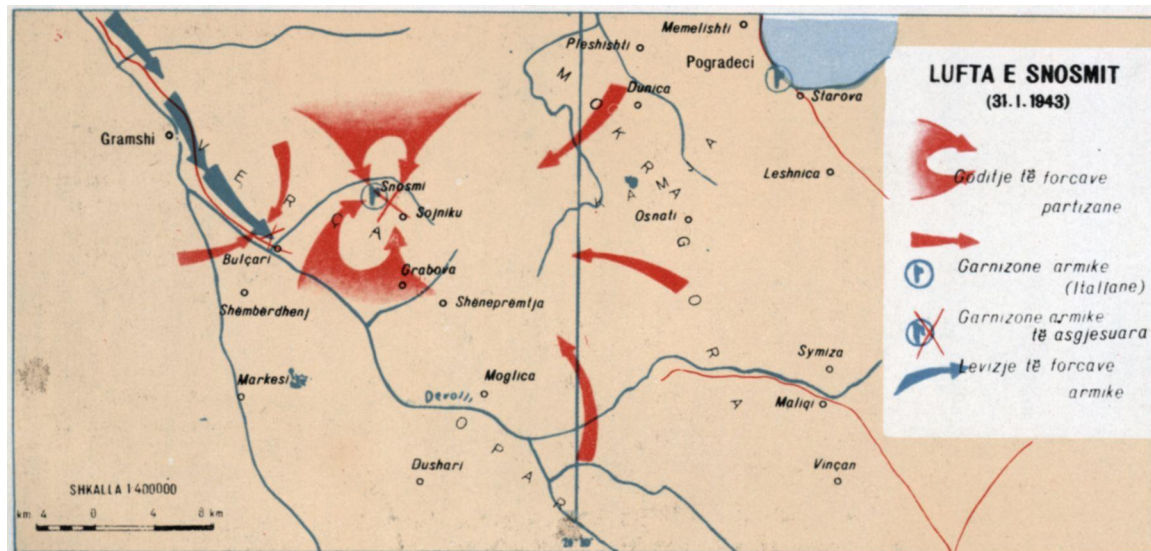
LUFTIMET KYESORE KUNDËR OKUPATORËVE FASHISTË ITALIANË

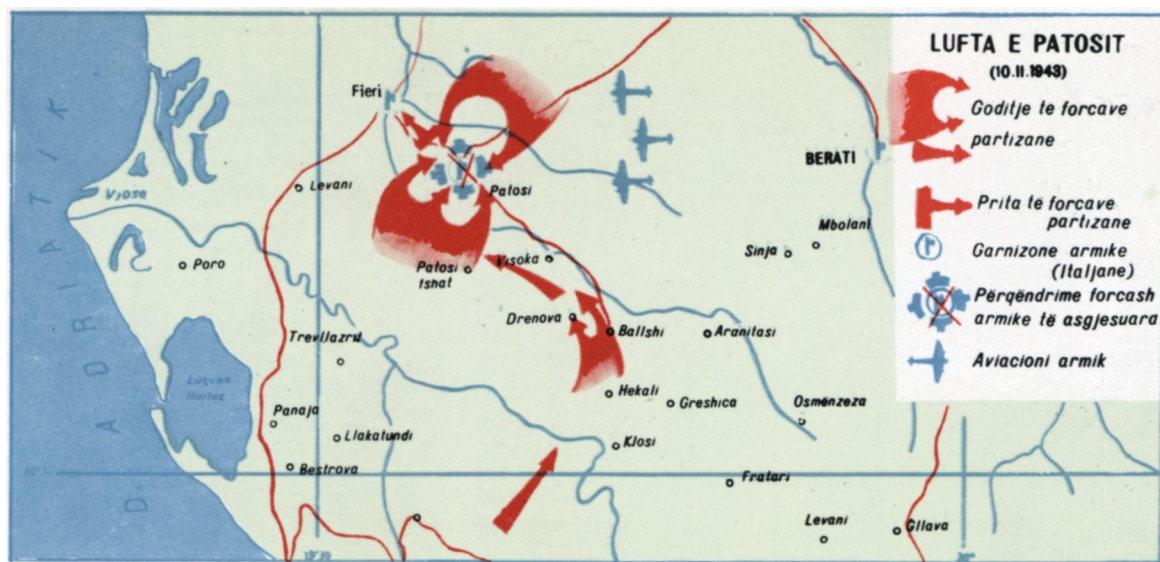
Lufta e Gjormit (janar 1943) ose «Epopeja e Vlorës», siç e quajti atë «Zëri i popullit», ishte një shprehje e vërtetë e luftës popullore që po shndërrohej me hapa të shpejtë në kryengritje të përgjithshme të popullit shqiptar. Ajo fliste për forcën kolosale të masave popullore, të bashkuara, të organizuara dhe të drejtuara nga Partia Komuniste e Shqipërisë.

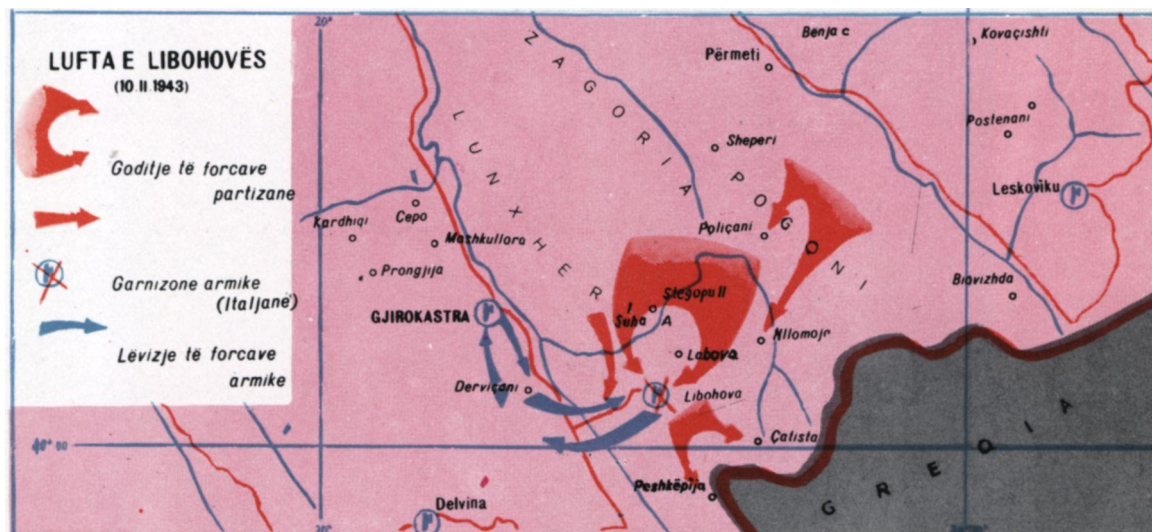
Aksioni i Voskopojes, në janar të vitit 1943, përbënte rastin e parë të veprimit sulmues të kombinuar të disa çetave partizane për asgjësimin e një garnizoni armik. Që nga janari 1943 Voskopoja e lirë u shndërrua në një bazë kryesore të reparteve partizane dhe të pushtetit popullor në qarkun e Korçës.

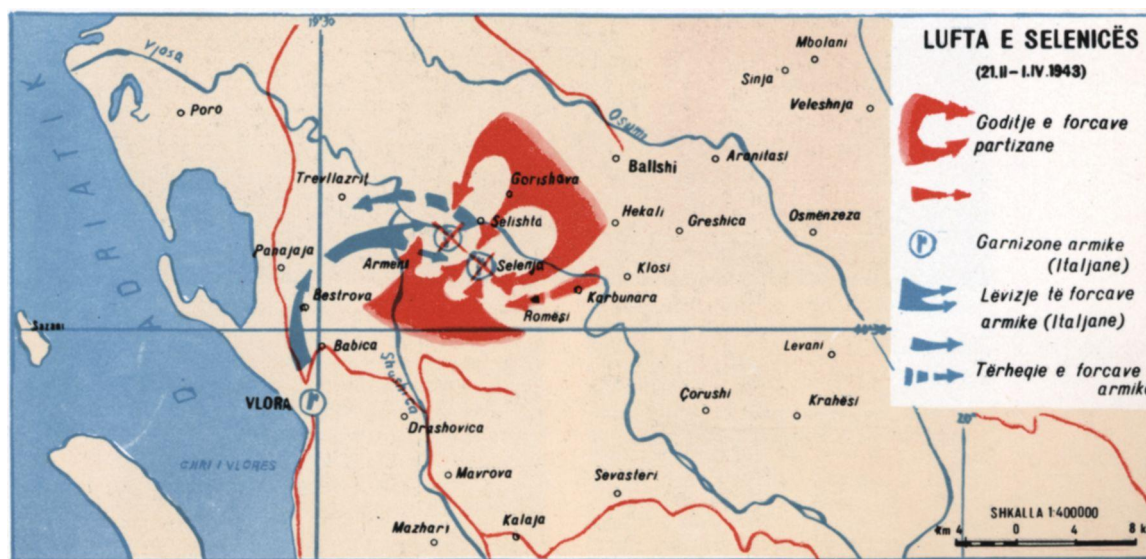
Për aksionin e Snosëm-Bulçarit (janar 1943), «Zëri i popullit»: shkruante «Çetat partizane kanë korrur një nga sukseset më të bujshme, një fitore që u ka me të vërtetë hije luftëtarëve zemërluanë».

Aksioni i Patosit (shkurt 1943), që i shkaktoi armikut humbje të mëdha, përbën një faqe tjetër të lavdishme të forcave partizane. «Populli, — shkruante për këtë ngjarje «Zëri i popullit», — e priti me entuziazëm aksionin e Patosit, ky ka dëmtuar rëndë armikun».

Aksioni i Libohovës (shkurt 1943) solli çlirimin e qendrës së nënprefekturës, e cila ishte e treta qendër nënprefekturë, pas Çorovodës dhe Gusmarit, që çlirohej nga thundra e pushtuesve.

Një tjetër aksion i madh luftarak, po në shkurt 1943, ishte dhe ai i Selenicës, që i shkaktoi armikut humbje shumë të mëdha.

«Vojo Kushi» S. Shijaku

Më 7 tetor 1942, brenda në Tiranë, trimi i trimave Vojo Kushi luftoi si luan, tok me shokët e tij Xhoxhi Martini e Sadik Staveleci, kundër qindra karabinierëve dhe milicëve fashistë, që i kishin rrethuar. Ai vdiq duke sulmuar tankun armik.

Lufta e koalicionit antifashist të popujve me Bashkimin Sovjetik në krye, ishte një mbështetje e fuqishme dhe një garanci e jashtme për fitoren e popullit kryengritës shqiptar të udhëhequr nga PKSH. «Të popullarizojmë luftën e drejtë që ndjekin Bashkimi Sovjetik, Anglia dhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës,- vinte detyrë Konsulta I e Aktivit të PKSH, në prill 1942. - Të lidhim sa më ngushtë Luftën tonë Nacionalçlirimtare me këtë luftë... Të popullarizojmë rolin e pararojës së URSS-it në këtë luftë çlirimtare».

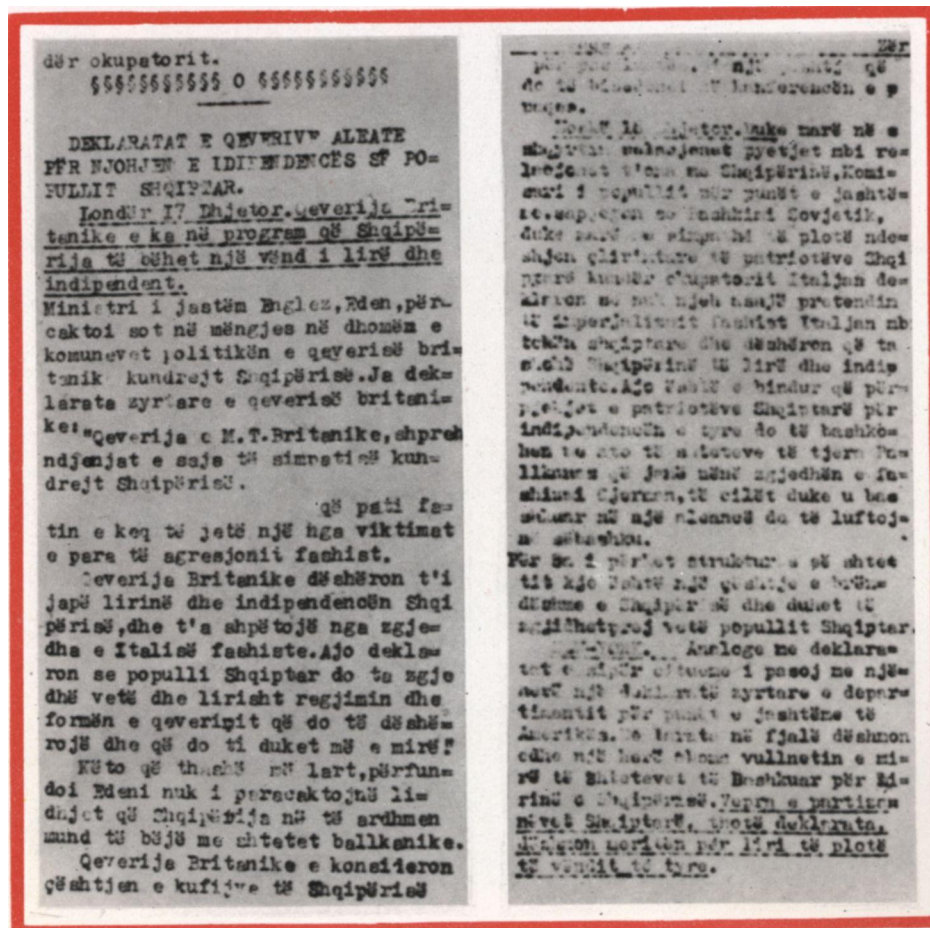

«Qëllimi i kësaj lufte patriotike të mbarë popullit kundër skllavëruesve fashistë nuk është vetëm për të zhdukur rrezikun, që kanos vendin tonë, por edhe të ndihmojë gjithë popujt e Evropës që lëngojnë nën thundrën e fashizmit».

j. V. STALIN

Faksimile e Deklaratës së Komisarariatit për Punët e Jashtme e datës 18.12.1942 «Mbi pavarësinë e Shqipërisë».

Faksimile të deklaratave zyrtare të Fuqive të Mëdha mbi Shqipërinë, botuar në «Zëri i popullit» Nr. 8, viti 1942, mbi njohjen e pavarësisë e të luftës së popullit shqiptar, të cilat dëshmojnë se që nga viti 1942 Shqipëria njihet si pjesëmarrëse aktive e koalicionit të madh antifashist.

Më 17-22 mars 1943, në Labinot të Elbasanit u mbajt Konferenca I e Vendit e PKSH. Aty u bë bilanci i luftës dhe i forcave të Partisë, ku u cak-tua vija e Partisë, që duhej të ndiqej pas Konferencës I të Vendit. Nga Konferenca doli Komiteti Qendror Definitiv i Partisë Komuniste të Shqipë-risë. Vendin kryesor, në gjithë punimet e konferencës, e zuri problemi i përgatitjes së popullit për kryengritjen e përgjithshme popullore dhe i or-ganizimit të Ushtrisë Nacionalçlirimtare.

Konferenca I e Vendit, e mbajtur në Labinot, është një ngjarje histo-rike nga më të rëndësishmet e Partisë sonë.

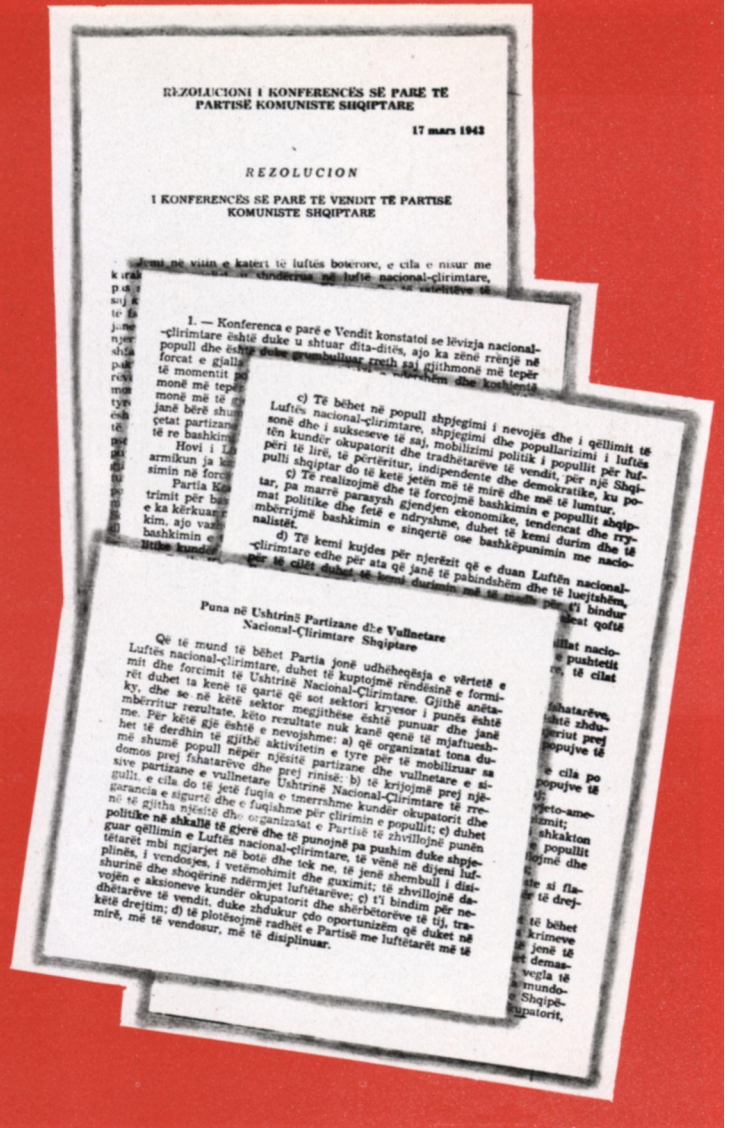

Enver Hoxha u zgjodh në Konferencën I të Vëndit
Sekretar i Përgjithshëm i PKSH

Pamje e jashtme dhe e brendshme e shtëpisë, ku u mbajt Konferenca I e Vëndit.

Faksimile e Rezolucionit të Konferencës I të Vendit të Partisë Komuniste Shqiptare.

Lufta për çlirimin e Leskovikut, një nga betejat e përgjakshme në vargun e panumërt të betejave të forcave partizane kundër trupave ushtarake fashiste. Më 25 maj 1943, partizanët çliruan qytetin e Leskovikut. «Sytë e popullit, — shkruante buletini i lajmeve, — drejtoheshin nga partizanët dhe kudo gjëmonte parulla çlirimtare •Vdekje Fashizmit! Liri Popullit !»

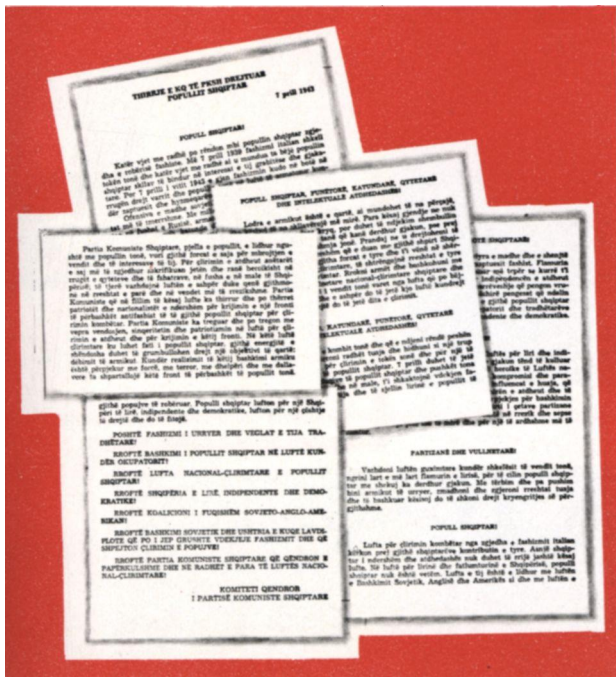

Luftëtarë të batalioneve portizane të krijuara para formimit të Shtabit të Përgjithshëm.

Shoku Enver Hoxha në mes të partizanëve të batalionit «Hakmarrja»,

Faksimile e Thirrjes së KO të PKSH, më 7 prill 1943.

Vendimet e Konferencës I të Vendit i dhanë një hov të paparë zmadhimit dhe forcimit të Ushtrisë Nacionalçlirimtare, e cila u bë një fuqi e tmerrshme kundër pushtuesve dhe tradhtarëve.

Në të gjitha anët e vendit u krijuan çeta të reja dhe batalione partizane nga bashkimi i dy-tre çetave. Në maj u krijuan në qarkun e Korçës: batalioni «Ali Kelmendi», batalioni «Thëmistokli Gërmenji», batalioni «Fuat Babani», batalioni «Çlirimi», batalioni «Hakmarrja», Batalioni i Mokrës; në qarkun e Elbasanit: Batalioni i Dumresë dhe Batalioni i Çermenikës; në qershor u krijuan në qarkun e Vlorës: batalioni «Halim Xhelo» dhe batalioni «Ismail Qemali»; në qarkun e Elbasanit: Batalioni i Martaneshit; në qarkun e Beratit: batalioni «Riza Cerova», Batalioni i Kuçovës dhe Batalioni i Myzeqesë; në korrik u krijuan në qarkun e Shkodrës: batalioni «Perlat Rexhepi»; në qarkun e Dibrës: Batalioni i Dibrës; në qarkun e Gjirokastrës: batalioni «Naim Frashëri» dhe batalioni «Çamëria»; në qarkun e Elbasanit: Batalioni i Bërzeshës. Batalione të tjera ishin në formim e sipër. Në korrik 1943 numri i partizanëve në çetat dhe batalionet e rregullta arrinte në 10.000 luftëtarë. Dyfishi i këtij numri vepronin në çetat vullnetare territoriale të fshatrave.

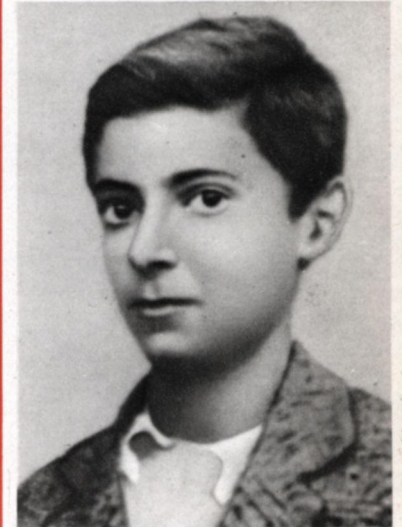

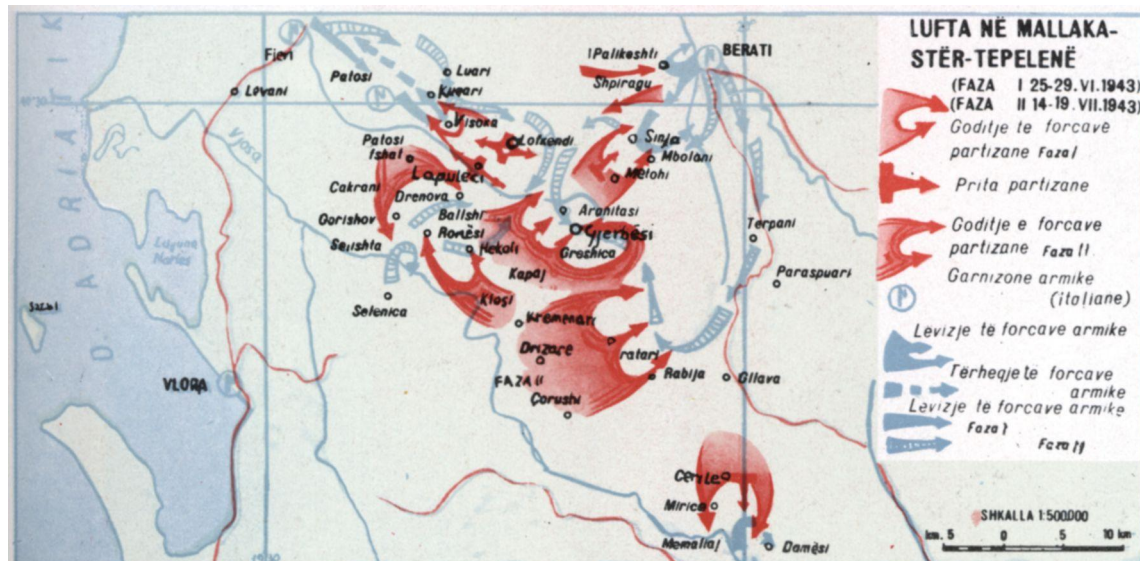
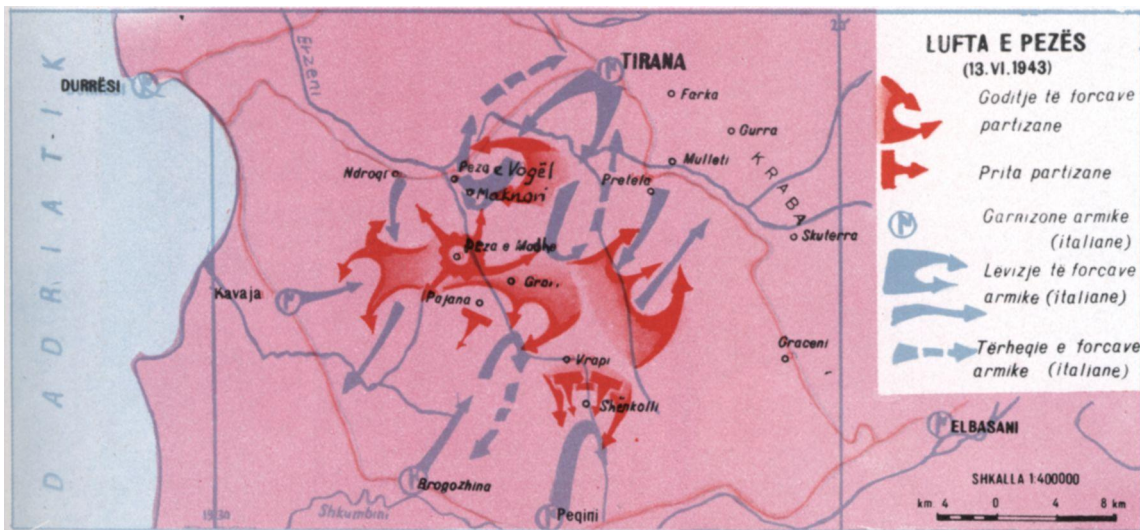
Luftëtarë të batalioneve partizane të krijuara para formimit të Shtabit të Përgjithshëm.

Shoku Enver Hoxha në mes të luftëtarëve të Botalionit të Mokrës.

Tom Kola, anëtar i Komitetit Qarkor të Rinisë Komuniste të Shkodrës, rënë heroikisht më 19 prill 1943. Hero i Popullit.

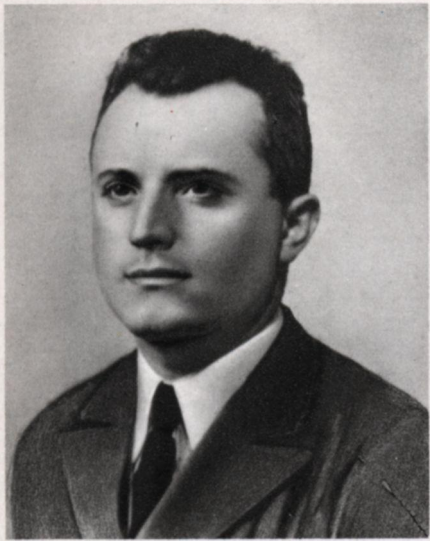
Në Pezë e Mallakastër (qershor-korrik 1943), forcat partizane, të përkrahura nga populli, shpartalluan ushtritë e shumta të pushtuesit, që u sulën me zjarr dhe hekur për të asgjësuar Lëvizjen Nacionalçlirimtare në këto krahinë.

Luftëtarë të batalioneve partizane të krijuara para formimit të Shtabit të Përgjithshëm.

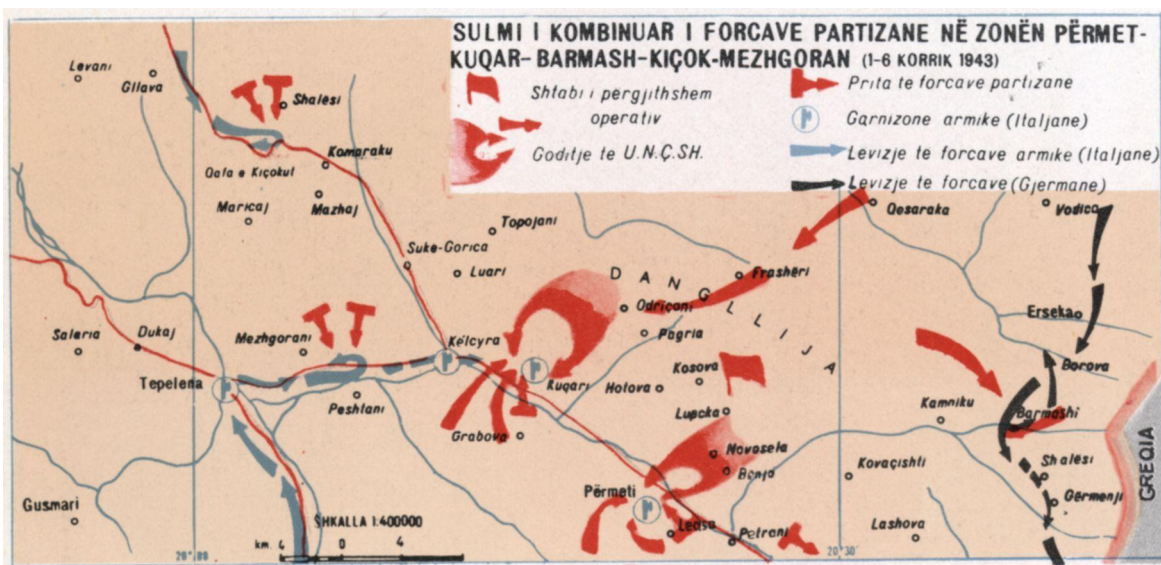

Asim Zeneli, komisar i çetës «Hgjredin Tremishti», rënë heroikisht në Grykën e Mezhgoranit, më 2 korrik 1943. Hero i Popullit.

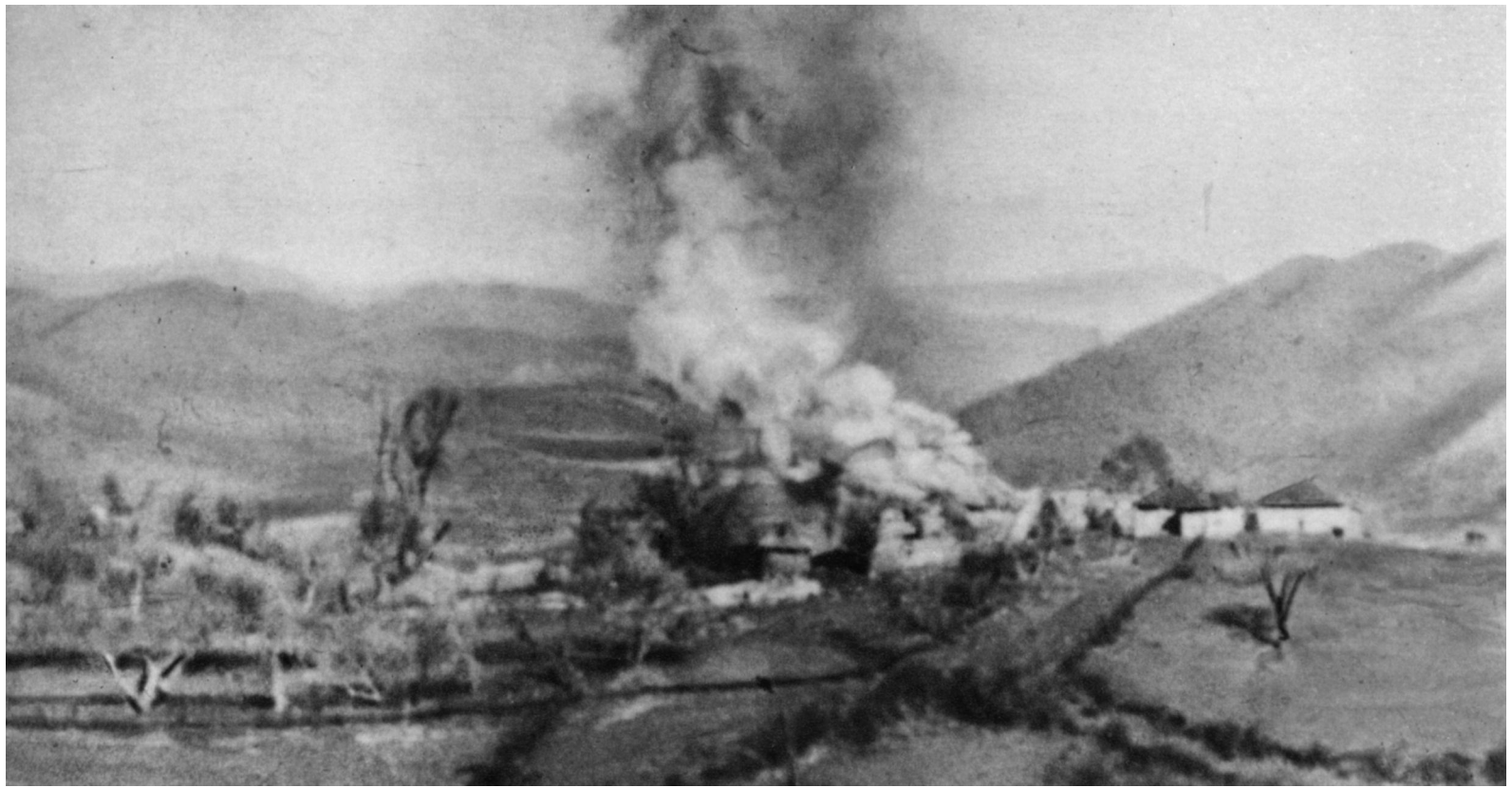
Luftëtorë të batalioneve partizane të krijuara para formimit të Shtabit të Përgjithshëm.

Më 2-4 korrik 1943, repartet partizane të qarqeve Korçë, Gjirokastrë dhe Bergat kryen një goditje në shkollë të gjerë kundër ushtrisë italiane në rrethin e Përmetit, në zonën Përmet-Kuqar-Grykë e Mezhgoranit-Qgfg e Kiçokut. Lufta e Përmetit ka qenë një epope e lavdishme e popullit kryengritës dhe një grusht i rëndë për fashistët italianë.

Gryka e Mezgoranit G. Madhi

Më 6 korrik 1943, partizanët shqiptarë kryen goditjen e parë kundër forcave pushtuese gjermane gjatë rrugës Korçë-Janinë, në fshatin Bar-mash të Kolonjës. Xhelatët nazistë u lëshuan fshatrave të afërta duke vrrarë njerëz të popullit dhe duke djegur shtëpi.

Vetëm në fshatin Borovë ata pushkatuan 107 vetë, midis të cilëve shumë gra dhe fëmijë.

Më 10 korrik 1943, me vendim të Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar, në Labinot të Elbasanit u shpall krijimi i Shtabit të Përgjithshëm të UNÇSH. Dita e 10 korrikut ka hyrë në historinë e popullit shqiptar si dita e Ushtrisë Popullore Shqiptare.

«Formimi i Shtabit të Përgjithshëm shënon një ngjarje me rëndësi historike për zhvillimin e mëtejshëm të luftës së armatosur të popullit tonë kundër okupatorëve, për formimin e Ushtrisë sonë Nacionalçlirimtare. Pas formimit të Shtabit të Përgjithshëm u organizuan shtabet e qarqeve dhe të zonave. U kalua nga faza e çetave dhe e batalioneve në fazën e brigadave partizane...

Me formimin e Shtabit të Përgjithshëm filloi një etapë e re e luftës për çlirimin e vendit; kryengritja e përgjithshme e popullit kundër okupatorit kishte filluar».

ENVER HOXHA

Enver Hoxha, organizues dhe udhëheqës i UNÇSH.

**PJESË NGA PROCESVERBALI I MBLEDHJES SË PARË
TË SHTABIT TË PËRGJITHSHËM TË USHTRISË
NACIONALÇLIRIMTARE**

5-10 korrik 1943

PROCESVERBAL

Sot, ditën e hënë 5 korrik 1943 ora 10,15' u mbledh për të parën herë Shtabi i Përgjithshëm i Ushtrisë Nacionalçlirimtare, i dalë nga Këshilli i Përgjithshëm Nacionalçlirimtar...

Propozohet dhe pranohet për rend-dite:

- 1) Kompetencat e Shtabit.
- 2) Struktura e Shtabit.
- 3) Ndarja e përgjegjësiave.
- 4) Të ndryshme.

Propozohet të zgjidhet një komision për të përgatitur një projekt për kompetencat dhe për strukturën e Shtabit. U propozua dhe u pranua që të procedohet imediatisht në zgjedhjen e kryetarit dhe të komisarit të Shtabit...

U procedua në votimet e kryetarit të Shtabit dhe rezultoi unanimisht major Spiro Moisiu.

U procedua në votimin e komisarit të Shtabit dhe rezultoi unanimisht i zgjedhur Enver Hoxha.

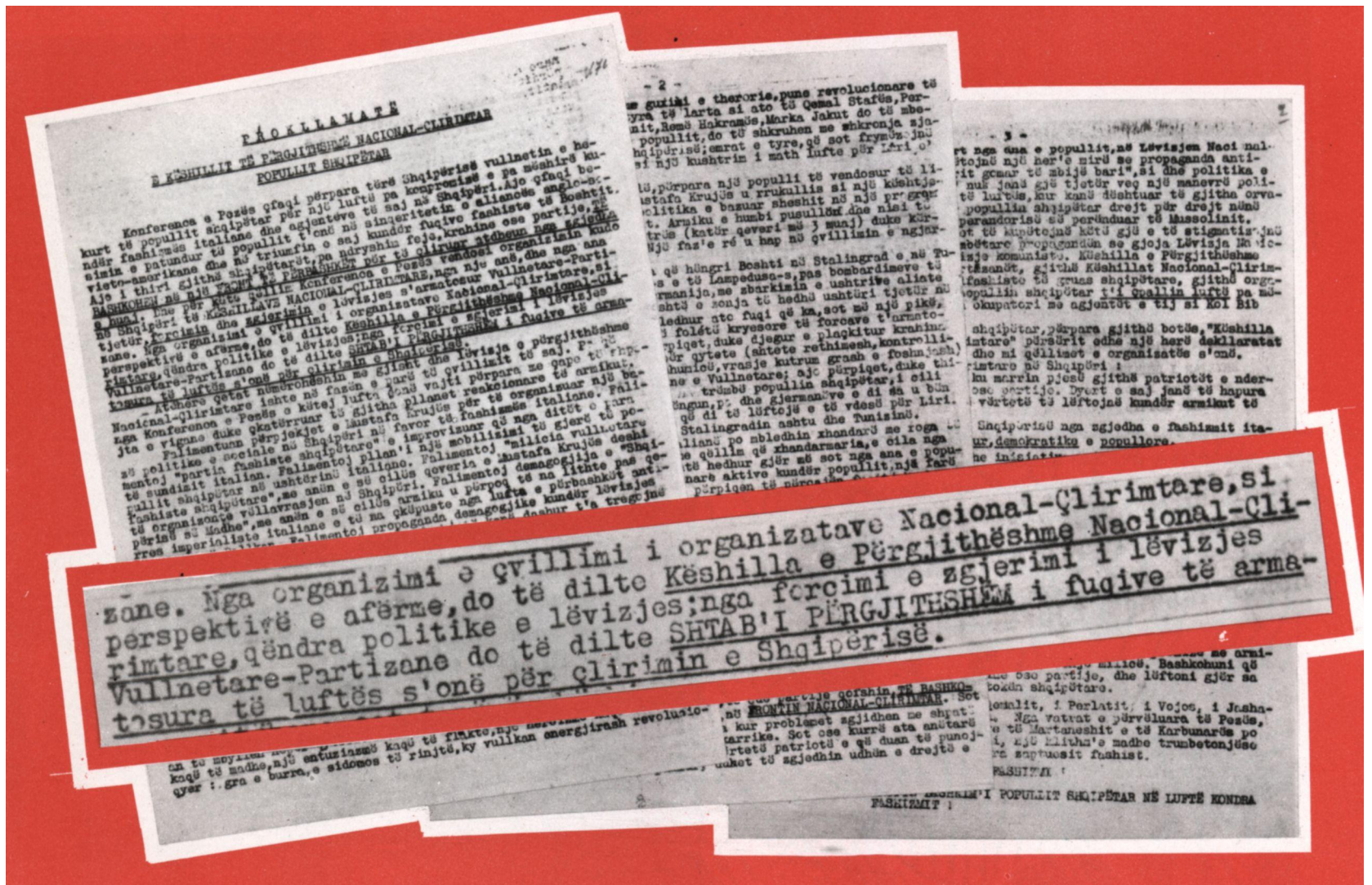
U propozua dhe u pranua që komisioni i formuar për projektin e kompetencave dhe të strukturës së Shtabit të ngarkohet edhe me formulimin e Betimit të Shtabit dhe të ushtrisë...

Mbledhja e datës 10 korrik ora 4 pasdreke.

Pranohet struktura e Shtabit të Përgjithshëm:

- Shtabi operativ
- Komisariati politik
- Komisariati (ekonomik)
- Seksioni i brendshëm
- Seksioni i shëndetësisë

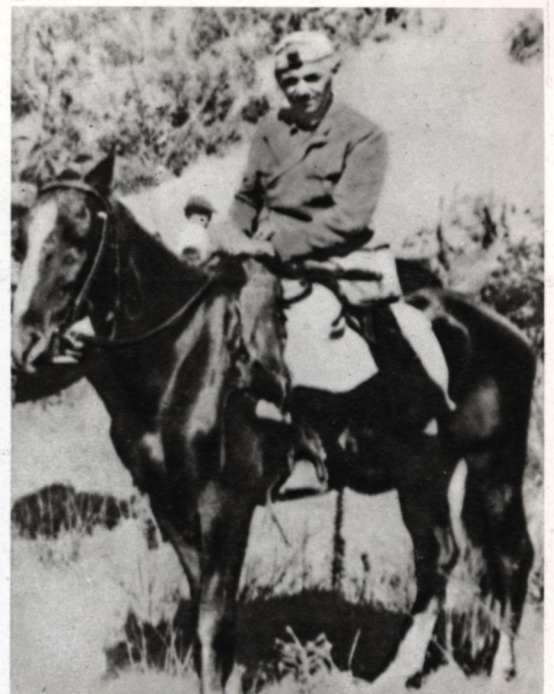
Faksimile e Procesverbalit të mbledhjes së parë të Shtabit të Përgjithshëm për organizimin e Ushtrisë Nacionalçlirimtare Shqiptare.

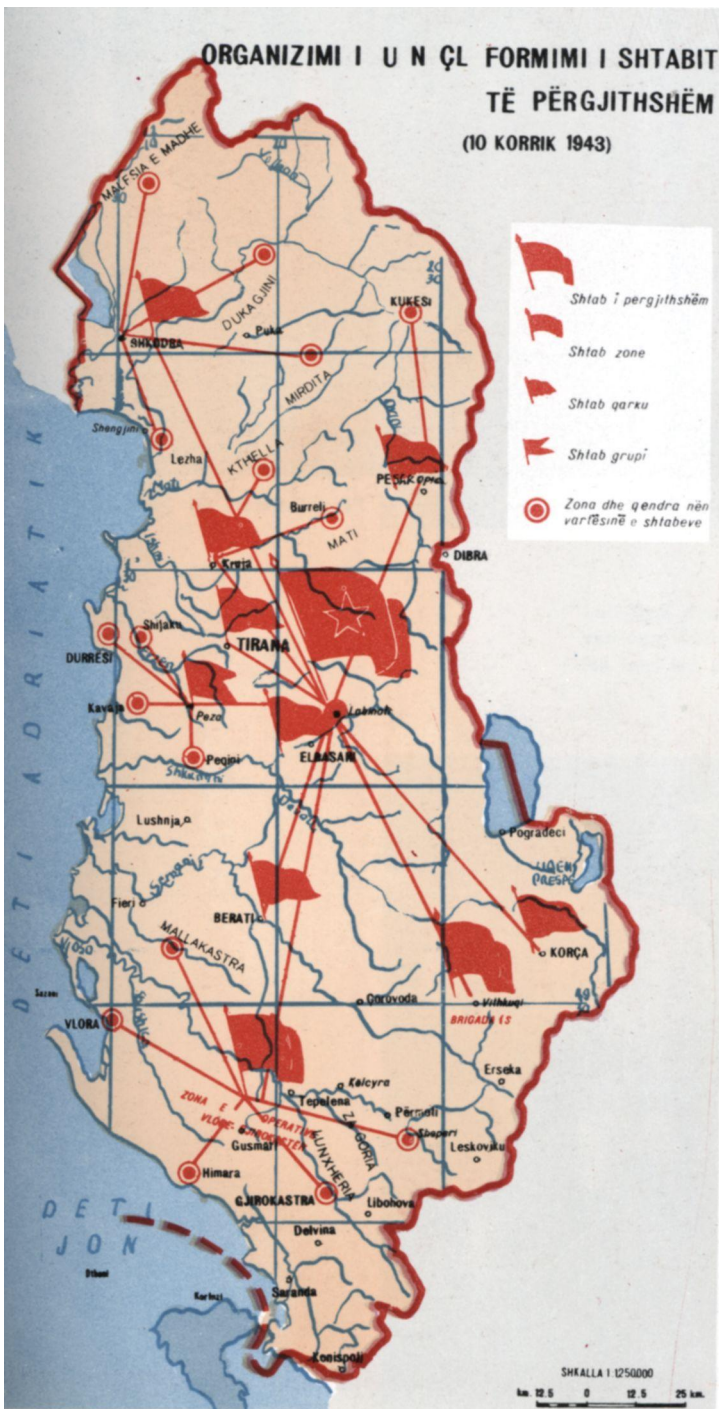
Faksimile e Proklamatës së Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar dhe e Shtabit të Përgjithshëm drejtuar popullit shqiptar mbi krijimin e Shtabit të Përgjithshëm të UNÇSH, 10 korrik 1943.

Enver Hoxha, Komisar Politik i Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare Shqiptare.

Spiro Moisiu, Komandant i Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare Shqiptare.

Ndërtimi i Ushtrisë Nacionalçlirimtare u krye në bazë të direktivave të Konferencës I të Vëndit të PKSH dhe të Komitetit Qendror të PKSH, të urdhrave dhe udhëzimeve të Shtabit të Përgjithshëm.

U ngritën shtabet e grupeve në qarqet (ose shtabet e qarqeve) Berat, Durrës (përfshinte Kavajën, Pezën, Shijakun, Peqinin dhe njëzë zakonisht me emrin Shtabi i Grupit të Pezës), Elbasan, Dibër (përfshinte edhe Kukësin), Shkodër (përfshinte Tropojën, Malësinë e Gjakovës), Krujë (përfshinte edhe Matin me Kthellën). Për qarqet Vlorë e Gjirokastrë u formua një shtab i vetëm me emrin Shtab i Zonës I Operative. Ndërsa shtabi i Grupit të Korçës qe krijuar në qershor 1943.

Pranë çdo shtabi u krijuan shërbimet e informacionit, të ndërlihdjes, të shëndetësisë, të intendencës, të agjitacionit e propagandës dhe gjykata ushtarake.

Formacionet e UNÇSH ishin çeta, batalioni dhe brigada.

URDHËR PËR ORGANIZIMIN E USHTRISË NACIONALÇLIRIMTARE SHQIPTARE

17 gusht 1943

Komanda e Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare Shqiptare

URDHËR

Katër vjet me radhë populli shqiptar po lufton zaptuesin dhe tradhtarët e vëndit, lufta e tij dita-ditës është shtuar. Njësitë luftarake të popullit shqiptar janë shtuar dhe janë zmadhuar. Nga çetat e vogla, ato kanë kaluar në çeta të mëdha, në batalione e në brigada.

Zhvillimi politik dhe ushtarak i popullit tonë ka bërë hapa të mëdhenj dhe një pjesë e madhe e popullit po shkon drejt kryengritjes së përgjithshme. Ndër këto rrethana dhe momente, kur duhet me i dhënë grushtin e vdekjes zaptuesit dhe veglave të tij dhe me i shporrë këta nga toka e atdheut tonë të dashur, Shtabi i Përgjithshëm urdhëron formimin e Ushtrisë Nacionalçlirimtare Partizane Vullnetare Shqiptare në të cilën populli ynë ka vënë shpresat dhe pret çlirim e shpejtë të Shqipërisë nga thonjtë e zaptuesit.

Komisari Politik **Komandanti i Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare Part. Vull.**
ENVER HOXHA **Major SPIRO MOISIU**

Faksimile e Urdhrit të Shtabit të Përgjithshëm për organizimin e Ushtrisë Nacionalçlirimtare Shqiptare.

«10 Korrik 1943. Formimi i Shtabit të Përgjithshëm» G. Modhi

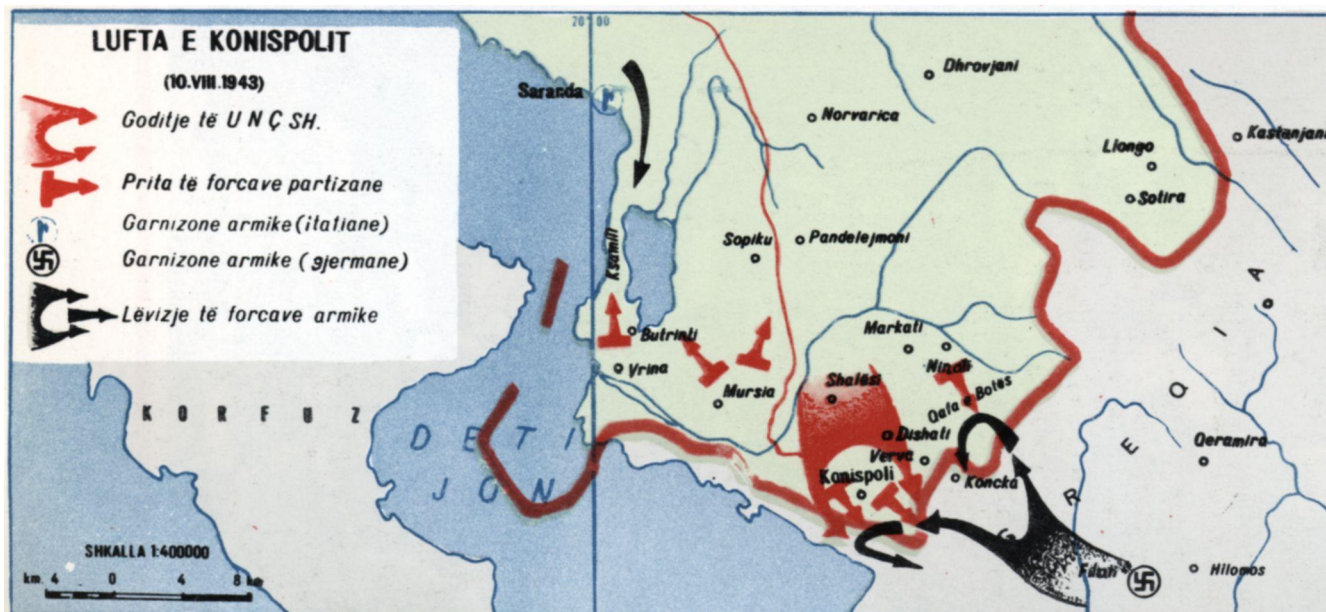
Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të qarkut të Tiranës. Në këtë qark vepronin Grupi i Pezës dhe batalioni «Dajti». Në foto Nr. 3, në të majtë të Myslim Pezës, patrioti Esat Dishnica.

Anëtarë të Shtabit të Zonës I Operative Vlorë-Gjirokastrë. Nga e djathta në të majtë: Hysni Kapo, Fejzo Dervishi dhe Shefqet Peçi.

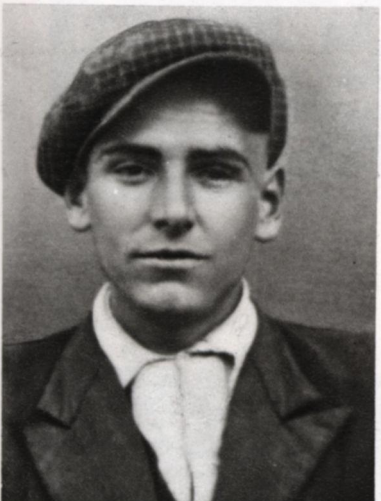
Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të Zonës I Operative Vlorë-Gjirokastrë. Në këtë zonë vepronin batalionet «Asim Zeneli», «Baba Abaz», «Misto Mame», «Thanas Ziko», «Çamëria» ose «Thoma Lulo», «Naim Frashëri», «Perlat Rexhepi», «Halim Xhelo», «Ismail Klosi», «Petro Sota» dhe «Ismail Qemali». Këto batalione, në nëntor 1943, u bashkuan dhe formuan Grupin I, Grupin II, Grupin III, Grupin IV dhe Grupin V.

Mbrojtja popullore e Konispolit, në gusht 1943, kundër nazistëve gjermanë, që kërkonin të depërtounin në tokën shqiptare në rajonin e Konispolit, u kurorëzua me sukses dhe trupat gjermane u kthyen në tokën greke me humbje të mëdha.

Memo Meto
Hero i Popullit

Kastriot Muço
Hero i Popullit

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të Zonës I Operative.

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të Zonës I Operative.

Skënder Çaçi
Herói i popullit

Luftëtorë dhe kuadro të batalioneve partizane të qarkut të Korçës. Në këtë qark vepronin batalionet: «Ali Kelmendi», «Themistokli Gërmenji», «Çlirim», «Hakmarrje», «Fuat Babani», «Reshit Çollaku», «Tomori», «Qamil Panariti», «6 Dëshmorët», «Shqiponja» dhe «Skënder Çaçi».

Në foto Nr. 2 ndodhen, midis të tjerëve, Sali Mborja, Mihal Lako, Pasi Vodica.

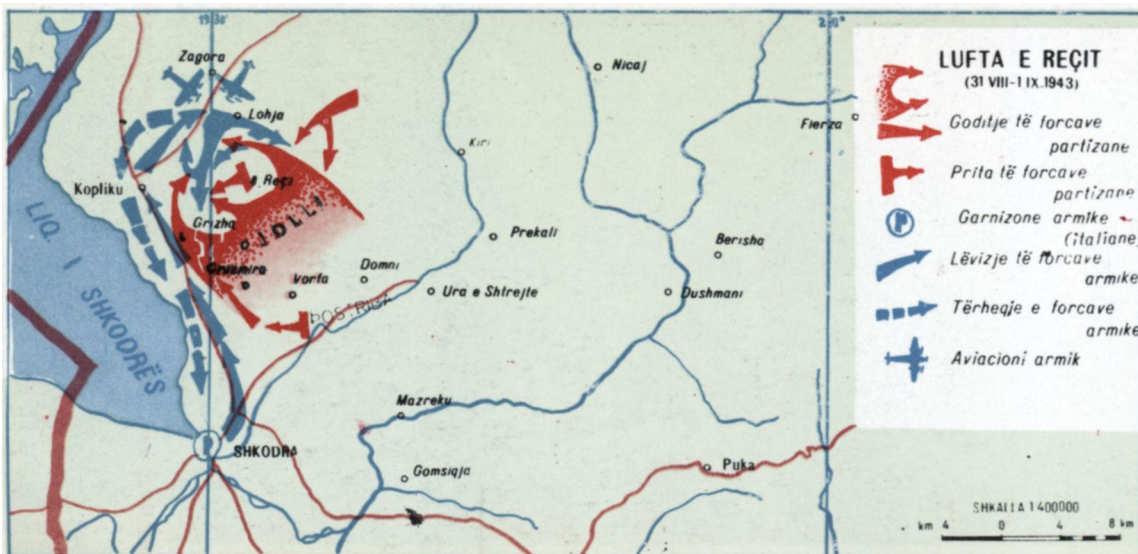

Fahri Ramadani.
Hero i Popullit.

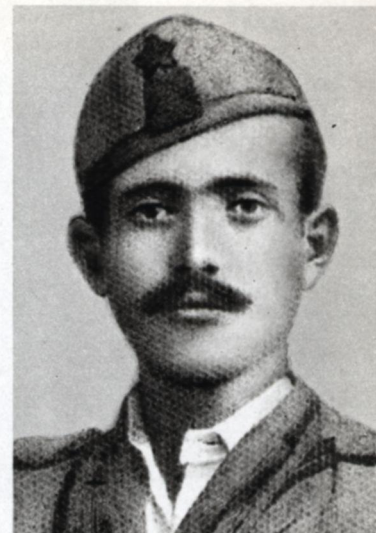

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të Shkodrës e të Tropojës.

Lufta e Reçit, një nga veprimet luftarake më të rëndësishme të UNÇSH, në gusht të vitit 1943. Forcat e batalionit «Perlat Rexhepi», në bashkëpunim me popullsinë vendase, shpartalluan trupat fashiste italiane prej 1200 vetësh, duke u shkatëruar humbje të rënda.

Margarita Tutulani, Dino Kalenja, Ajet Xhindole. Heronj të Popullit.

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të qarkut të Beratit. Në këtë qark vepronin batalionet «Riza Cerova», «Rinia», «Tefik Lapani», «Myzeqeja», «Kuçova», «Shpiragu» dhe «Vojo Kushi». Në nëntor-dhjetor 1943, këto batalione u bashkuan dhe formuan Grupin I, Grupin II dhe Grupin III.

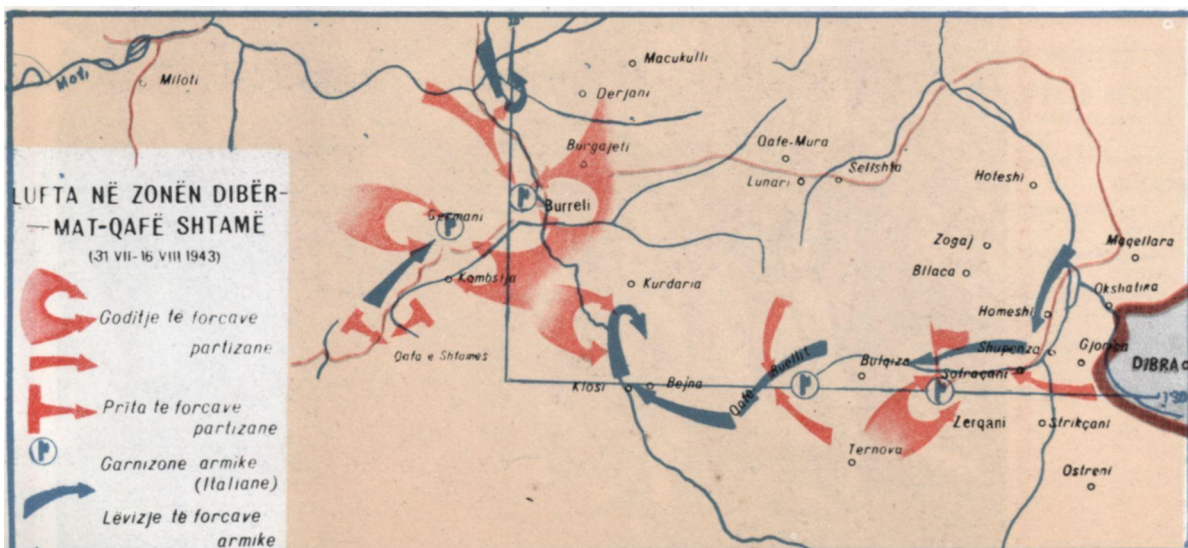

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të qarkut të Dibrës dhe Kukësit. Në këtë qark vepronin Batalioni i Dibrës «Rinia» ose «Nazmi Rushiti», Çeta e Lumës dhe Çeta e Hasit.

Nga 31 korriku deri më 4 gusht 1943, Çeta partizane e Matit me 3000 matjanë të armatosur sulmoi garnizonin fashist në Burrel dhe Qafën e Buallit, duke çliruar dhe qytetin e Burrelit. Më 4 gusht Batalioni i Dibrës çliroi Zerqanin dhe dy javë më vonë sulmoi dhe u shkaktoi dëme të mëdha forcave kryesore të një divizioni italian, që orvatej të kalonte nga Dibra në Mat. Në të njëjtën kohë partizanë të Çetës së Matit, të Çetës së Dajtit dhe të Çetës Krujë-Ishëm i bënë një pritë të fortë në Qafështamë kolonës së ushtarëve që vinte nga Kruja në Burrel, për t'i ardhur në ndihmë garnizonit të rrethuar në Burrel.

Ngjarjet e gushtit në Mat, Dibër e Qafështamë treguan forcën e reparteve partizane dhe të popullit kryengritës të këtyre zonave.

Shejnaze Juka.
Heroinë e Popullit.

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të qarkut të Elbosanit. Në këtë qorq vepronin: Batalioni i Çermenikës, i Dumresë, i Vërçë-Sulovës, i Bërzeshtës dhe i Martoneshit.

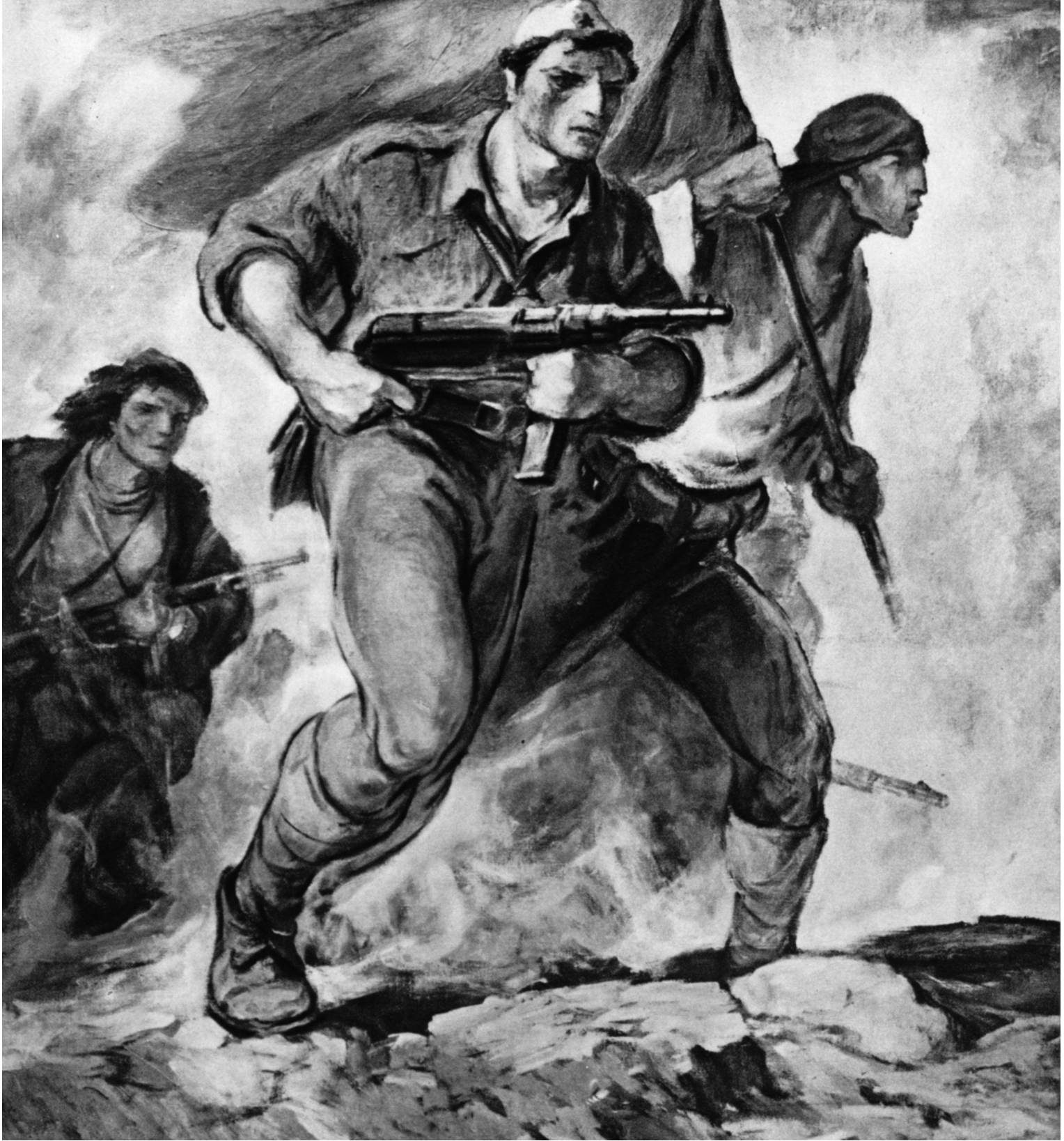
Në foto Nr. 2, File Musaj (i katërti nga e djathta në këmbë)

Në foton Nr. 3. në mes Tomor Sinani, sekretar politik i Komitetit Qarkor për Elbasanin.

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të Krujës dhe të Matit. Në këtë krahinë vepronin: batalioni «Krujë-Ishëm» dhe Çeta e Matit.
Në foton 1, në plan të parë, ulur, Rexhë Deliu, Hero i Popullit.

«Sulm partizan». F. Haxhiu.

Brigada I Sulmuese u krijua më 15 gusht 1943, në Vithkuq të Korçës me partizanë nga të gjitha qarqet e Shqipërisë.

«Brigada I Sulmuese partizane u dallua në luftimet e saj të paprera, të guximshme, dërrmuese për okupatorin e truallit tonë dhe për tradhtarët e vendit. Shpirti i lartë i sakrificës dhe i vetëmohimit në shërbim të çështjes së madhe, nga e cila varet jeta ose vdekja e popullit tonë, ka shkëlqyer si një yll mbi Brigadën I Sulmuese partizane, dhe në çdo luftë dhe përpjekje, në ditët e mira dhe të vështira të asaj brigade, heroizmi, dashuria e madhe për popullin tonë, urrejtja për okupatorin e kanë udhëhequr Brigadën I drejt rrugës së fitores së sigurt të armëve tona. Brigada I Sulmuese partizane me vrullin e saj luftarak ka qenë tmerr për okupatorin e tradhtarët e vendit dhe shprehja më e gjallë e vullnetit të një populli më këmbë për të mbrojtur dhe fituar të drejtat e tij».

ENVER HOXHA

Brigada I Sulmuese u nderua nga Partia dhe nga Presidiumi i Kuvendit Popullor me titullin «Hero i Popullit», me këtë motivacion:

«Për heroizmin e lartë masiv të luftëtarëve të saj dhe për shërbimet e shquara në çlirimin e atdheut nga pushtuesit fashistë e tradhtarët dhe për vendosjen e pushtetit popullor.

Me luftën dhe veprimtarinë e saj revolucionare, si formacioni i parë i madh i Ushtrisë Nacionalçlirimtare, ajo u bë shembull për gjithë repartet dhe njësitë partizane, duke korrur fitore pas fitoreje mbi armiqtë dhe duke fituar një dashuri të zjarrtë dhe një mbështetje të pakufishme nga masat e gjera të popullit...»

Mehmet Shehu, komandant i Brigadës I Sulmuese.
Hero i Popullit.

Pamje nga inaugurimi i Brigadës I Sulmuese. Në inaugurim mori pjesë shoku Enver Hoxha.

Shoku Enver Hoxha në tribunë, ditën e inaugurimit të Brigadës I Sulmuese. Shqija Fiqret Sanxhaktari përshëndet krijimin e Brigadës në emër të grave antifashiste.

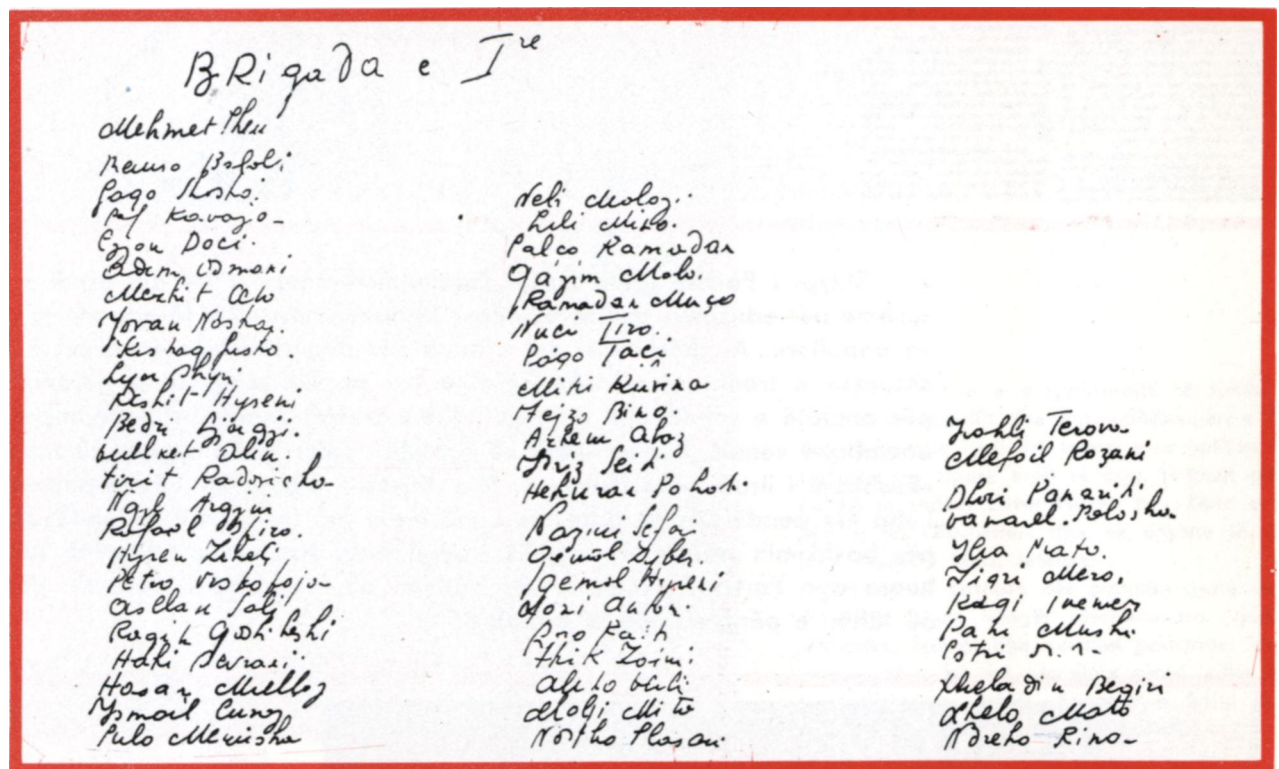
Brigada I Sulmuese parakalon përpara përfaqësuesve të KQ të PKSH, Shtabit të Përgjithshëm dhe popullit të qarkut të Korçës.

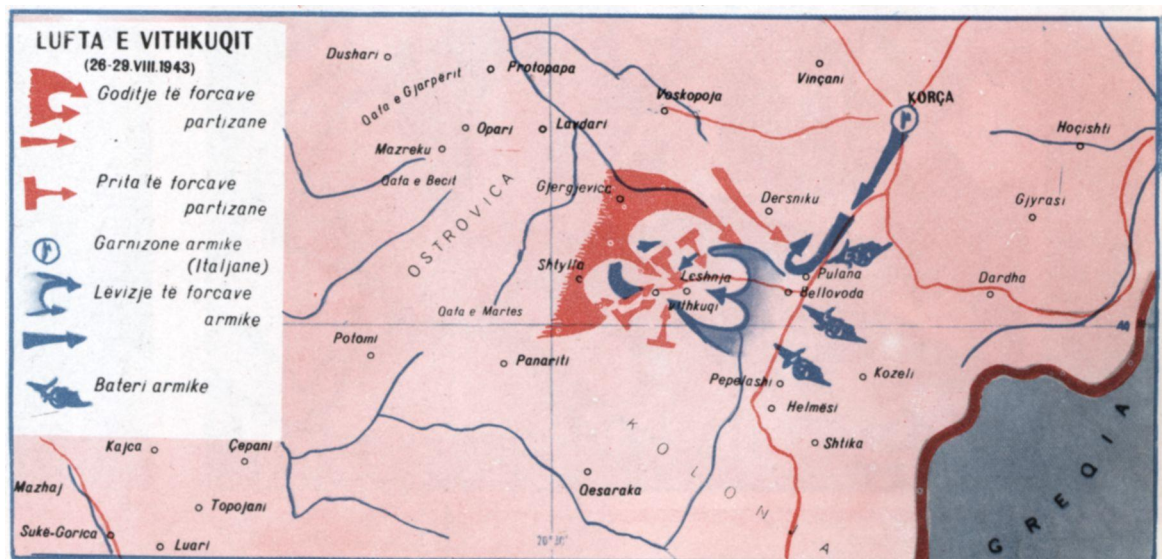

Luftëtarë të Brigadës I Sulmuese. Heronj të Popullit:
 Xheladin Beqiri, Gjak Doçi, Fejzi Micolli, Inajete Dume, Myslym Shyri, Estref Caka (Osoja).

Lista e anëtarëve të Partisë të Brigadës I S shkruar nga shoku Enver.

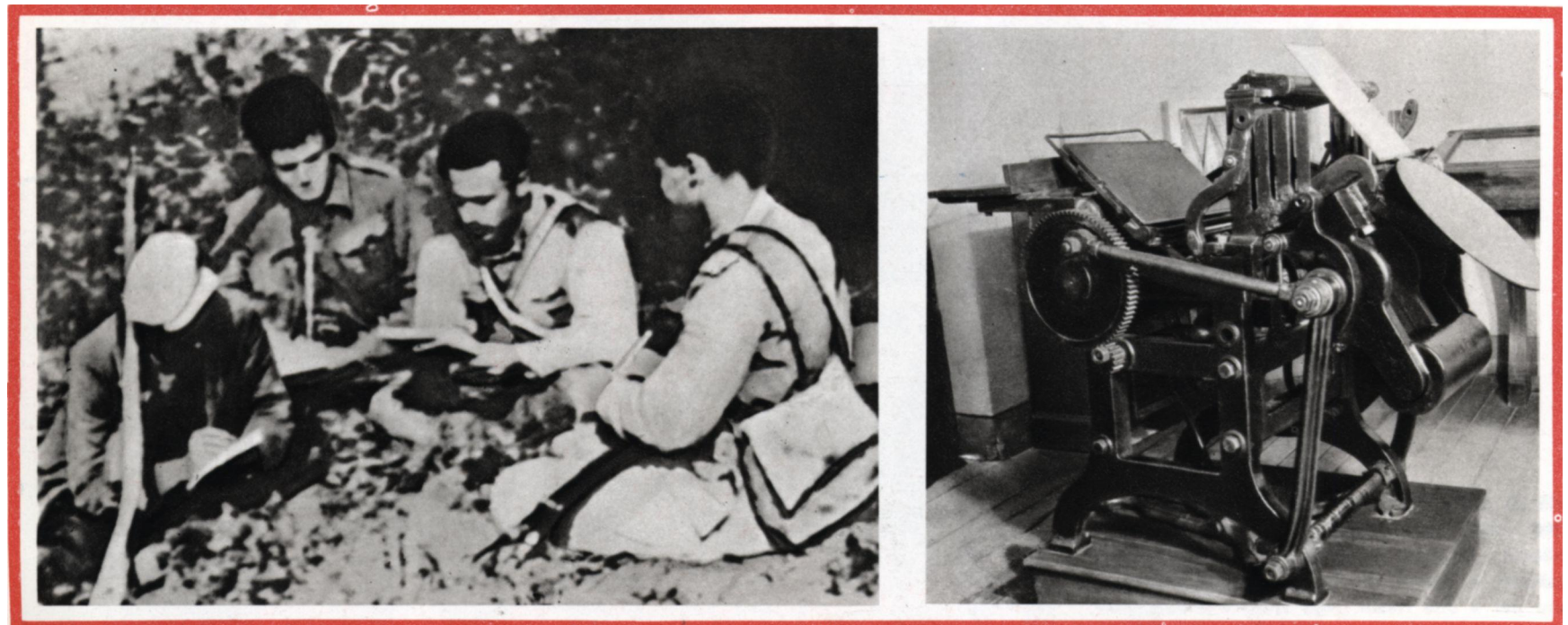

Më 26 gusht 1943, forca të mëdha armike prej 10 000 vetësh, me ortileri dhe aviacion sulmuan Vithkuqin. Brigada I Sulmuese së bashku me batalionet e qarkut të Korçës u përlesh me armikun për 4 ditë rresht. Nga zjarri i armëve partizane armiku u tërhoq, pasi la në fushën e luftës 200 të vrarë dhe shumë material luftarak.

Shtypi i Partisë gjatë Luftës Nacionalçlirimtare u bë një armë e fuqishme për edukimin politik, ushtarak të partizanëve dhe të masave të gjerë popullore. Ai shërbeu si një tribunë për demaskimin e planeve të pushtuesve e tradhtarëve, duke ngjallur tek populli urrejtjen e pakufishme për armiqtë e vendit. Me dhjetëra mijëra trakte, komunikata, përhapeshin anembanë vendit. Përveç «Zërit të popullit» dolën edhe organe të tjera si «Kushtrimi i lirisë», «Bashkimi», si dhe dhjetëra organe të njësive partizane. Lufta me pendë sikurse lufta me armë luajti një rol shumë të rëndësishëm për bashkimin politik të popullit rreth Frontit Nacionalçlirimtar të udhëhequr nga Partia Komuniste, rriti besimin në fitore, ngriti popullin peshë në luftën e përgjithshme të armatosur.

Nën ndikimin e drejtpërdrejtë të luftës çli-
rimitare të popullit dhe nën udhëheqjen e Par-
tisë Komuniste lindi një letërsi e re politike dhe
artistike me tipare krejt të reja. Artikujt publi-
cistikë të shokut Enver Hoxha në «Zërin e po-
pullit», në «Bashkimi» dhe në organe të tjera
janë model i kësaj letërsie.

Shumë të dashura për popullin gjatë viteve
të luftës ishin: këngët revolucionare, vjershat
patriotike, himnet dhe marshet partizane. Vepra
letrare, që u bë më popullore gjatë Luftës Na-
cionalçlirimtare, është «Epojeja e Ballit Kom-
bëtar» e Shevqet Musarajt (Buburicka).

17 gusht 1943
**Komanda e Shtabit të Përgjithshëm
 të Ushtrisë Nacional-Lirimtare Shqiptare**

URDHËR

Gjatë luftës që po zhvillojmë kemi mjaft të sëmurë dhe të plagosur, për të cilët duhet të kemi kujdesin më të madh me i shërue që kështu të mundin të zënë përsëri vendin në radhët e luftës.

Prandaj urdhërojmë që çdo grup duhet të krijojë një spital ku të shtrohen vetëm të plagosurit dhe të sëmurët rëndë. Ky spital të drejtohet, mundësisht, prej një doktori, ose një infermieri të stërvitur.

Të sëmurët lehtë të çohen në shtëpi miqsh ose në ndonjë ambulancë për shërbim të shpejtë.

Për shërbim në spitale duhet t'u bëhet apel vullnetareve, gra të qyteteve ose të fshatrave, të cilat të kryejnë punën e infermiereve.

**Komisari Politik
 ENVER HOXHA**

**Komandanti i Shtabit të Përgjithshëm të
 Ushtrisë Nacional-Lirimtare P. V.
 MAJOR SPIRO MOISIU**

Faksimile e Urdhrit të Shtabit të Përgjithshëm, dërguar komandave të shtabeve të qarqeve për ngritjen e spitaleve partizane.

«Shokët». O. Paskali.

Jeta në repartet partizane ishte për luftëtarët e lirisë një shkollë e vërtetë. Në pushimet e shkurtra midis luftimeve, në repartet partizane bëhej një punë e madhe për edukimin politik të luftëtarëve, për ngritjen e tyre kulturore dhe arsimore, për brumosjen e tyre me një moral të shëndoshë partizan.

Pastërtia morale e partizanëve plotësohej me ndershmërinë dhe drejtësinë shembullore të tyre në marrëdhëniet me masat popullore.

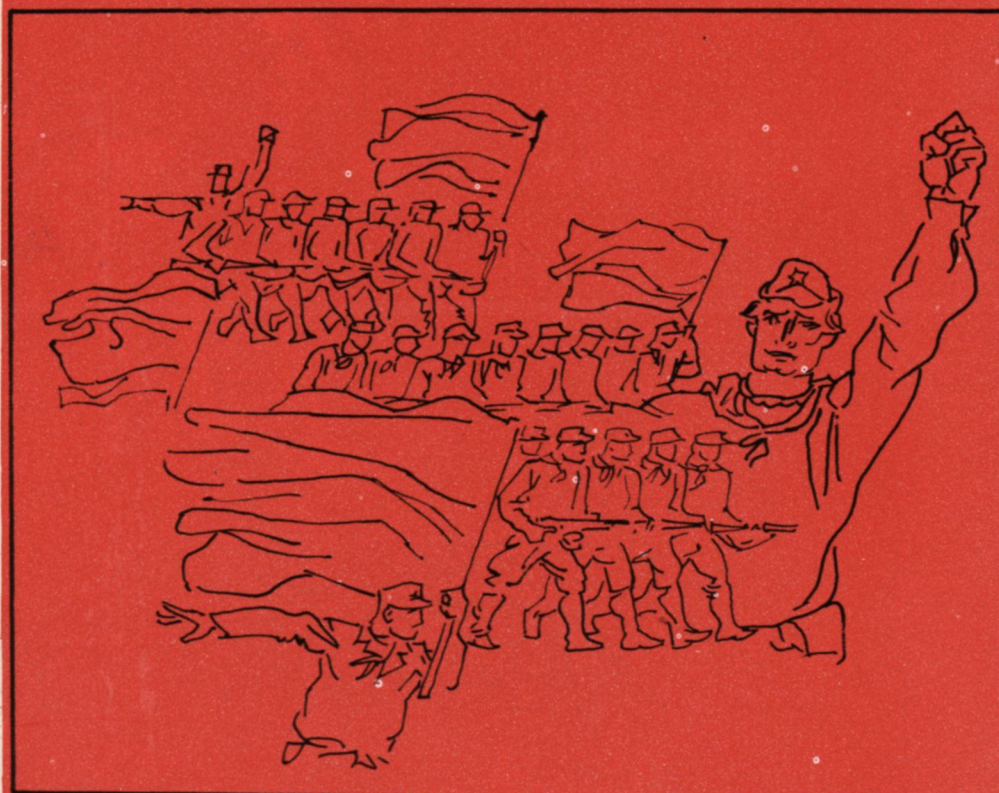
1 Grupi teatral i një reparti partizan jep shfaqje për partizanët dhe popullin.

2 Partizanët ndihmonin fshatarët në punët e tyre të përditshme.

Konferenca II Nacionalçlirimtare u mbledh në Labinot të Elbasanit, më 4-9 shtator 1943, me iniciativën e KQ të PKSH dhe me vendim të Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar. Ajo shënoi një etapë të rëndësishme në thellimin e procesit revolucionar të luftës, në bashkimin politik të popullit shqiptar rreth Frontit Nacionalçlirimtar, në zgjerimin e luftës së armatosur, në forcimin e pushtetit nacionalçlirimtar, në zgjerimin e bazës demokratike dhe centralizmin e pushtetit popullor dhe vendosi që «Këshillat Nacionalçlirimtare të njihen si i vetmi pushtet i popullit në Shqipëri».

Konferenca II Nacionalçlirimtare njohu organizatat e Bashkimit të Rinisë Antifashiste, të Bashkimit të Grave Antifashiste, të Bashkimit të Universitarëve Antifashistë, të krijuara në verë të vitit 1943 nën udhëheqjen e Partisë Komuniste, si pjesë përbërëse të Frontit Nacionalçlirimtar.

Enver Hoxha, udhëheqës i punimeve të Konferencës II Nacionalçlirimtare.

«Tregim nga Lufta Nacionalçlirimtare» **N. Zajmi**

**THIRRJE DREJTUAR POPULLIT SHQIPTAR ME RASTIN
E KAPITULLIMIT TË ITALISË FASHISTE**

10 shtator 1943

Vdekje fashizmit — Liri popullit

POPULL SHQIPTAR,

Italia kapitulloi pa kondita¹. Ushtria italiane në Shqipëri jo vetëm që nuk është më një forcë që na lufton, por një pjesë e saj po hidhet drejtpërdrejt në radhët tona kundër gjermanëve. Është në urdhër të ditës kryengritja e përgjithshme për të çliruar gjithë Shqipërinë, për të marrë fuqinë në dorë, e për të ngritur një Shqipëri demokratike popullore.

Këshilli i Përgjithshëm Nacionalçlirimtar që u zgjodh në Konferencën e Dytë, fton të gjitha këshillat e qyteteve, të krahinave, të komuneve e të fshatrave, gjithë Ushtrinë tonë Nacionalçlirimtare, Bashkimin e Rinisë Antifashiste, Bashkimin e Gruas Antifashiste Shqiptare, e të gjithë anëtarët e saj të çdo tendence politike qofshin, që të mobilizojnë gjithë popullin shqiptar për kryengritje. Ky mobilizim duhet të bëhet nën flamurin e parimeve politike që u shpall në Konferencën e Pezës dhe që me luftë të paprerë e heroike u rrënjos në shpirtin e popullit tonë. Ky bashkim duhet të bëhet nën flamurin e bashkimit të popullit shqiptar rreth këshillave nacionalçlirimtare, rreth ushtrisë sonë heroike në një front të përbashkët antifashist kundër okupatorit gjerman e këlyshëve të tij.

POPULL SHQIPTAR,

Erdhi dita që të rrëmbeni armët e të lironi Shqipërinë nga zgjedha e huaj, nga zgjedha e Gjermanisë hitleriane, që është koka e fashizmit. Rrëmbeni armët e i bini armikut me tërbim në fshatra, në krahina, në qytete e kudo që ta gjeni; goditni për vdekje në rrugë, në kazerma, në të gjitha qendrat e tij; hapni dyert e kampeve e të burgjeve; shkatërroni tërë makinën skllavëruese të tij, thyeni zinxhërit e robërisë.

Hapni sytë e demaskoni pa mëshirë manovrat e reaksionit në shërbim të Gjermanisë hitleriane, zbuloni e shkatërroni të gjitha foletë e tij, demaskoni e goditni pa mëshirë, bashkë me ushtarët italianë, këlyshët e Hitlerit në radhët e ushtrisë italiane.

Shtoni dhe shtërngoni radhët e Ushtrisë Nacionalçlirimtare. Ngrini dhe vendosni kudo këshillat nacionalçlirimtare, vendosni kudo pushtetin demokratik popullor.

Çdo gjë për kryengritje!
Ra ora e vdekjes për fashizmin!
Ra ora e lirisë për popullin!

**RROFTE POPULLI SHQIPTAR!
RROFTE USHTRIA NACIONALÇLIRIMTARE!
RROFTE SHQIPËRIA DEMOKRATIKE POPULLORE!**

**Për Këshillin e Përgjithshëm Nacionalçlirimtar
KRYESIA E KËSHILLIT**

Për Shtabin e Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare

**Komandanti
Major SPIRO MOISIU**

**Komisari Politik
ENVER HOXHA**

Partizanë shqiptarë të Brigadës I e italianë të batalionit «Antonio Gramshi».

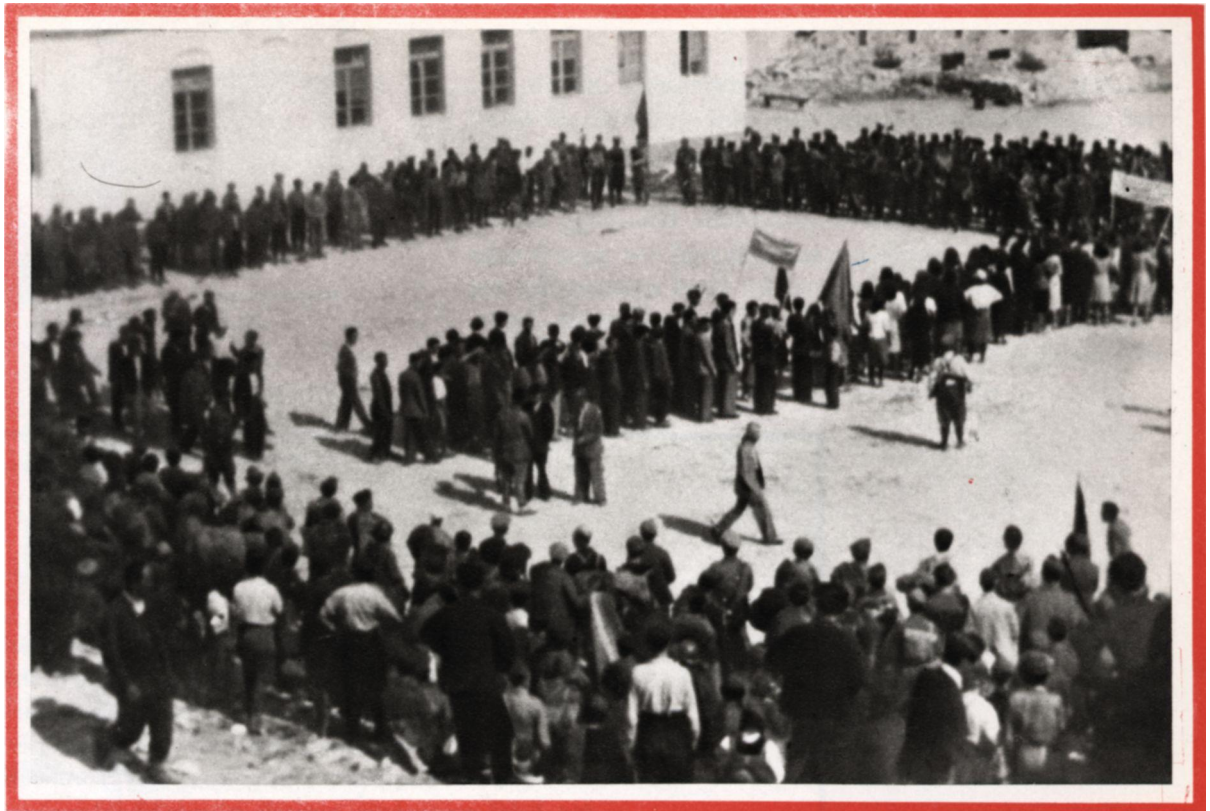
Faksimile e Thirrjes së Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar dhe Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare drejtuar popullit shqiptar, me rastin e kapitullimit të Italisë.

Ushtarë italianë, dorëzuar reparteve partizane.

Shënim:

Diçitura e fotos lart i takon fotos poshtë dhe anasjelltas.

Forca të Brigadës I Sulmuese në Beratin e çliruar penxohësisht.

Kur kapitulloi Italia, më 8 shtator 1943, UNÇSH ndodhej në mësymje në çdo kënd të atdheut. Me luftë të përgjakshme, forcat partizane çliruan qytetet Berat, Gjirokastrë, Përmet, Delvinë, Sarandë, Pogradec, Krujë, Peshkopi e Dibër. Në gjithë territorin e çliruar këshillat nacionalçlirimtare njiheshin nga masat popullore si i vetmi pushtet politik në Shqipëri. Me kapitullimin e Italisë, Shtabi i Përgjithshëm i UNÇSH u bëri thirrje Komandës së Lartë Italiane dhe gjithë trupave të pushtimit, që të fillonin luftën përkrah UNÇSH ose përndryshe të dorëzonin armët. Por Komanda Italiane u dha urdhër reparteve që të dorëzoheshin te trupat gjermanë. Vetëm 15.000 ushtarë italianë iu dorëzuan UNÇSH dhe nga këta 1500 pranuan vullnetarisht të luftonin me armë në dorë në rreshtat e UNÇSH, ku u pritën si vëllezër e shokë lufte.

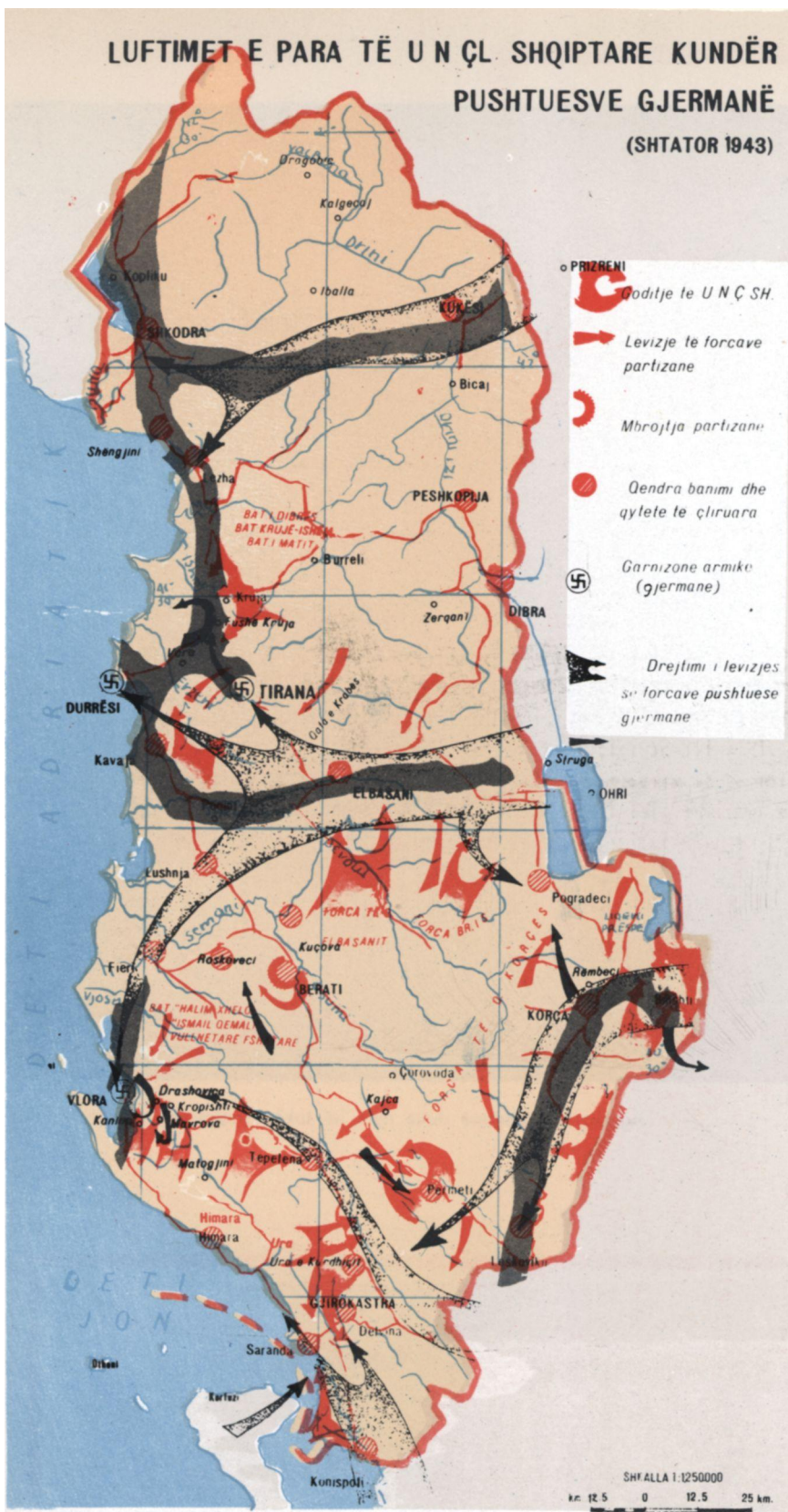

Pamje nga Gjirokastra e çliruar përkohësisht nga UNÇSH.

Më 9 shtator 1943, vendin e ushtrisë pushtuese italiane e zuri ushtria gjermane. Rreth 70 mijë ushtarë hitlerianë shkelën në tokën shqiptare. Me pushtimin e Shqipërisë nga Gjermania hitleriane filloi një periudhë edhe më e rëndë për Luftën Nacionalçlirimtare në Shqipëri.

Populli shqiptar, i bashkuar në Frontin Nacionalçlirimtar, i priti kudo me luftë agresorët nazistë gjermanë. Ai nën udhëheqjen e Partisë Komuniste vazhdoi luftën e vet deri në fitoren përfundimtare mbi pushtuesit e tradhtarët.

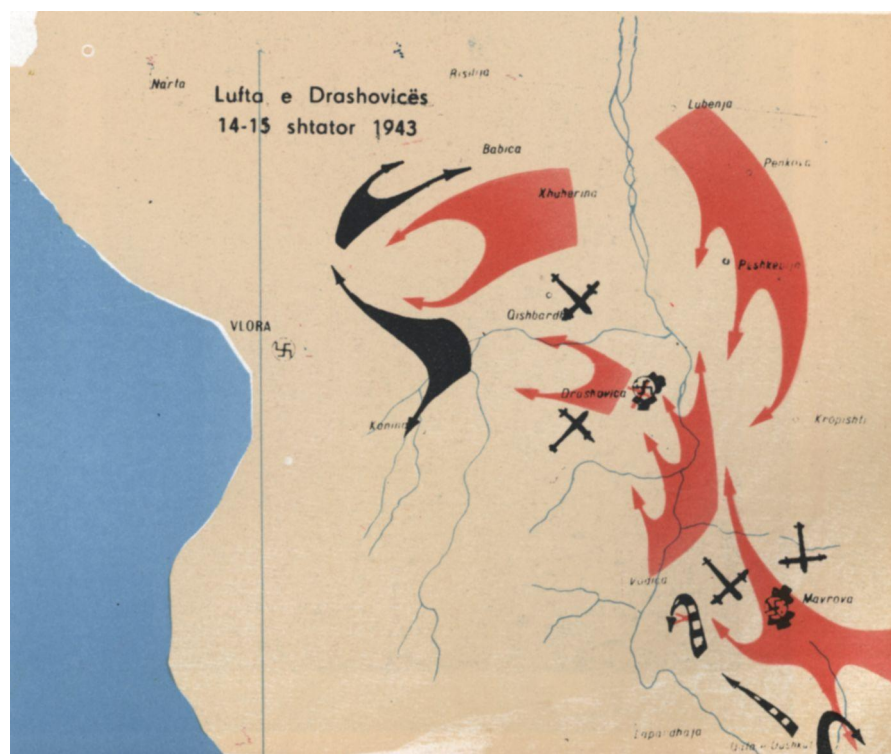
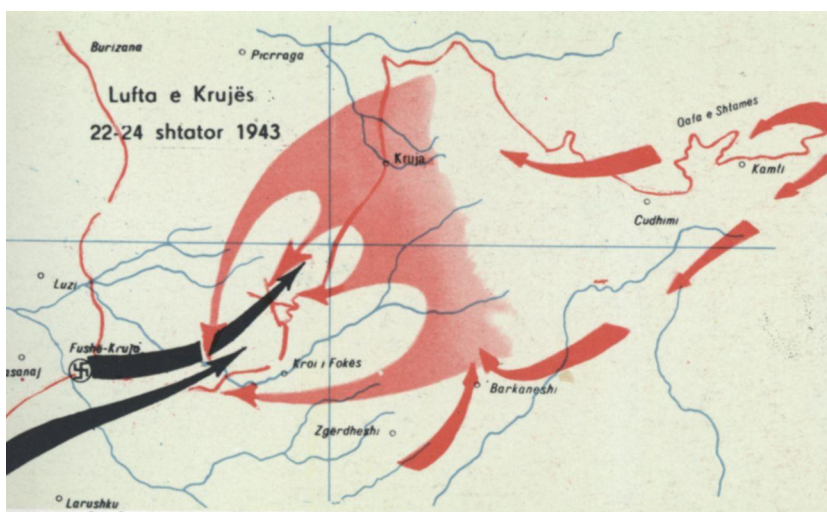

Partia Komuniste e Shqipërisë, Këshilli i Përgjithshëm Nacionalçlirimtar dhe Shtabi i Përgjithshëm u bënë thirrje popullit shqiptar dhe Ushtrisë Nacionalçlirimtare të godisnin pa mëshirë dhe kudo pushtuesit e rinj, fashistët gjermanë. «Rrëmbeni armët, — thuhej në një nga këto thirrje, — i bini armikut me tërbim në fshatra, krahi-na, në qytete e kudo që ta gjeni, goditeni për vdekje në rrugë, në kazerma, në të gjitha qendrat; hapini dyert e kampeve dhe të burgjeve, shkatërroni krejt makinën sklla-vëruese të tij, thyeni zinxhirët e robërisë.»

Agresorët gjermanë populli shqiptar i pret kudo me luftë.

Lufta e Krujës më 22-24 shtator 1943, një tjetër faqe ë lavdishme në vargun e gjatë të betejave kundër hordhive naziste në javët e para të pushtimit.

Lufta e Drashovicës, 14-15 shtator 1943, një nga luftimet më të ashpra të zhvilluara kundër pushtuesve gjermanë në ditët e para të pushtimit.

Agresorët gjermanë duke hyrë në tokën shqiptare.

Pushtuesit hitlerianë u pritën miqësisht vetëm nga tradhtarët e atdheut, të cilët u shërbyen atyre njësoj si pushtuesve fashistë italianë.

Pushtuesit gjermanë ndoqën taktikën e mashtrimit të popullit shqiptar me anë «të krijimit të shtetit shqiptar të pavarur». Për këtë qëllim, mbledhën më 16 tetor 1943 një asamble kuislingësh, e cila duhej të shpallte «pavarësinë e Shqipërisë» dhe të krijonte një «regjencë» dhe një «qeveri shqiptare», aleate të Gjermanisë. Populli shqiptar me Partinë Komuniste në krye u dha armiqve përgjigjen e vet të vendosur: luftë pa kompromis kundër pushtuesve hitlerianë e tradhtarëve deri në çlirimin e plotë të vendit dhe në ndërtimin e një Shqipërie Demokratike Popullore.

VDEKJE FASHIZMIT

LIRI POPULLIT

Si i përgjigjet populli Shqiptar Asambles s' Gestapos? me TOP!

Asambleja tradhtare e Shqipërisë u mbledh sot më 18 Tetor, m'ora 9 në Pallatin e Viktor Emanuelit në Tiranë, u mbledh për të përsëritë traktin e 12 Prillit 1939. Kurdoherë anmiqt e popullit tonë, tradhtarët, reaksionarët, janë bashkue dhe bashkohen me të huejt për të mbajtur popullin në robni.

Asamblesë së 18 Tetorit, populli Shqiptar, n'armë kundra okupatorit, i dha përgjigjen e tij me luftë.

Artileria e brigatës së tretë t'Ushtrisë Nac. Çl. Shqiptare qëlloi sot m'ora 10 Pallatin e V. E. Pallatin e Asamblesë.

Poshtë Asambleja e Gestapos!

Rrotë Ushtria Nacional - Çlirimtare!

Rrotë Shqipëria e Lirë demokratike-popullore!

Faksimile e traktit, që njofton goditjen e asamblesë tradhtare nga artilleria e Brigadës III S të UNÇSH.

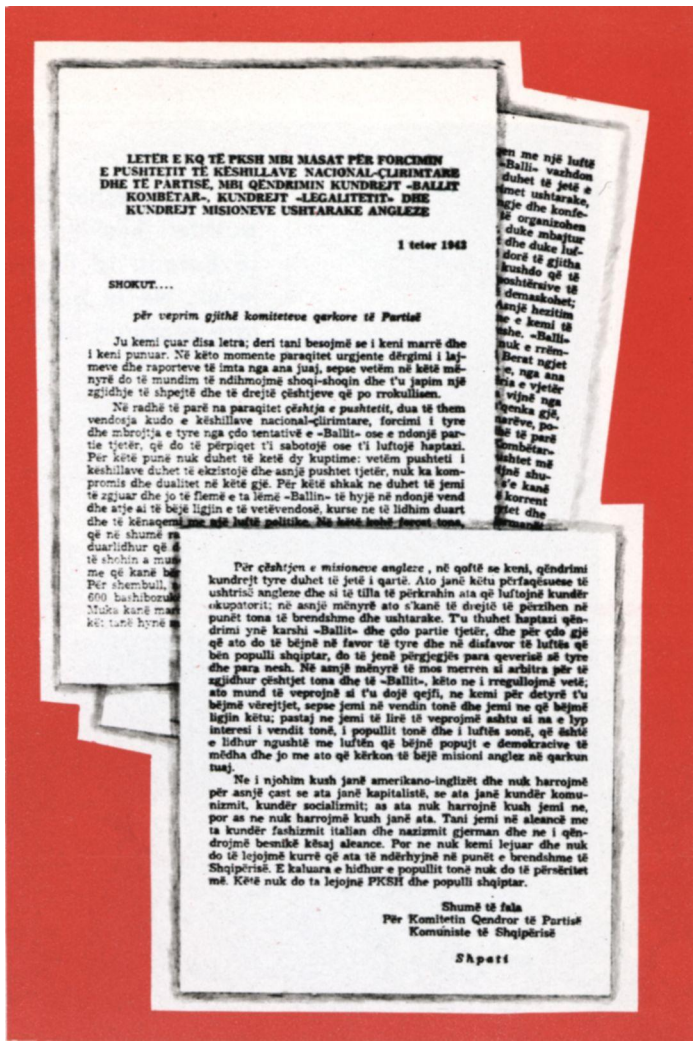
Me urdhër të drejtpërdrejtë të shokut Enver Hoxha, artilleria e Brigadës III Sulmuese, më 18 tetor 1943, goditi që nga kodrat e Saukut (në jug të Tiranës) godinën ku ndodhej e mbledhur asambleja tradhtare.

ENVER HOXHA

Në vjeshtë të vitit 1943, në të gjitha zonat e çliruara u zhvilluan zgjedhjet e leja të këshillave nacionalçlirimtare të fshatrave dhe krahinave. Në disa zona u zhvilluan konfencat e qarqeve, ku u zgjedhën këshillat nacionalçlirimtare të qarqeve. Radhët e këshillave u shtuan dhe u forcuan me njerëz besnikë të sprovuar në zjarrin e luftës, duke u futur kështu në to më shumë fshatarë të varfër dhe duke u bërë ato më luftarake.

Këshillat nacionalçlirimtare të zgjedhura demokratikisht, i vetmi pushtet i popullit në Shqipëri.

Faksimile e Letrës së KQ të PKSH dërguar komiteeve qarqore të Partisë për forcimin e pushtetit të këshillave nacionalçlirimtare.

Në vjeshtë të vitit 1943, për herë të parë filluan të kryenin funksione pushteti këshillat naciona­lçlirimtare në qytetet e çliruara të Gjirokastrës, të Beratit, të Peshkopisë, Pogradecit, Përmetit, Sarandës, Delvinës, Tepelenës. Në të gjitha qytetet e tjera (të pushtuara), këshillat naciona­lçlirimtare vepronin në ilegalitet si organe të Frontit e të kryengritjes.

Populli zgjedh përfaqësuesit e vet në këshillat naciona­lçlirimtare.

«Këshilltarët e Hekalit». F. Haxhiu

Nën udhëheqjen e PKSH dhe në përputhje me vendimet e Konferencës II Nacionalçlirimtare, në të gjitha krahinat e çliruara dhe në qytetet e pushtuara u formuan këshillat e Bashkimit të Rinisë Antifashiste Shqiptare (BRASH). Organizimi i shëndoshë i rinisë antifashiste i dha forcë e gjallëri të paparë pjesëmarrjes së saj në lëvizjen e madhe revolucionare, që kishte përfshirë anembanë Shqipërinë.

Grupe të rinjsh komunistë e antifashistë, pjesëmarrës në Luftën Nacionalçlirimtare.

Grup grash dhe të rejsh partizane.

Nëna dhe motra thurin veshje për luftëtarët e lirisë.

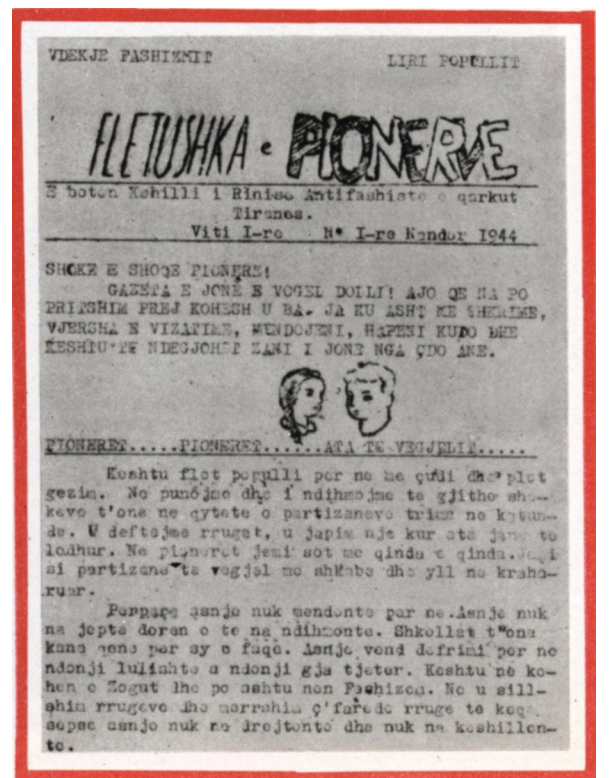
Bashkimi i Grave Antifashiste Shqiptare (BGASH) grumbulloi masën e gjithë grave të vendit tonë në luftën për çlirimin kombëtar e atë shoqëror dhe luajti një rol shumë të rëndësishëm në forcimin e Frontit Nacional-çlirimtar.

Enver Hoxha midis një grupi fëmijësh (vjeshtë 1943).

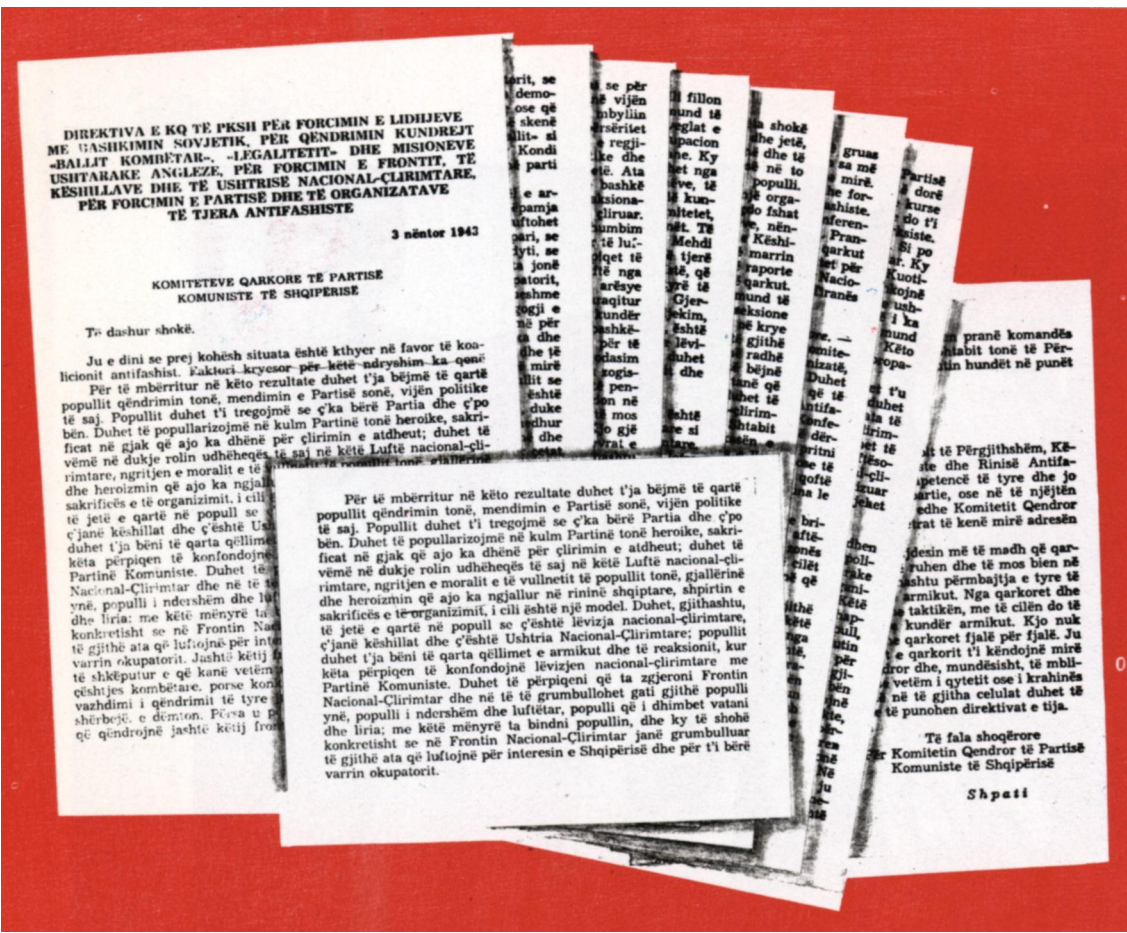
Luftëtari partizan bënte edhe detyrën e mësuesit.

Një kontribut të çmuar në Luftën Nacionalçlirimtare dhanë edhe pionierët. Ata shpërndanin shtypin e Partisë dhe të Frontit Nacionalçlirimtar, mbledhnin informata mbi armikun, kryenin detyra si ndërlidhës dhe merrnin pjesë në aksione të ndryshme luftarake. Mjaft pionierë hynë e luftuan si partizanë në rreshtat e UNÇSH.

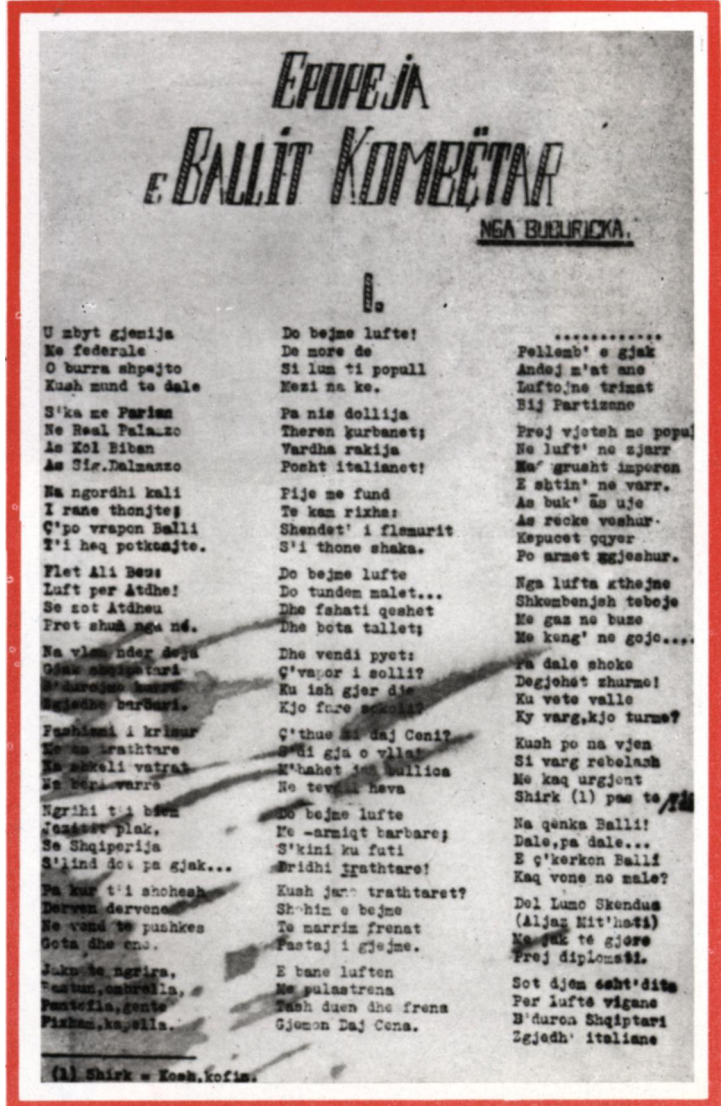
«Ato që i kënduan Luftës» **Andon Lakuriqi**

Me ardhjen e pushtesve nazistë, i gjithë reaksioni u bashkua rreth tyre. Kuislingët e kallëpeve të ndryshme, «Balli Kombëtar», «Legaliteti» etj. shpresonin tani se me ndihmën e ushtrisë gjermane do ta shkatërronin Luftën Nacionalçlirimtare të popullit shqiptar. «Balli Kombëtar» — shkruante shoku Enver Hoxha në nëntor 1943 — po e lot hapët kartën e tradhtisë, ai është bërë një nga zyrat e Gestapos gjermane në Tiranë». Organizata tradhtarë e «Legalitetit» bënte lojën e dyfishtë, nga njëra anë bashkëpunonte me forcat gjermane të pushtimit kundër Luftës Nacionalçlirimtare dhe nga ana tjetër mbante lidhje me misionet ushtarake angleze, të cilat nga ana e tyre përpiqeshin që të mbanin gjallë forcat dhe lëvizjet kundërrevolucionare në Shqipëri.

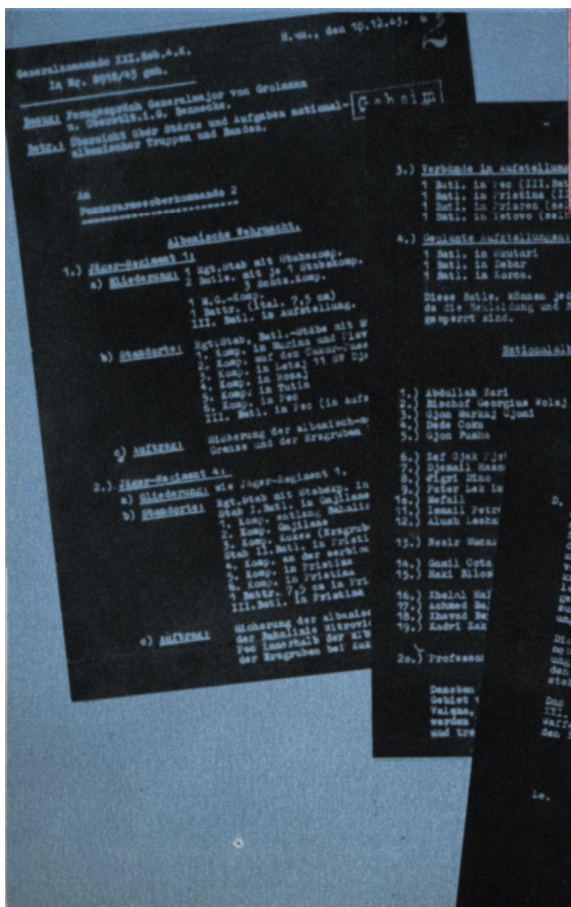
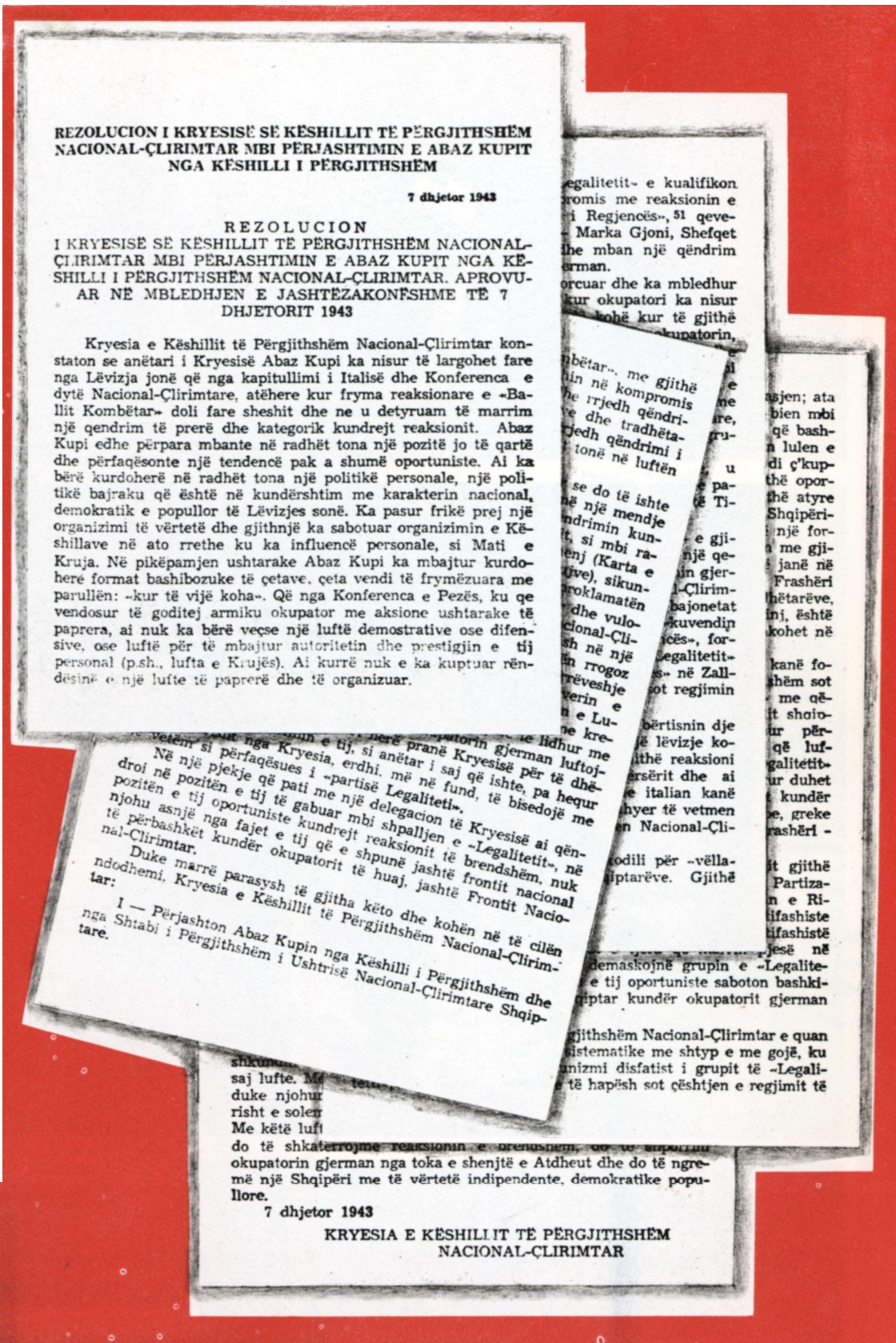
Faksimile e Direktivave të KQ të PPSH për qëndrimin kundërt «Ballit Kombëtar», «Legalitetit», dërguar komiteteve qarkore të PKSH, më 3 nëntor 1943.

Faksimile e artikullit të shokut Enver Hoxha, botuar në gazetën «Bashkimi», në nëntor 1943.

Abaz Kupi, i zgjedhur anëtar i Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar në Konferencën e Pezës dhe më vonë anëtar i Shtabit të Përgjithshëm, kishte hyrë në Frontin Nacionalçlirimtar me qëllim që të minonte udhëheqjen e Partisë Komuniste dhe t'i impononte Frontit dhe Ushtrisë Nacionalçlirimtare politikën dhe strategjinë britanike. Si nuk ia arriti dot këtij qëllimi, fill pas kapitullimit të Italisë, ai doli nga Fronti dhe krijoi, me ndihmën e misioneve ushtarake angleze, «Partinë zogiste», që u shndërrua në «Legalitet». Njëkohësisht ai u shpall kundërshtar i Frontit Nacionalçlirimtar dhe nuk vonoi të hynte në bashkëpunim me pushtesit gjermanë dhe me qeverinë kuislinge për të shuar Lëvizjen Nacionalçlirimtare. Për shkak të kësaj tradhtie, Këshilli i Përgjithshëm e përjashtoi atë nga radhët e tij dhe të Shtabit të Përgjithshëm (dhjetor 1943), duke e shpallur «Legalitetin» organizatë tradhtare.

Faksimile e Rezolucionit të Kryesisë së Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar mbi përjashtimin e Abaz Kupit nga Këshilli i Përgjithshëm.

shkruar nga Kryesia e tij, si anëtar i saj që ishte, pa hequr dorë nga Kryesia, erdhi, më në fund, të bisedojë me...
 Në një përkrahje që pati me një delegacion të Kryesisë ai qëndroi në pozitën e tij të gabuar mbi shpalljen e «Legalitetit», në njohu asnjë nga fajet e tij që e shpunë jashtë frontit nacional-çlirimtar.
 Duke marrë parasysh të gjitha këto dhe kohën në të cilën ndodhemi, Kryesia e Këshillit të Përgjithshëm Nacional-Çlirimtar:
 I — Përjashton Abaz Kupin nga Këshilli i Përgjithshëm dhe nga Shtabi i Përgjithshëm i Ushtrisë Nacional-Çlirimtare Shqipërisë.
 7 dhjetor 1943
 KRYESIA E KËSHILLIT TË PËRGJITHSHËM NACIONAL-ÇLIRIMTAR

Faksimile e një raporti të komandantit të trupave gjermanë në Shqipëri, gjeneralit Fen, dërguar eprorëve të tij, ku tregon se «Bandat nacionaliste shqiptare (balliste) japin një ndihmë efikase kundër komunistëve» dhe prandaj është i mendimit që të shtohen ndihmat në armatime e veshmbotje për bandat e «Ballit Kombëtar», të «Legalitetit» dhe për forcën e qeverisë kuislinge.

Ylbere Bilibashi.
Heroinë e Popullit.

Më 9 tetor 1943, në fshatin Ballhaxhias të Pezës, me urdhër të Shtabit të Përgjithshëm të UNÇSH u formua Brigada III Sulmuese me partizanë të qytetit e të qarkut të Tiranës.

Partizanë të Brigadës III Sulmuese në marshim.

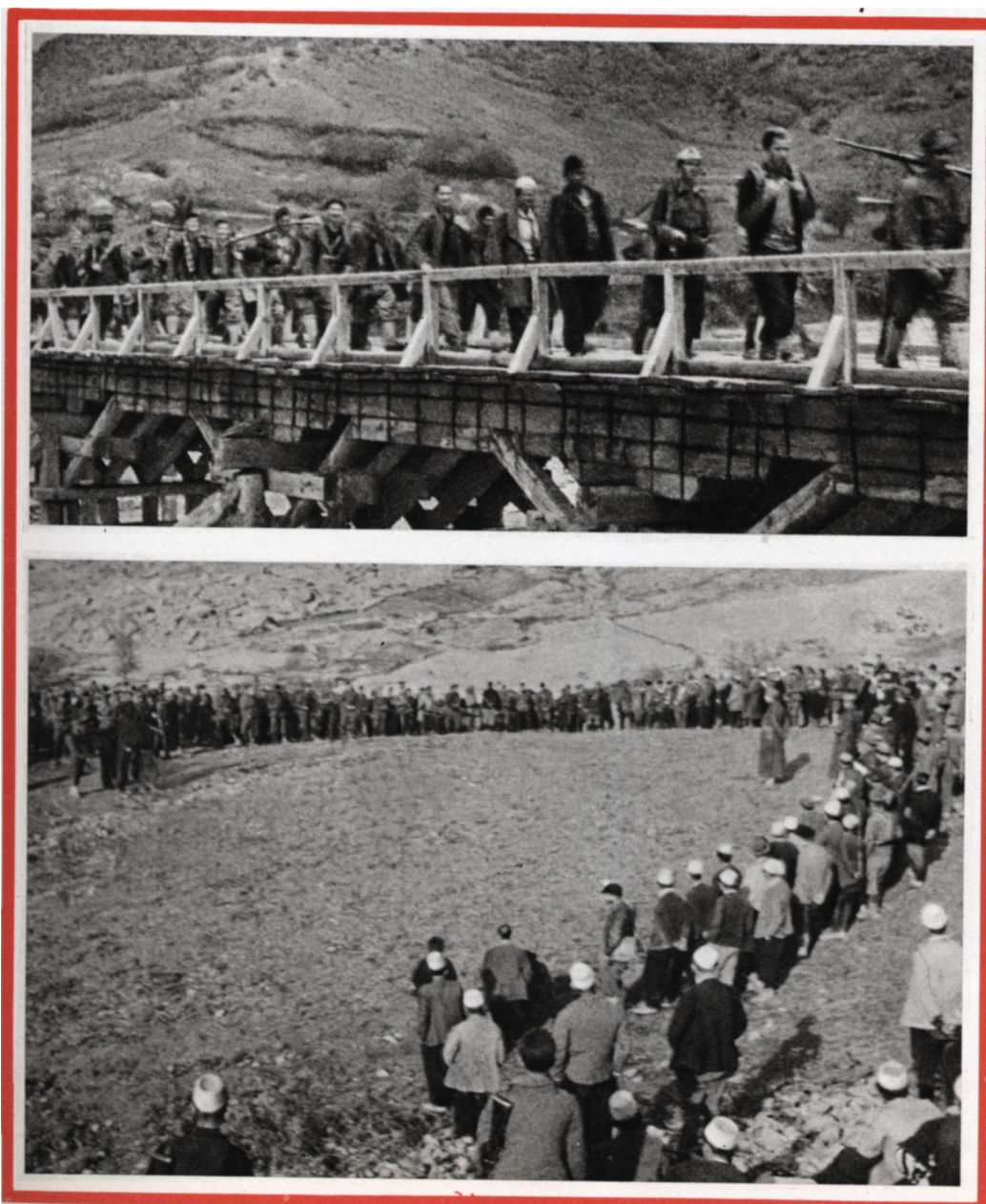
Robër gjermanë të kapur nga forcat partizane të Brigadës III Sulmuese.

Enver Hoxha me luftëtarë të Brigadës II Sulmuese në ditën e inaugurimit.

Kozma Naska.
Hero i Popullit.

Në fshatin Shëngjergj të Tiranës, më 28 nëntor 1943, u formua Brigada II Sulmuese me partizanë të rretheve të Tiranës, Elbasanit e të Beratit etj.

Partizanë të Brigadës II Sulmuese në marshim.

Pamje nga inaugurimi i Brigadës II Sulmuese.

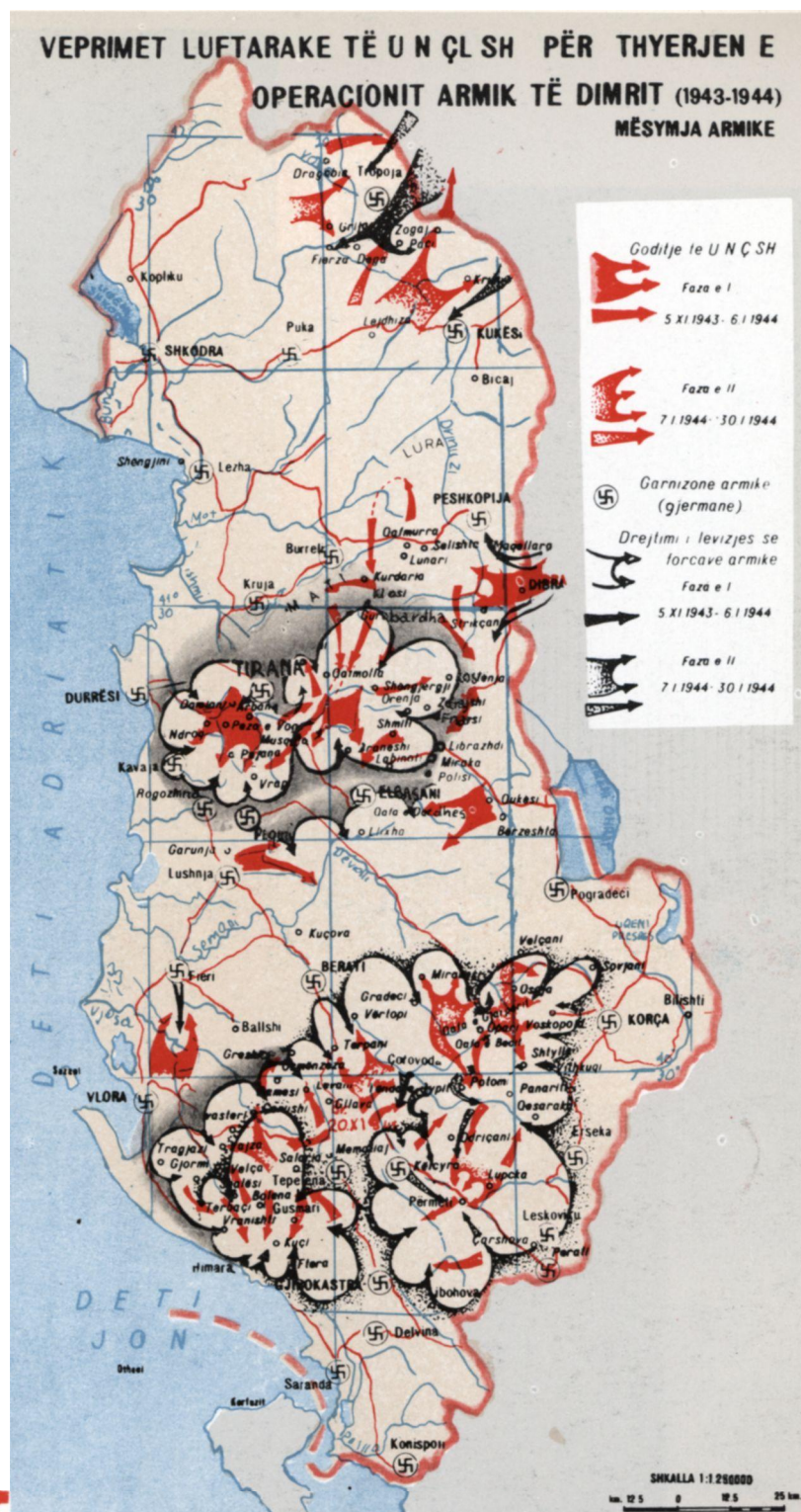

Shokët Enver Hoxha dhe Spiro Moisiu drejtojnë veprimet luftarake të forcave partizane.

Komanda e trupave gjermanë të pushtimit zhvilloi një varg operacionesh ushtarake në dimrin e vitit 1943-1944, që të asgjësonte Ushtrinë Nacionalçlirimtare, të shkatërronte këshillat nacionalçlirimtare dhe Partinë Komuniste të Shqipërisë. Rreth 40 mijë ushtarë gjermanë, të gjitha bandat e ballistëve, të qeverisë kuislinge, të zogistëve etj. morën pjesë në këto operacione. Lufta Nacionalçlirimtare kaloi në dimrin 1943-1944 provën më të rëndë. Në këtë provë doli fitimtar populli kryengritës shqiptar, Fronti dhe Ushtria Nacionalçlirimtare me Partinë Komuniste në krye. Plani i armiqve pësoi dështim të plotë.

Rol vendimtar në dështimin e mësymjes së përgjithshme armike në dimrin e vitit 1943-1944 luajti udhëheqja e drejtë dhe energjike e KQ të PKSH, e Shtabit të Përgjithshëm dhe personalisht e shokut Enver Hoxha.

Mësymja e përgjithshme armike e dimrit 1943-1944 (nëntor 1943 - shkurt 1944).

Terrori i egër i armikut, uria dhe mjerimet në dimrin e viteve 1943-1944, nuk e ndanë popullin kryengritës shqiptar nga Partia Komuniste dhe Fronti Nacionalçlirimtar, nuk e mposhtën vullnetin e tij të çeliktë për të luftuar dhe për të fituar. Populli u lidh edhe më tepër me Partinë dhe Ushtrinë e tij Nacionalçlirimtare.

Tenda e Qypit **F. Haxhiu**

Enver Hoxha, në ditët e kundërmësymjes partizane, në dimër të vitit 1943-1944.

Komiteti Qendror i PKSH dhe Shtabr i Përgjithshëm i UNÇSH me shokun Enver Hoxha në krye me anën e anëtarëve të vet, që i kishin shpërndarë nëpër zonat e ndryshme të vendit, ndiqnin zbatimin e urdhrave dhe të udhëzimeve, që kishin dhënë më parë, bënë vlerësimin e situatave nga ana ushtarake e politike dhe jepnin udhëzime të reja të nevojshme. Asnjëherë nuk u ndërpre kontrolli, ndihma dhe udhëheqja e tyre me gjithë kushtet jashtëzakonisht të rënda.

Brigada IV Sulmuese u formua më 28 dhjetor 1943, në Voskopojë, me partizanë të qarkut të Korçës, në kulmin e mësymjes së përgjithshme armike të dimrit 1943-1944.

Luftëtarë dhe kuadro të Brigadës IV Sulmuese. Në foton 2, shoku Rita Marko, i treti nga e majta, në këmbë; Josif Pashko i treti nga e majta, ulur.

La dita raste qe jane themltare
ne historine e luftes sone e te shkelqise
sone dhe xje ndër keto ishte krijimi i
Brigades se 5e, e cila u mbulua
me laabi egjale qe the luftare te saj.
Ne Brigades e 5e, te fumuar nga
djemt me te mire te Vlues, dhe te kabe-
rise, Vlues shi kon te xje nga forma-
sionet e ushteres se ngaxuar, dhe
kon te kure e madhe te Partise, si
kon te sigurine e ftores

Jonas Hoxha

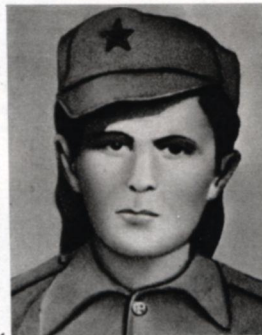
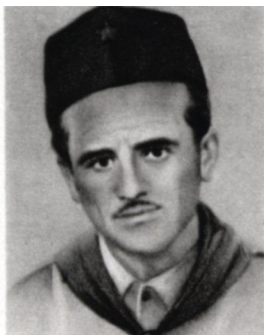
Hysni Kapo, komisar i Briga-
des V Sulmuese. Hero i Popullit.

Pamje nga inaugurimi i Brigades V Sulmuese.

Abaz Shehu, Dervish Hekali, Llambro Andoni
Laze Nuro, Hysen Çino, Zonja Çurre, Nimete
Progonati. Heronj të Popullit.

Luftëtarë dhe kuadro të Brigadës V Sulmuese, midis të cilëve shokët hysni Kapo (i treti nga e djathta në këmbë), Manush Myftiu (i treti nga e djathta, ulur), Shefqet Peci (i dyti nga e majta, në këmbë), Kadri Hazbiu (i treti nga e djathta, në këmbë).

Më 20 janar 1944, u inaugurua Brigada V Suimuese në Tërbaç me luftëtarë të qarkut të Vlorës. Për luftën e saj me vetëmohim dhe heroizëm të lartë kundër pushtuesve fashistë dhe tradhtarëve i është dhënë titulli «Hero i Popullit», me këtë motivacion:

«Për luftën e saj me vetëmohim dhe heroizëm të lartë kundër pushtuesve fashistë dhe tradhtarëve, për kontributin e shquar që ajo ka dhënë në çlirimin e atdheut dhe në vendosjen e pushtetit popullor.

Ajo i ka përmbushur kurdoherë me trimëri të pashembullt, me besnikëri të pakufishme detyrat e mëdha luftarake e politike ndaj popullit e Partisë dhe ka treguar në të njëjtën kohë një frymë të thellë të internacionalizmit proletar, kur Komandanti i Përgjithshëm e ngarkoi atë të shkonte tok me njësi të tjera të Ushtrisë Nacionalçlirimtare për të ndihmuar në çlirimin e popujve të Jugosllavisë...»

Luftëtarë dhe kuadro të Brigadës V S.

Brigada VI Sulmuese u formua më 26 janar 1944 me partizanë të Zonës I Operative Vlorë-Gjirokastrë. Për plotësimin me heroizëm të lartë dhe me vetëmohim të detyrave të saj të mëdha luftarake e politike i është dhënë titulli «Hero i Popullit», me këtë motivacion: «Për plotësimin me heroizëm të lartë dhe me vetëmohim të detyrave të saj të mëdha luftarake e politike, për kontributin e shquar në çlirimin e atdheut nga pushtuesit fashistë e tradhtarët dhe në vendosjen e pushtetit popullor. Ajo ka luftuar gjithnjë me trimëri të rrallë dhe ka treguar një besnikëri të pakufishme ndaj popullit e Partisë, duke korrur fitore të shkëlqyera mbi armiqtë dhe duke mbajtur gjithnjë lart emrin e Ushtrisë Nacionalçlirimtare. Ajo ka kryer gjithashtu me nder dhe me një frymë të thellë internacionalizmi detyrën që i ngarkoi asaj Komandanti i Përgjithshëm tok me njësi të tjera të UNÇSH, për të ndihmuar në çlirimin e popujve të Jugosllavisë».

Mustafa Matohiti (nga e djathta), komisar i Brigadës VI Sulmuese, Heroi i Popullit. Haki Toska, zëvendëskomisar i Brigadës VI Sulmuese.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës VI Sulmuese.

Jaho Gjoliku, Meleq Gostinishti, Lefter Talo, Fato Berberi,
Çelo Sinani, Mitro Xhani. Heronj të Popullit.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës VI Sulmuese.

V E N D I M Nr. 166 d. 23-11-1945

për dhenie dekoratash disa personave
Urdh rin e Trimërisë

Për të shpërblyer në mënyrë të merituar ata që gjatë ofensivës së dimrit me guxim e abnegacion strehuan dhe udhëhoqën nëpër mes zonat të rrezikshme Gjeneral Kolonel Enver Hoxhën dhe Shtabin e tij;

Në bazë të propozimit të Kryetarit të Qeverisë dhe Komandantit të Përgjithshëm të Ushtrisë Kombëtare të Shqipërisë;

Kryesija e Këshillit Antifashist Nacional-Çlirimtar

V e n d o s i :

I.

Të dëkorohen me Urdhërin e Trimërisë personat e poshtë hënurëm:

1) Zoti Sami Babolli, 2) Zoti Halil Buzhiqi nga katundi Shtimil i Elbasanit, 3) Zoti Ali Dishaj nga katundi Shtimil i Elbasanit, 4) Zoti Sherif Çeka nga katundi Shtimil i Elbasanit, 5) Zoti Ali Gjura nga katundi Shtimil i Elbasanit, 6) Zoti Ram Karazjozi nga katundi Shtimil i Elbasanit, 7) Zoti Jaho Kalija nga katundi Fushë-Bull i Elbasanit, 8) Zoti Muço Buduri nga katundi Shushicë i Elbasanit, 9) Zoti Ymer Çoha nga katundi Kaligat i Elbasanit, 10) Zoti Fon Deda nga katundi Nezhani i Elbasanit, 11) Zoti Belul Bicaj nga katundi Nezhani i Elbasanit, 12) Zoti Kasri Mujaj nga katundi Kishtë i Elbasanit, 13) Zoti Tare Qurmishi nga katundi Bulçari i Elbasanit, 14) Zoti Jakup Kule nga katundi Gopsh i Elbasanit, 15) Zoti Qazim Peçku nga katundi Kosteni Elbasan, 16) Zoti Jashar Muça nga katundi Kosteni Elbasan, 17) Zoti Qazim Aliu nga katundi Val Martanesh, 18) Zoti Imer Koçi nga katundi Okshtun Elbasan, 19) Zoti Beqir Koçi (dëshmor) nga katundi Orenj Elbasan, 20) Zoti Miftar Hoxha nga katundi Urë e Haxhibeqarit, 21) Zoti Ali Sirori nga katundi Storrë Elbasan, 22) Zoti Qazim Koçi nga katundi Shushicë Elbasan, 23) Zoti Nok Lolli nga katundi Trepsheni Elbasan, 24) Zoti Sadik Balla nga katundi Orenj Elbasan.

II.

Ky Vendim bën në fuqi me njëzetë.

Tiranë, me 23.11.1945.

Shoku Enver Hoxha (i pari nga e majta) në ditët e para të janarit 1944.

Pas operacionit të pushtuesve gjermane në Shqipërinë e Mesme, një gjendje shumë e rrezikshme u krijua për udhëheqjen e KQ dhe të Shtabit të Përgjithshëm me shokun Enver Hoxha, që mbeti e bllokuar në zonën Çermenike, Shëngjergj, Martanesh. Nazistët e tradhtarët nuk lanë mjet pa përdorur për të zbuluar dhe asgjësuar udhëheqjen e Luftës Nacionalçlirimtare. Por ata nuk mundën. Shumë fshatarë i dinin bazat ku strehohej ajo, por asnjëri nuk u frikësua nga kërcënimet e armiqve dhe nuk e tradhtoi Partinë Komuniste dhe Shtabin e Përgjithshëm. Shoku Enver me udhëheqësit e tjerë të Partisë e të popullit përballuan me heroizëm e gjakftohtësi vështirësitë e jashtëzakonshme dhe me ndihmën e fshatarëve patriotë dolën nga rrethimi pa pësuar dëme.

Edhe në kushtet e rrethimit, udhëheqja e Partisë dhe e Shtabit të Përgjithshëm mbajti lidhje të vazhdueshme me komitetet qarkore të Partisë, me shtabet e qarqeve dhe të njësisve të Ushtrisë Nacionalçlirimtare.

Këto lidhje mbaheshin duke kapërcyer një mijë pengesa e rreziqe. Korrierët, që bënin ndërlihdjen, kanë kryer një punë heroike, plot vetëmohim e theror.

Nënë Zyhraja nga Orenja e Çermenikës.

Kasollja e Galigatit në Shpat të Elbasanit.

«Çajmë rrethime» F. Haxhiu.

Në kuadrin e mësymjes së UNÇSH një vend të posaçëm zë marshimi heroik i tre batalioneve të Brigadës I Sulmuese, me shokun Mehmet Shehu në krye, në shkurt-mars 1944, nga jugu, thellë në zonat e kontrolluara prej armiqve, në veri të Shkumbinit, për f i ardhur në ndihmë komandës së Shtabit të Përgjithshëm dhe udhëheqjes së Komitetit Qendror të Partisë me shokun Enver Hoxha, të bllokuar në Çermenikë. Vlerësimin e këtij marshimi e ka dhënë shoku Enver Hoxha: «Inkursioni i Brigadës I thellë në zonat më reaksionare, që, me një marshim të shpejtë dhe plot

rrerizqe... kalon si rrufe nëpërmjet Skraparit, Mokrës, Çermenikës, Gollobordës, Martaneshit, Shëngjergjit, Pezës, Dumresë, Sulovës për t'i ardhur në ndihmë Shtabit të Përgjithshëm, ishte shprehja e besimit dhe e besnikërisë së ushtrisë sonë ndaj Komitetit Qendror të Partisë dhe Sekretarit të Përgjithshëm të saj; ky ishte njëkohësisht dhe një diversion në shkallë të gjerë, që tronditi armikun duke mos lejuar rifillimin e shpejtë të një operacioni të dytë nga forcat reaksionare në Shqipërinë e Mesme; ky forcoi besimin e popullit dhe shkatërroi demagogjinë e armikut, që trumbetonte se u shkatërrua Ushtria Nacionalçlirimtare-

Shoku Mehmet Shehu në ditët e marshimit të tre batalioneve të Brigadës I S.

Pamje nga marshimi heroik i tre batalioneve të Brigadës I Sulmuese.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës VII Sulmuese. Në foton 1, shokët: Adil Çarçani, zëvendëskomisar (i 6-ti nga e djathta, në këmbë), Ramiz Alia përgjegjës i rlnisë i Brigadës VII S (i 6-ti nga e djathta, ulur).

Pamje nga inaugurimi i Brigadës VII Sulmuese.

Brigada VII Sulmuese u formua më 17 mars 1944, në fshatin Vlush të Skraparit, me partizanë të qarkut të Beratit, si edhe nga një numër partizanësh nga qarku i Gjirokastrës dhe i Korçës.

Në rrethanat jashtëzakonisht të vështira, që shkaktoi mësymja e përgjithshme armike në dimrin 1943-1944, rreziku më i madh ishte të binte fryma luftarake sulmuese e reparteve dhe njërive partizane dhe të krijoheshin kushte ndjenja për një pushim, për një çlodhje pas operacionit. Komiteti Qendror i Partisë dhe Shtabi i Përgjithshëm e mënjanuan një rrezik të tillë duke kërkuar nga Ushtria Nacionalçlirimtare të hidhej papritur në kundërmësymje.

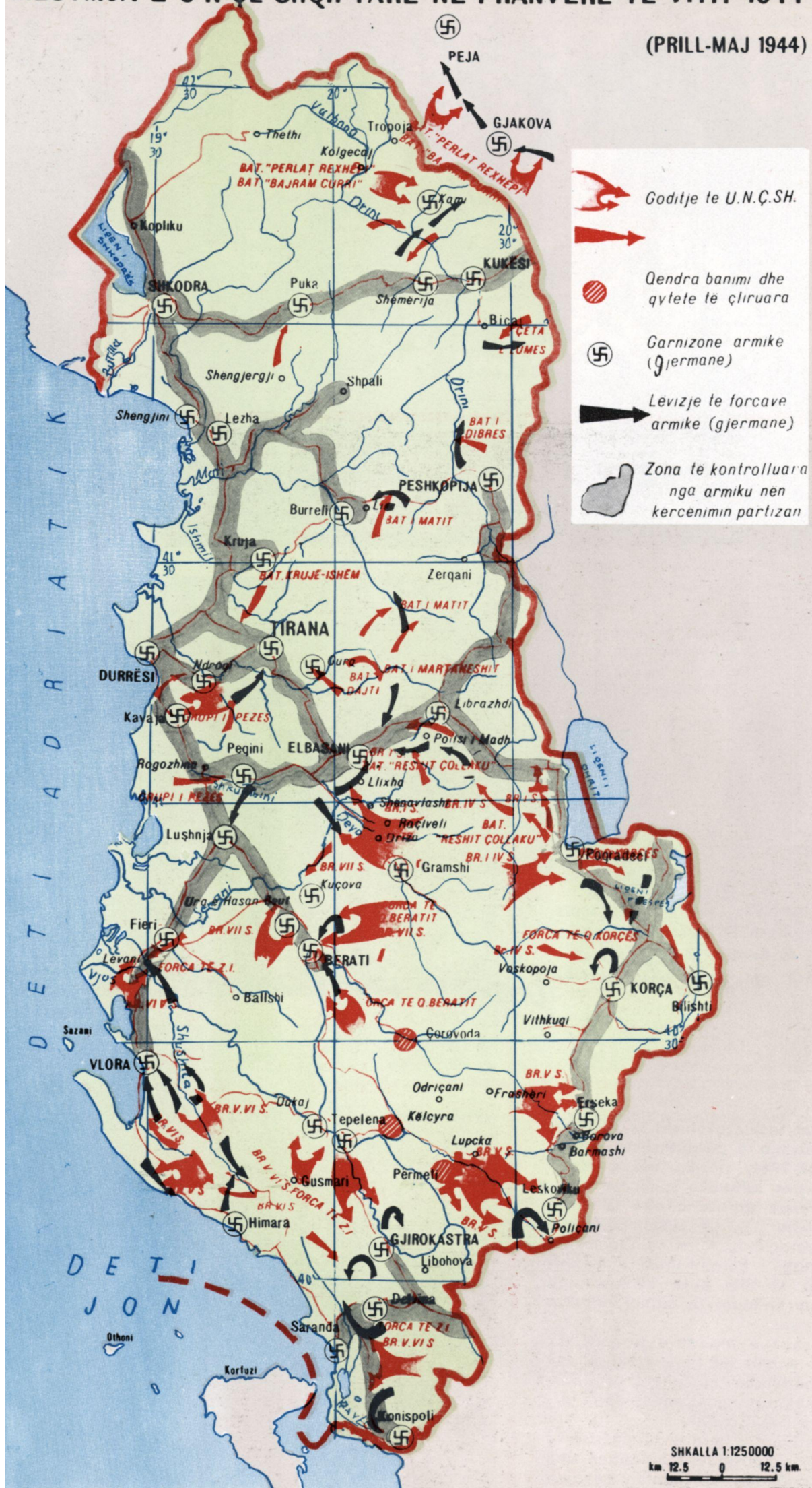
Kundërmësymja e reparteve të UNÇSH e zhvilluar me sukses në janar-shkurt-mars 1944, solli si përfundim çlirimin e të gjitha krahinave të pushtuara gjatë operacionit armik në Shqipërinë e Jugut.

Edhe në krahinat e tjera të Shqipërisë së Mesme e të Veriut, pushtuesit hitlerianë dhe tradhtarët nuk mundën ta shuanin Lëvizjen Nacionalçlirimtare, megjithëse këto krahina qëndruan edhe për një kohë të pushtuara nga armiqtë. Aty vepronin pa pushim njësitet partizane dhe shumë këshilla nacionalçlirimtare.

MESYMJA E U N Ç L SHQIPTARE NE PRANVERE TE VITIT 1944

(PRILL-MAJ 1944)

Mësymja e UNÇSH në pranverë të vitit 1944 (prill-maj 1944). UNÇSH në prill-maj të vitit 1944 numëronte në radhët e saj 35000 partizanë.

Brigada VIII Sulmuese u formua më 25 prill 1944, në Sheper të Zagorisë me partizanë të Zonës I Operative Vlorë-Gjirokastrë.

Theodori Mastora.
Hero i Popullit.

Pamje nga inaugurimi i Brigadës VIII Sulmuese.

Luftëtarë dhe kuadro të Brigadës VIII Sulmuese.

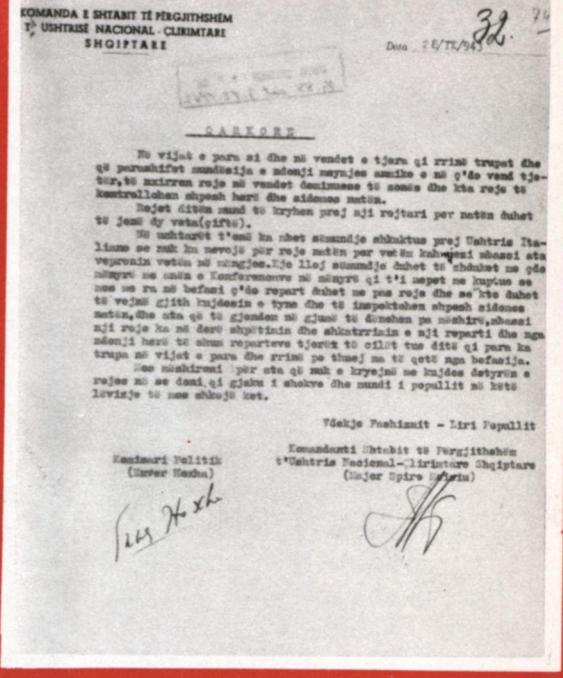
Në fshatin Sukë të rrethit të Përmetit, më 20 maj 1944, u formua Brigada XII Sulmuese me partizanë të Zonës I Operative Vlorë-Gjirokastrë.

Luftëtarë e kuadro të Brigadës XII Sulmuese.

Dulet me krizë sa më parë zyrtë informative
dhe informatat të vritë sa më parë dhe të sakta.

Shpati

Faksimile e Qarkores së Shtabit të Përgjithshëm të UNÇSH mbi shërbimin e rojes.

Shoku Enver Hoxha me luftëtarë të shërbimit të rojes pranë Shtabit të Përgjithshëm.

Kompania e shërbimit të rojes pranë Shtabit të Përgjithshëm.

Ali Demi, Manush Alimani, Qeriba Derri, Persefoni Kokëdhima, Bule Naipi, torturuar për vdekje në burgjet e Gestapos. Heronj të Popullit.

Terrori i egër dhe masakrat çnjerëzore jo vetëm nuk e ndërprejnë qëndresën e popullit në qytete, përkundrazi shtuan urrejtjen, dhe kjo qëndresë u forcua dhe u zgjerua më shumë. Organizatat e Partisë dhe njësitet guerile, me aksionet dhe veprimet luftarake, u bënë shpirti i papërkulshmërisë së popullit në qytete. Djegia e depove, vrasja e spiunëve, shpërndarja e

trakteve mbanin lart moralin e popullit dhe shkaktuan panik në strofkat e armiqve.

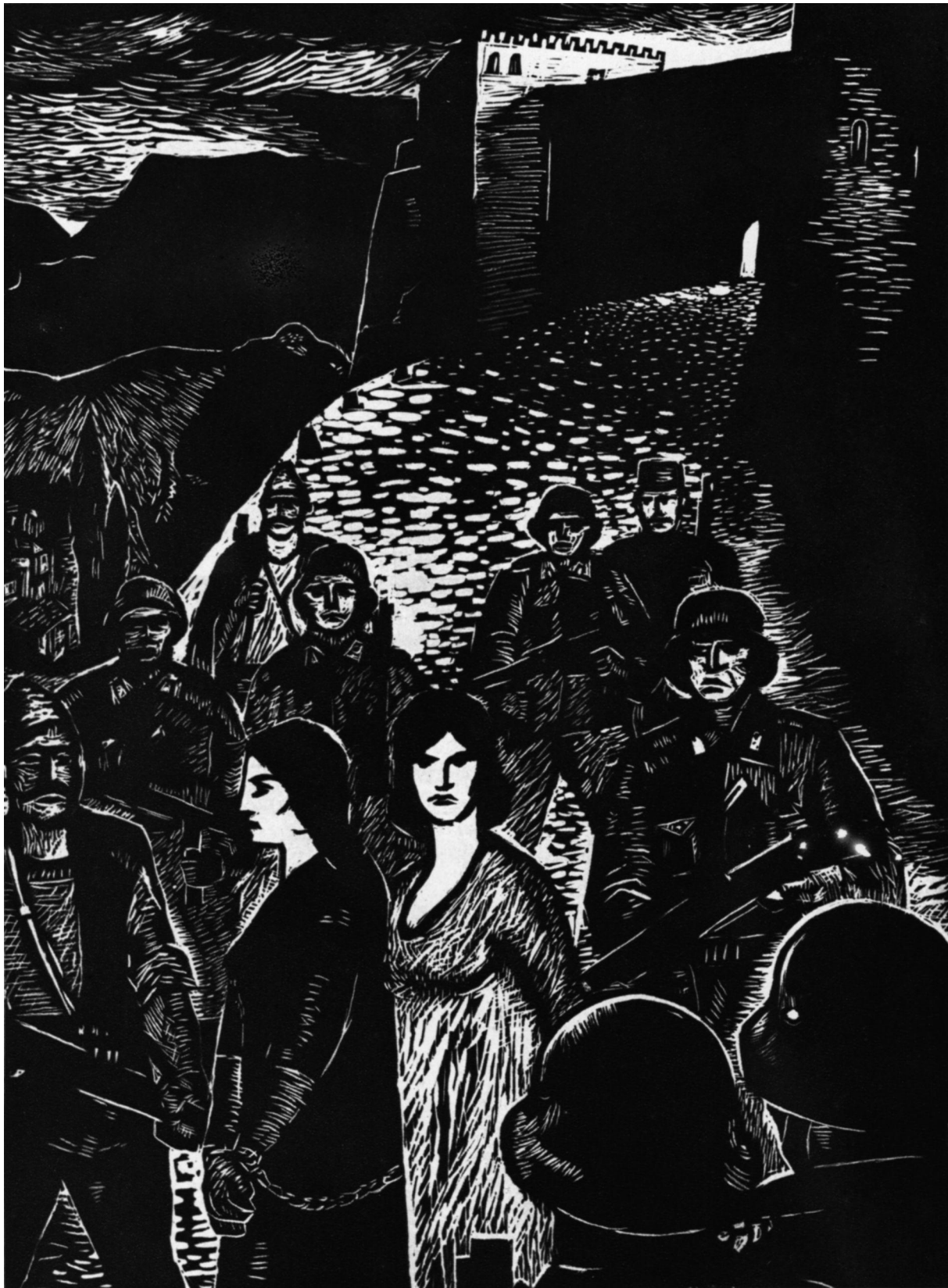
Lufta në qytete luajti një rol shumë të rëndësishëm në arritjen e fitores përfundimtare të Luftës Nacionalçlirimtare të popullit shqiptar. Pas mësymjes pranverore të UNÇSH u çelën perspektiva të qarta për çlirimin e qyteteve.

Një moment nga lufta në qytete.

«Atentatori». S. Papamihali.

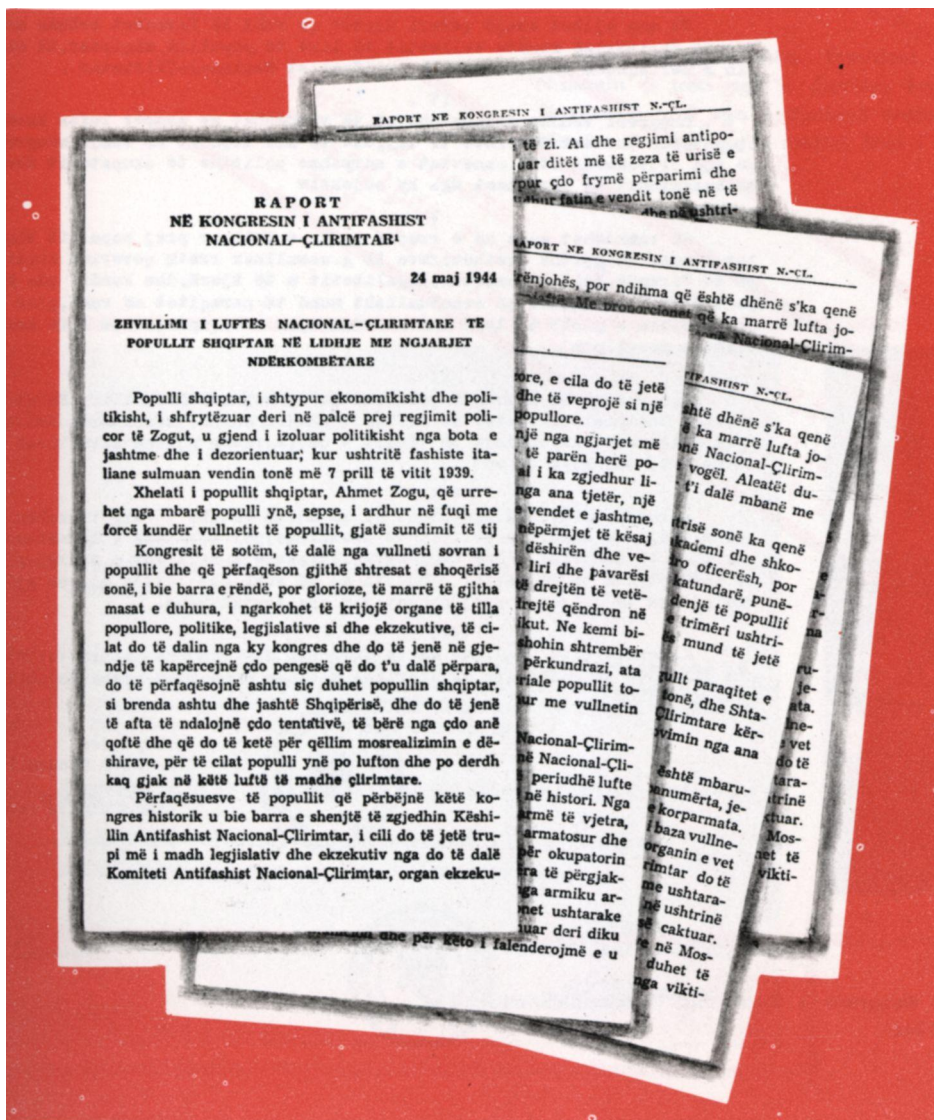
«Heroinat Bule Naipi e Persefoni Kokëdhima» **L. Dhrami**

Më 24 maj 1944 u mbajt Kongresi I Antifashist Nacional-çlirimtar në qytetin e Përmetit, i cili themeloi shtetin e ri shqiptar të demokracisë popullore. Kongresi zgjodhi Këshillin Antifashist Nacionalçlirimtar, si trupin më të lartë legjislativ dhe ekzekutiv në Shqipëri, si përfaqësuesin e sovranitetit të popullit e të shtetit shqiptar. Këshilli Antifashist i zgjedhur në Përmet ishte Kuvendi i parë Popullor i Shqipërisë. Kongresi krijoi gjithashtu Komitetin Antifashist Nacionalçlirimtar me atributet e qeverisë së përkohshme. Komiteti Antifashist ishte qeveria e parë demokratike popullore e Shqipërisë. President i Komitetit u emërua Enver Hoxha, Sekretar i Përgjithshëm i PKSH.

Shoku Enver Hoxha duke mbajtur raportin në Kongresin e Përmetit.

Faksimile e Raportit të shokut Enver Hoxha mbajtur në Kongresin e Përmetit.

DEKLARATË

Dita 24 Maj, ditë e madhe historike për popullin shqiptar. Në këtë faqe të lavdishme të luftës s'omë nacional-çlirimtare, më qytetina e lirë të Shqipërisë, u mbledh Kongresi i I-rë Antifashist Nacional-Çlirimtar, i cili kurorëzoi luftën heroike të popullit t'omë. Për të parën herë në historinë e tij populli shqiptar dërgoi delegatë të zgjedhur demokratikisht, delegatë të dalë nga lufta që ka bërë populli i ymë kundër armikut okupator dhe trahatorëve të vëndit. Për të parën herë populli shqiptar qfaq solemnisht vullnetin e tij të lirë demokratik .

Në luftën e tij të ashpër e të përgjakshme populli shqiptar ka korë sukses të mëdha e të lavdishme, ka hedhur bazat e shëndosha të pushtetit të tij demokratik, ka formuar e forcuar ushtërinë e tij popullore nacional-çlirimtare. Tentativave të armikut për të shkatërruar Lëvizjen Nacional-Çlirimtare, populli u është përgjegjur duke forcuar gjithënjë më tepër Frontin Nacional-Çlirimtar e duke shtërmguar më tepër radhët e lavdishme të ushtërisë s'omë.

Jamë formuar bataljone e brigada dhe jamë duke u formuar divizione. Këto formacione të mëdha ushtarake jamë bërë tashë i armikut. Zona të gjëra po çlirohen dita ditës.

Tre ministret e jashtëm të aleatëve t'omë, Eden, Molotov, Hull, na e njohën solemnisht të drejtën që të jemi independentë. Fatkeqësisht në botën e jashtëme lufta e jonë nuk çmohet akoma si duhet, po neve shpresojmë se për të shpejti, të gjithë miqtë t'omë do të mundin ta shohin në mirë këtë gjë. Edhe qeverija italiane deklaroi se nuk ka asnjë aspiratë mbi Shqipërinë.

Kongresi i I-rë Antifashist Nacional-Çlirimtar ka një rëndësi të jashtëzakonshme, sepse nga ky del Këshilli Antifashist Nacional-Çlirimtar, organi suprem legjislativ dhe ekzekutiv i popullit t'omë dhe Komiteti Antifashist Nacional-Çlirimtar, organi ekzekutiv kryesor me atributet e një qeverije provizore.

Në këto momente historike ne kaqë rëndësi për vëndin t'omë, Kongresi cakton vijën e drejtë të politikës e të luftës s'omë, e ci sot me proporcione të mëdha që ka marrë, kërkoi një udhë heqje të re për të çfrytëzuar me asnyrë të plote sukseset e lëvizje nacional-çlirimtare.

KONGRESI I I-RË ANTIFASHIST NACIONAL-ÇLIRIMTAR I SHQIPËRISE

VENDIME Nr. 1 dt. 27 Maj 1944

Kongresi i I-rë Antifashist Nacional-Çlirimtar zgjodhi Këshillin Antifashist Nacional-Çlirimtar, si trupin kryesor legjislativ dhe ekzekutiv që përfaqëson sovranitetin e popullit dhe të Shtetit shqiptar.

Kongresi i jep të drejtë Këshillit Antifashist Nacional-Çlirimtar që të formojë Komitetin Antifashist Nacional-Çlirimtar me të gjitha atributet e një qeverije të përkohshme popullore, me anën e të cilit Këshilli Antifashist Nacional-Çlirimtar realizon funksionin e tij ekzekutiv.

I . Të ndërtohet Shqipëria e re demokratike popullore, sipas vullnetit të popullit që sot e shpreh solemnisht në Këshillin Antifashist Nacional-Çlirimtar, i cili është një pushtet me të vërtetë popullore, i dalë nga lufta nacional-çlirimtare që po bën populli shqiptar .

II . I ndalohet zgjedhja e burrave në Shqipëri, me qënë se çështja e regjimit do të vëndoset nga populli me vullnetin e tij pas çlirimit të gjithë vëndit t'omë.

III . Të mos njihet asnjë qeveri tjetër që munt të formohet brënda ose jashtë Shqipërisë kundra vullnetit të lirë të popullit shqiptar, të cili e përfaqëson vetëm Këshilli Antifashist Nacional-Çlirimtar .

IV . Kongresi vëndos solemnisht që të vazhdohet me ashpër lufta kundër okupatorit dhe shërbësorëve të tij, dhe të mos lejohet në asnjë mënyrë që nga provokacionet e manevrat e ndryshme politike të okupatorit dhe të reaktionit të largohemi nga ky objektiv .

Të vazhdohet edhe më e rreptë lufta e filluar prej popullit shqiptar kundër të gjithë trahatorëve të g.umbulluar rreth qeverisë kuizlinge të Tiranës, Ballit Kombëtar, Legalitetit e të tjerë, dhe kundra çdo klিকে tjetër reacionare që eventualisht mund të paraqitet në vonë, gjer në çkatërimin e plotë të tyre dhe në vëndosjen e Shqipërisë së lirë demokratike popullore.

VI . Aprovon vijën e drejtë politike që ka ndjekur Këshilli i Përgjithshëm Nacional-Çlirimtar në luftën e ashpër kundër okupatorit dhe të gjithë klikave reacionare të vëndit t'omë; aprovon gjithë direktivat e dhëna prej tij gjer më sot .

VII . Aprovon të gjithë udhëzimet që ka dhënë Shtabi i Përgjithshëm për ngritjen e kuadrove politike e ushtarake, për formimin e konshiençës politike të ushtrisë s'omë Nacional-Çlirimtare, e cila sot, e ndërjegjëshme për detyrën që ka karshi popullit, do të vazhdojë luftën gjersa gjithë Shqipëria të çlirohet prej okupatorit dhe trahatorëve .

VIII . Kongresi qfaq dëshirën që të dërgohen dhe prej Bashkimit Sovjetik dhe Shteteve të Bashkuara të Amerikës misione ushtarake pranë Shtabit të Përgjithshëm .

Kryetari (Dr. Omer Nishani) N. Nishani

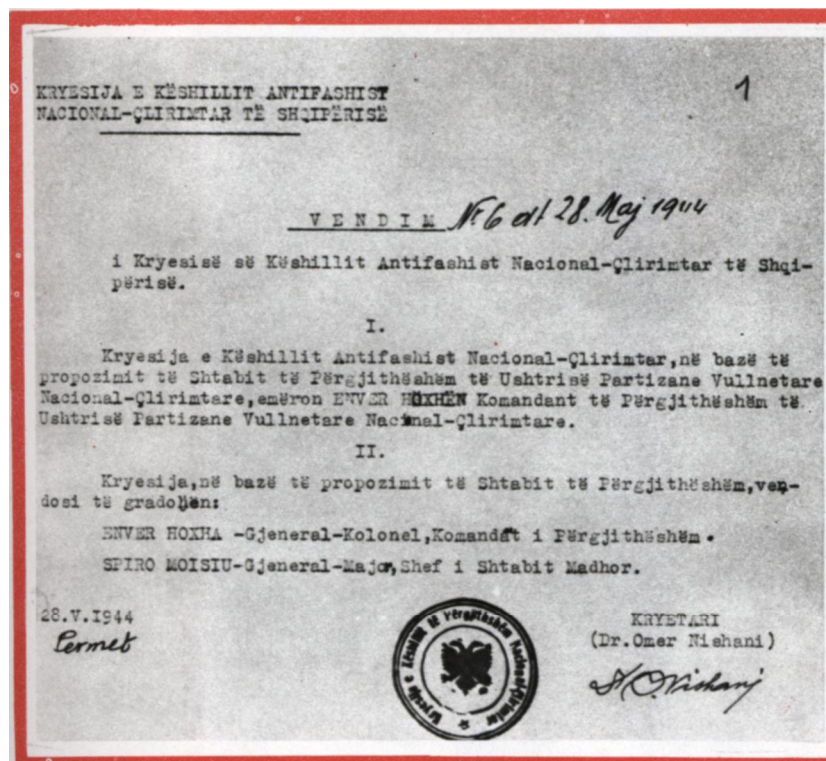
Të ndërtohet Shqipëria e re demokratike popullore, sipas vullnetit të popullit që sot e shpreh solemnisht në Këshillin Antifashist Nacional-Çlirimtar, i cili është një pushtet me të vërtetë popullore, i dalë nga lufta nacional-çlirimtare që po bën populli shqiptar .

Të mos njihet asnjë qeveri tjetër që munt të formohet brënda ose jashtë Shqipërisë kundra vullnetit të lirë të popullit shqiptar, të cili e përfaqëson vetëm Këshilli Antifashist Nacional-Çlirimtar .

Faksimile e Deklaratës së Kongresit I Antifashist Nacionalçlirimtar dhe e Vendimit Nr. 1, më 27 maj 1944.

Shoku Enver Hoxha, President i Komitetit Antifashist Nacionalçlirimtar me Omer Nishanin (i treti nga e djathta) kryetar i Këshillit Antifashist Nacionalçlirimtar, Medar Shtyllën (i pari nga e djathta) anëtar i Komitetit Antifashist Nacionalçlirimtar dhe Spiro Moisiun (i pari nga e majta) Shef i Shtabit Madhor të UNÇSH.

Pamje nga zhvillimi i punimeve në Kongresin I Antifashist Nacionalçlirimtar.

Faksimile e Vendimit të Kryesisë së Këshillit Antifashist Nacionalçlirimtar mbi emërimin e shokut Enver Hoxha Komandant të Përgjithshëm të UNÇSH.

KONGRESI I ANTIFASHIST NÇL I PËRMETIT

(24 MAJ 1944)

Shtirja e organizatave të BRASH, BGASH, të Këshillave nacional-çlirimtare, njesive guerile etj. në maj 1944.

V E N D I M E

**TË MBLEDHJES SË PARË TË KËSHILLIT ANTIFASHIST
NACIONAL-ÇLIRIMTAR**

I.

Këshilli Antifashist Nacional-Çlirimtar, i cili është trupi kryesor legjislativ dhe ekzekutiv që përfaqëson sovranitetin e popullit dhe të Shtetit Shqiptar për kohën e Luftës Nacional-Çlirimtare, zgjodhi Kryesinë e tij, e cila përbëhet prej Presidentit, tre nënpresidentave, dy sekretarëve dhe njëzet e katër anëtarëve.

II.

Kryesia e Këshillit Antifashist Nacional-Çlirimtar përfaqëson në emër të Këshillit sovranitetin e popullit dhe të Shtetit Shqiptar dhe ushtron funksionin e tij legjislativ dhe ekzekutiv nga një mbledhje te tjetra e Këshillit, para të cilit jep llogari për punën e saj.

III.

Kryesia e Këshillit Antifashist Nacional-Çlirimtar emëron Komitetin Antifashist Nacional-Çlirimtar, i cili përbëhet prej Presidentit, dy nënpresidentave dhe njëmbëdhjetë të ngarkuarve me punë.

IV.

Komiteti Antifashist Nacional-Çlirimtar ka të gjitha atributet e një qeverie popullore provizore. Për punën e tij Komiteti është përgjegjës përpara Këshillit Antifashist Nacional-Çlirimtar.

V.

Komiteti Antifashist Nacional-Çlirimtar është organi më i madh ekzekutiv dhe urdhërdhënës i pushtetit popullor në Shqipëri, me anën e të cilit Këshilli Antifashist Nacional-Çlirimtar realizon funksionin e tij ekzekutiv.

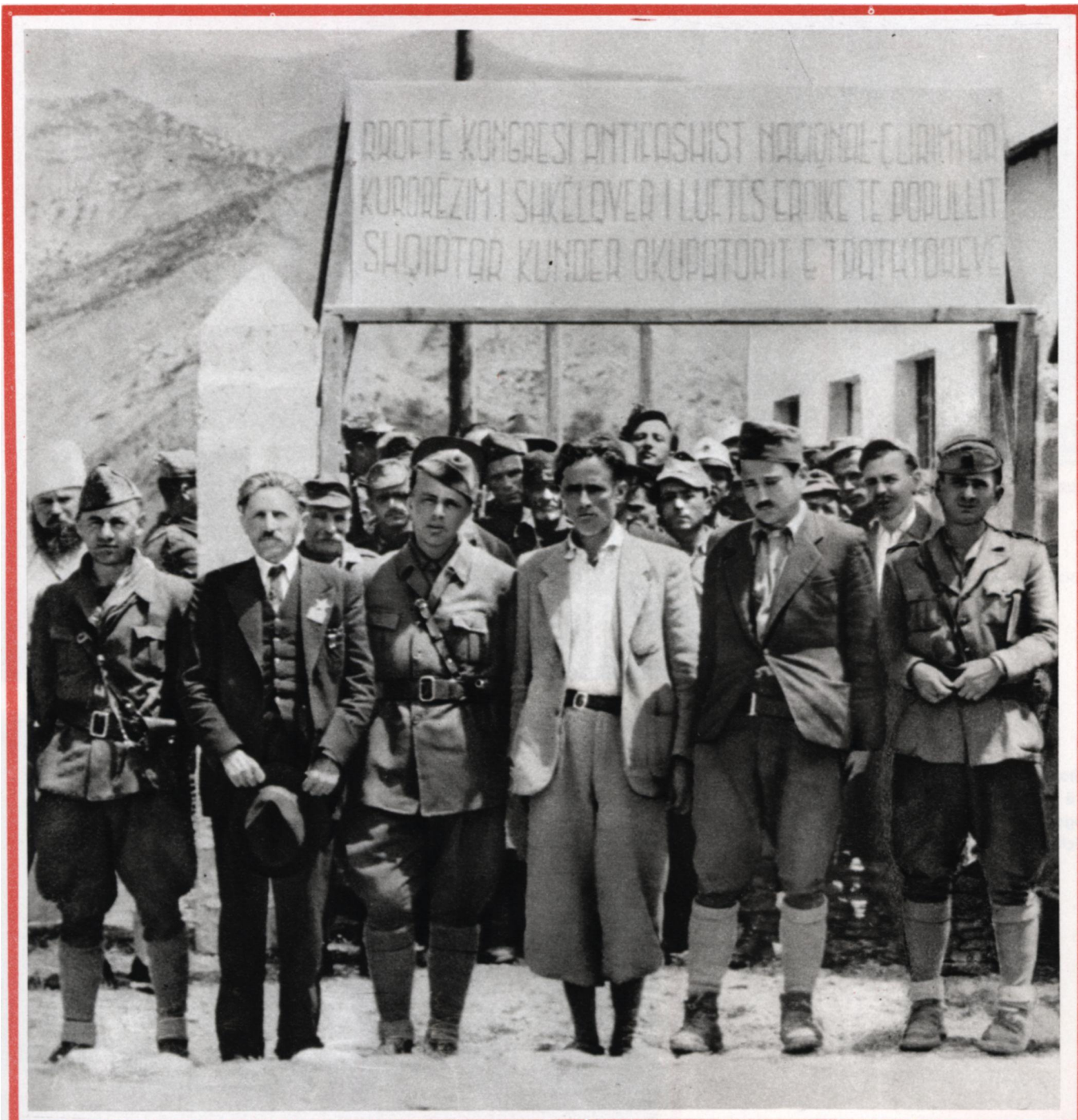
VI.

Duke marrë parasysh se Lëvizja Nacional-Çlirimtare do të zhvillohet gjithnjë më tepër dhe do të çlirohen krahina të okupuara sot prej armikut, Këshilli Antifashist Nacional-Çlirimtar i jep të drejtë Kryesisë të koptojë anëtarë të rinj.

26.V.1944.

**KËSHILLI I PËRGJITHSHËM ANTIFASHIST
NACIONAL-ÇLIRIMTAR**

Faksimile e Vendimit të Mbledhjes së parë të Këshillit Antifashist Nacionalçlirimtar, më 26 maj 1944.

Shoku Enver Hoxha me anëtarë të tjerë të Këshillit të Përgjithshëm Antifashist Nacionalçlirimtar. Nga e djathta në të majtë: Hysni Kapo, Haxhi Lleshi, Myslym Peza, Omer Nishani, Spiro Moisiu.

Mehmet Shehu në ditët e Kongresit të Përmetit.

Nga e majta në të djathtë: Haxhi Lleshi, Spiro Koleka (anëtarë të Komitetit Antifashist Nacionalçlirimtar) dhe Gogo Nushi (anëtar i Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar) në ditët e Kongresit të Përmetit.

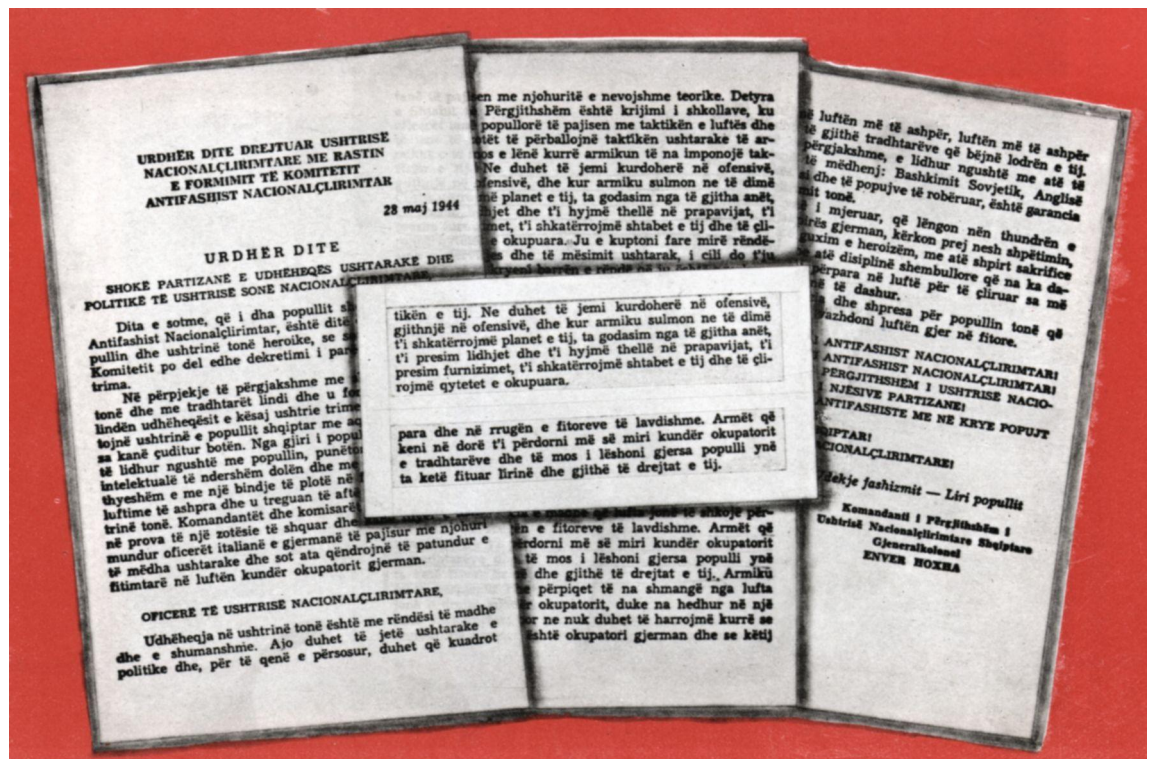
Grupe delegatësh duke dalë nga salla e Kongresit të Përmetit.

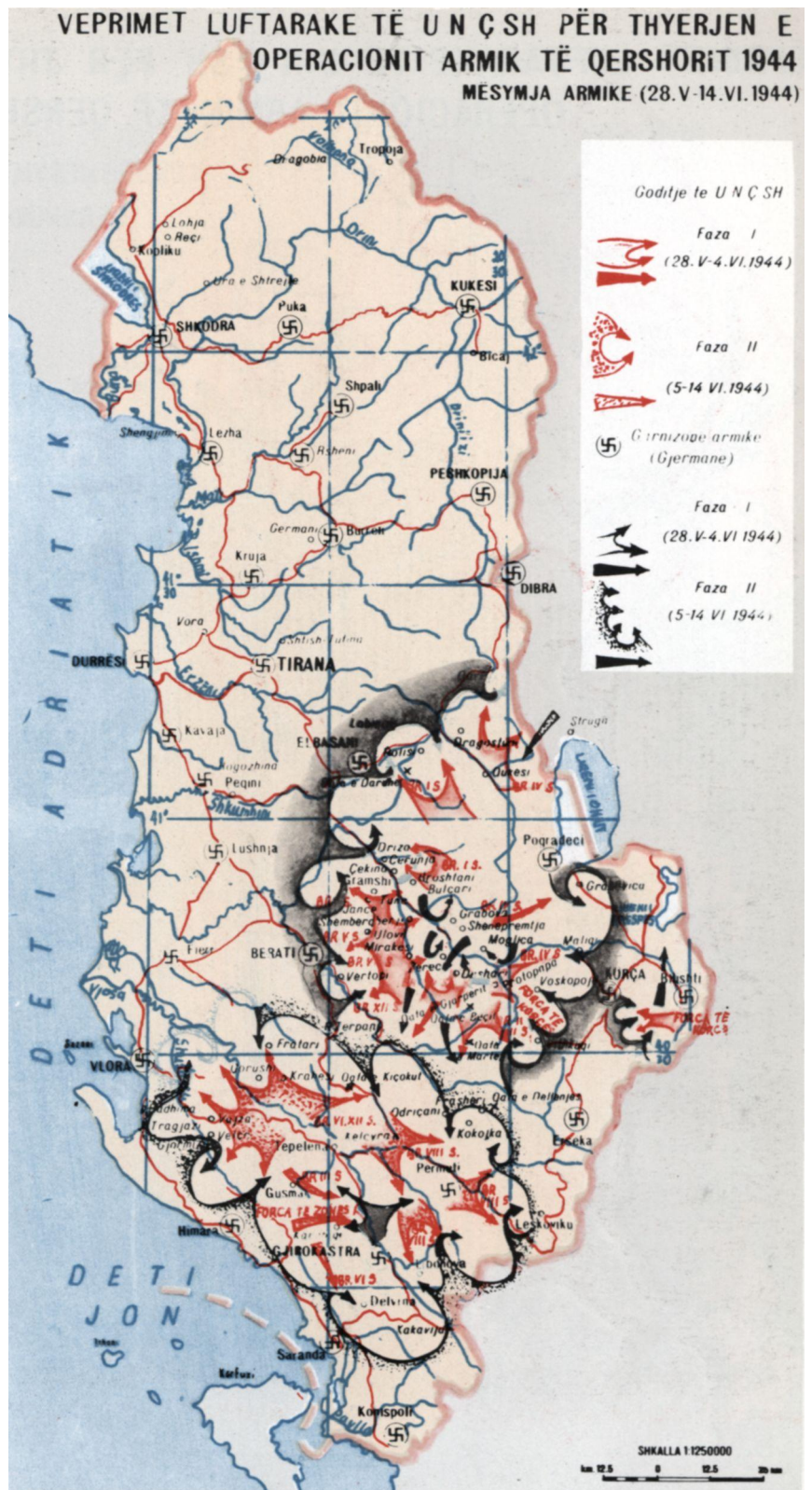
Shoku Enver Hoxha midis një grupi delegatësh dhe partizanësh në ditët e Kongresit të Përmetit.

Shoku Enver në ditët e Operacionit armik të Qershorit 1944.

Faksimile e Urdhrit të ditës, dhënë UNÇSH nga shoku Enver Hoxha, Komandant i Përgjithshëm i UNÇSH.

Më 28 maj 1944, Komandanti i Përgjithshëm Enver Hoxha i dha urdhër Ushtrisë Nacionalçlirimtare të hidhej në mësymje të përgjithshme për çlirimin e plotë të Shqipërisë nga pushtuesit gjermanë dhe për shkatërrimin rrënjësor të «Ballit Kombëtar», të «Legalitetit» dhe të gjitha forcave reaksionare.

Plani i Komandës së Përgjithshme për çlirimin e plotë të vendit kishte për qëllim njëkohësisht të siguronte dështimin e orvatjeve që bënte komanda anglo-amerikane e Mesdheut për të ndaluar kalimin në mësymje të përgjithshme të UNÇSH dhe për të mënjanuar shkatërrimin e forcave reaksionare. Në plan parashikohej edhe ndjekja e trupave hitleriane përtej kufijve shtetërorë.

Ditën që u lëshua urdhri për mësymjen e përgjithshme, filloi operacioni tjetër i madh i trupave gjermane. Armiqtë hodhën në mësymje katër divizione e gjysmë gjermane dhe disa mijëra xhandarë, ballistë e zogistë.

VEPRIMET LUFTARAKE TË U.N.Ç.SH PËR THYERJEN E OPERACIONIT ARMIK TË QERSHORIT 1944

KUNDËRMËSYMJA E U.N.Ç.SH
(QERSHOR-KORRIK 1944)

Operacioni armik i Qershorit 1944 përfundoi, ashtu si operacionet e dimrit, me disfatë për nazistët gjermanë dhe reaksionin. Ky operacion shërbeu si një provë tjetër e madhe e forcës së pathyeshme të UNÇSH e të popullit shqiptar. Ushtria Popullore doli edhe më e rritur dhe më e fortë, populli doli më i vendosur për të vazhduar luftën deri në fitore, me besim dhe më të thellë tek udhëheqja e Partisë Komuniste.

Enver Hoxha dhe Mehmet Shehu gjatë Luftës Nacionalçlirimtare. MAKRES 1943. **F. Haxhi**

Reparte partizane të Divizionit I Sulmues gjatë kalimit në Shqipërinë e Mesme dhe të Veriut.

Në fshatin Protopapë të malësisë së Oparit, më 29 qershor 1944, u formua Brigada XV Sulmuese me kuadro e partizanë të qarkut të Korçës.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XV Sulmuese.

4 gusht 1944

URDHËR-DITE

Për të njëzuar veprimet e brigadave tona dhe për ta bërë më të fuqishme goditjen kundër okupatorit gjerman dhe tradhtarëve të vendit, urdhërojmë formimin e DIVIZIONIT II SULMUES, i cili do të përmbledhë në gjirin e vet Brigadën VI Sulmuese, Brigadën III Sulmuese dhe Brigadën XVIII Sulmuese.

Me këtë rast historik për Ushtrinë tonë Nacional-Çlirimtare u çoj në emër të Shtabit të Përgjithshëm, përshëndetjet gjithë reparteve të këtij divizioni duke pasur bindjen e plotë se Divizioni II Sulmues, i përbërë nga bijtë më të ndershëm e trima të popullit tonë, do të verë gjithë forcën e tij për të ngritur lart flamurin e ushtrisë sonë heroike dhe, duke i dhënë grushte vdekjeje okupatorit të urryer gjerman dhe shërbëtorëve të tij, tok me repartet e tjera të Ushtrisë Nacional-Çlirimtare ay do të shpejtësojë çlirimin e popullit dhe të Atdheut tonë të dashur.

Vdekje Fashizmit — Liri Popullit!

Komandanti i Përgjithshëm i
Ushtrisë Nacional-Çlirimtare Shqiptare
Gjeneral-kolonel ENVER HOXHA

Faksimile e urdhrës të formimit të Divizionit II Sulmues, më 4 gusht 1944.

Kuadro dhe luftëtarë të brigadave të Divizionit II S.

Në qershor të vitit 1944, kur Divizioni I Sulmues luftonte heroikisht kundër pushtuesve gjermanë dhe tradhtarëve në Shqipërinë e Mesme, radistët partizanë të këtij Divizioni, me aparatet e zëna në luftë armikut, hynë në lidhje me Shtabin e Përgjithshëm të UNÇSH, që gjendej në jug të Shqipërisë.

Më 8-14 gusht 1944, në Heimës të Skraparit u mbledh Kongresi I i Bashkimit të Rinisë Antifashiste Shqiptare (BRASH). Në këtë Kongres jehoi fuqishëm zëri i asaj rinie, e cila nën kushtrimin e PKSH që e para që iu përgjigj thirrjes për të shpëtuar atdheun nga kthetrat e fashizmit. Rinia mbushi njësitet guerile të qyteteve, batalionet, brigadat, divizionet dhe tregoi shembull të lartë heroizmi dhe therori.

Shoku Enver Hoxha pritet me dashuri të madhe nga delegatët e Xongresit.

Shoku Enver Hoxha, në emër të Shtabit të Përgjithshëm dhe Komitetit Antitashist Nacionaiçlirimtar, përshëndet Kongresin I të BRASH.

Pamje nga punimet e Kongresit I të BRASH.

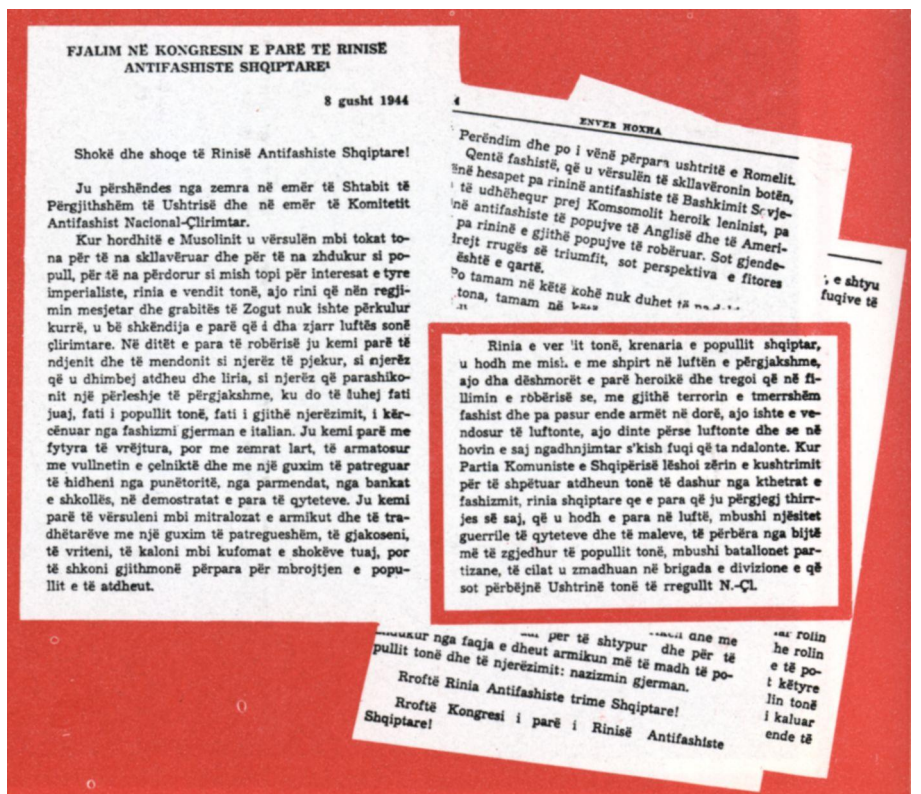
Nako Spiru duke mbajtur raportin në Kongresin I të Rinisë Antifashiste. Nga e majta në të djathtë: Nexhmije Xhuglini, Alqi Kondi, Ramiz Alia, Piro Kondi

Shoku Ramiz Alia duke folur në Kongresin I të BRASH.

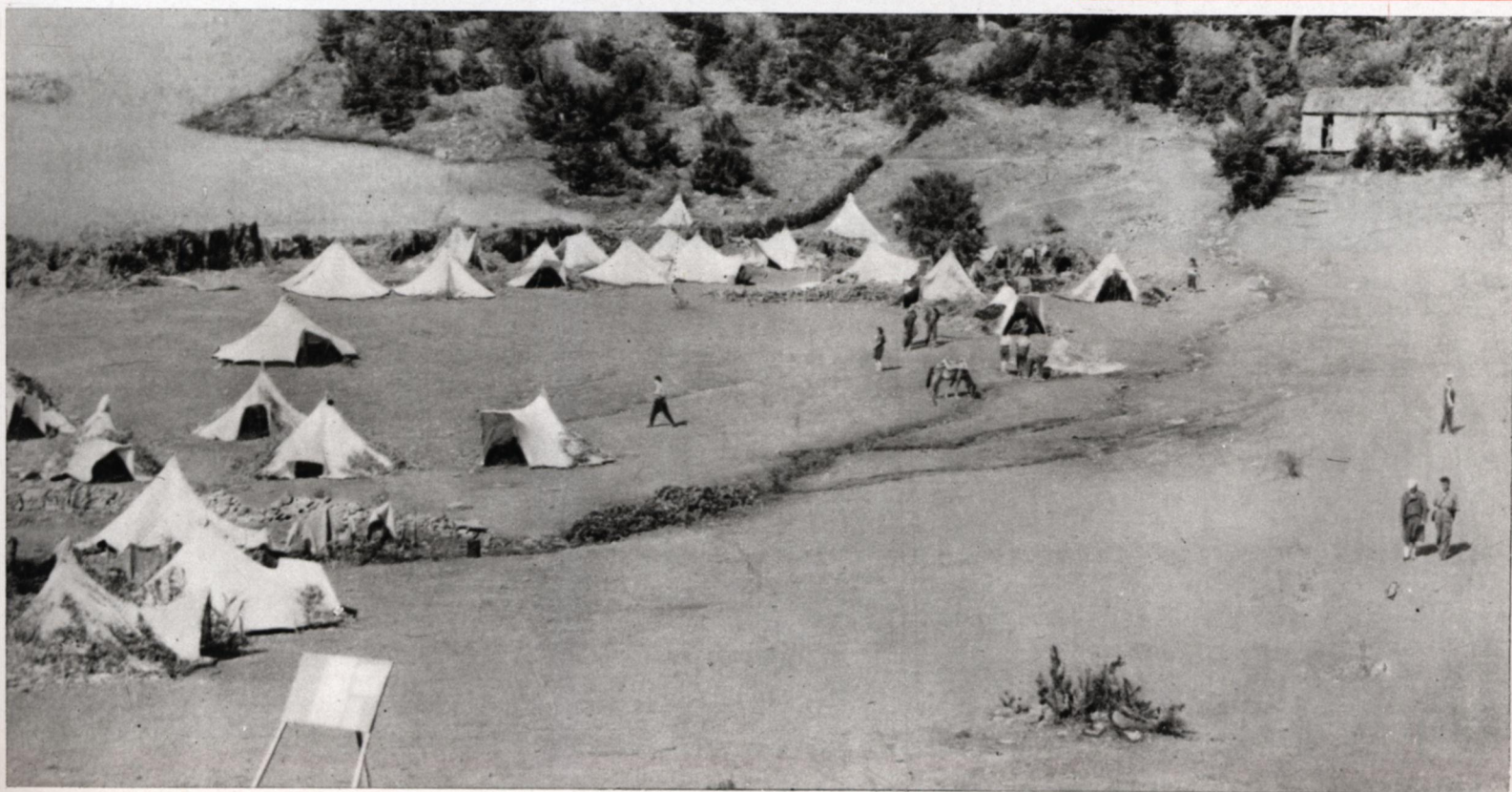
Shoku Enver Hoxha dhe Nako Spiru, i zgjedhur President i BRASH, në ditët e Kongresit.

Faksimile e fjalimit të shokut Enver Hoxha në Kongres.

Pamje nga jeta e rinisë në ditët e Kongresit.

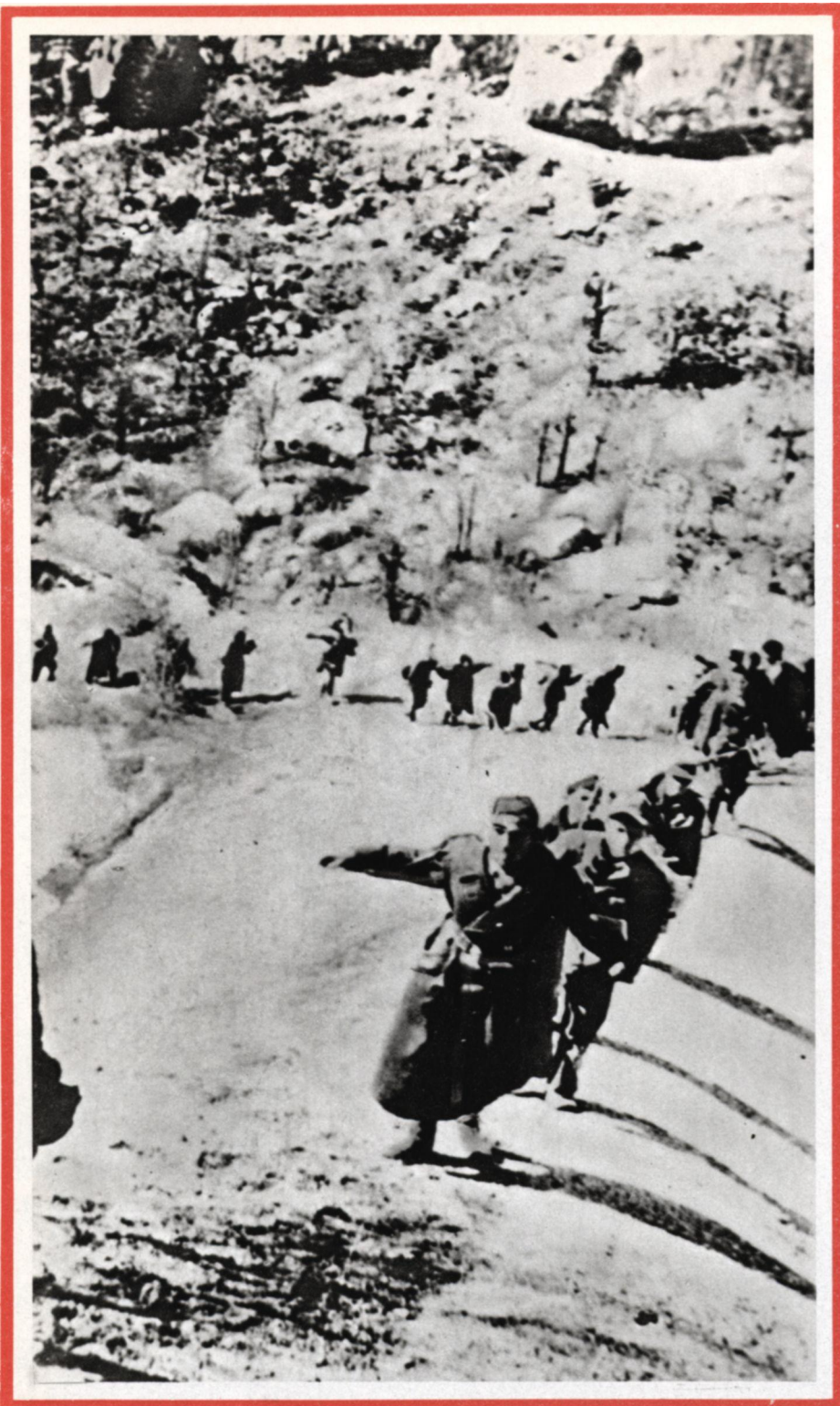

Delegatë të Kongresit I të BRASH.

«Shkolla partizane» S. Capo

Partizanë të njërive të Korparmatës I.

Hysni Kapo,
komisar i Korparmatës I.

Më 18 gusht 1944 u formua Korparmata I Sulmuese e UNÇSH. Formimi i Korparmatës I Sulmuese siguronte më mirë zbatimin e idesë së shokut Enver Hoxha për mësymjen e përgjithshme të UNÇSH, që do të përfundonte me çlirimin e plotë të Shqipërisë.

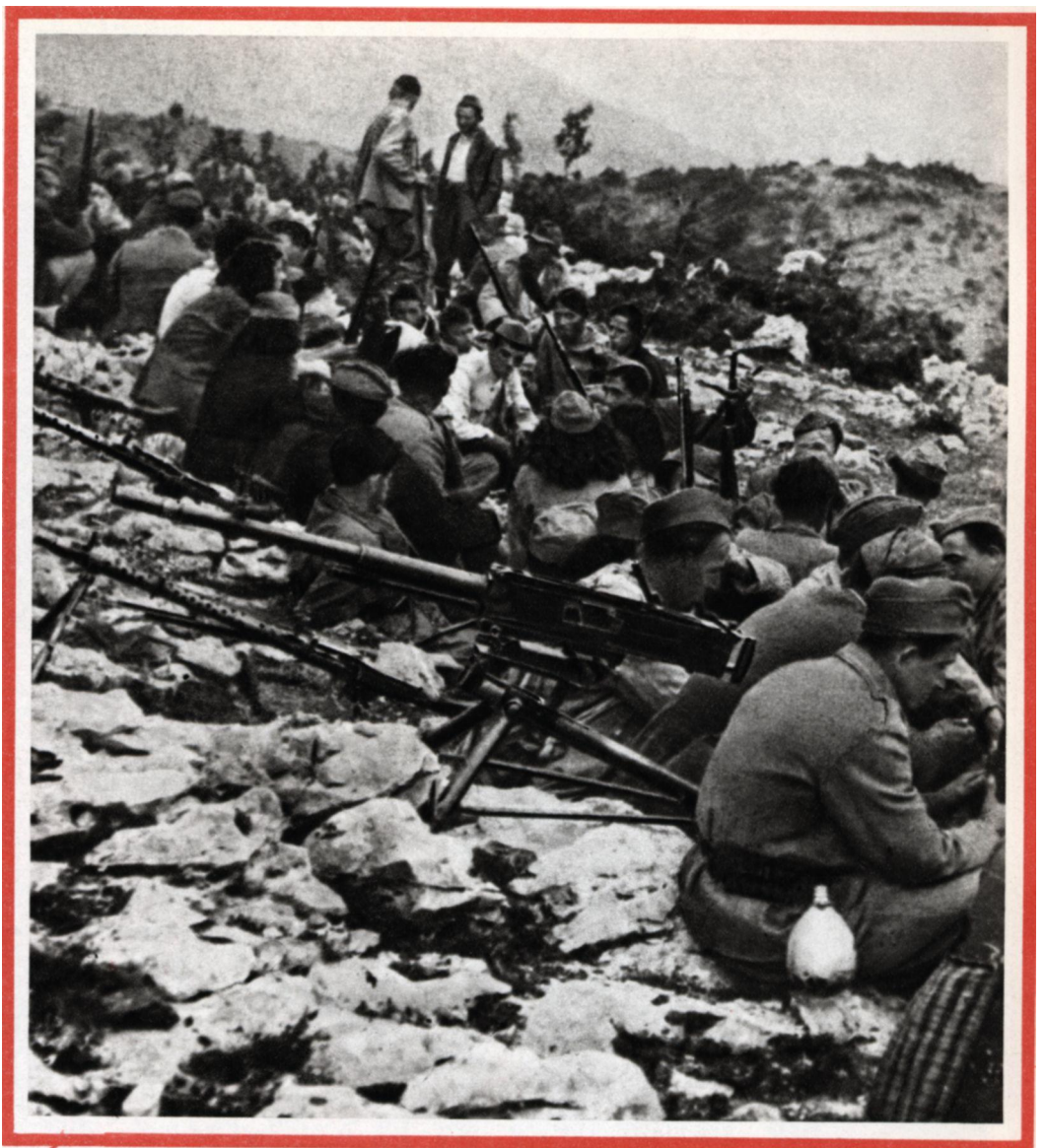
Me kalimin e Divisionit të dytë sulmuar në veri të Shkumbinit urdh
rojmë formimin e Korp Amatës së Irtë e cila do të përmbledhij nën
komandën e vet repartet e poshtme:

Divisionin e Irtë Sulmuar
Divisionin e Irtë Sulmuar
Gjithë batalionet territoriale të Qarkut të Elbasanit
Batalionin "Dajti"
Batalionin "Ishti"
Batalionin e Matit
Aradhin "Perlat Rexhepi" të Shkodrës
Batalionet territoriale të Qarkut të Dibrës
Dhe gjithë komandat e Qarkëve me përjashtim të ato të
sonës Fesës.

Vëdekje fashizmit-Liri popullit

Komandant i Përgjithshëm i Ushtrisë
Nacionale Çlirimtare Shqiptare
Gjeneral Kolonel ENVER HOXHA

Faksimile e urdhrat të Komandantit
të Përgjithshëm të UNÇSH shokut
Enver Hoxha mbi krijimin e Korpar-
matës I.

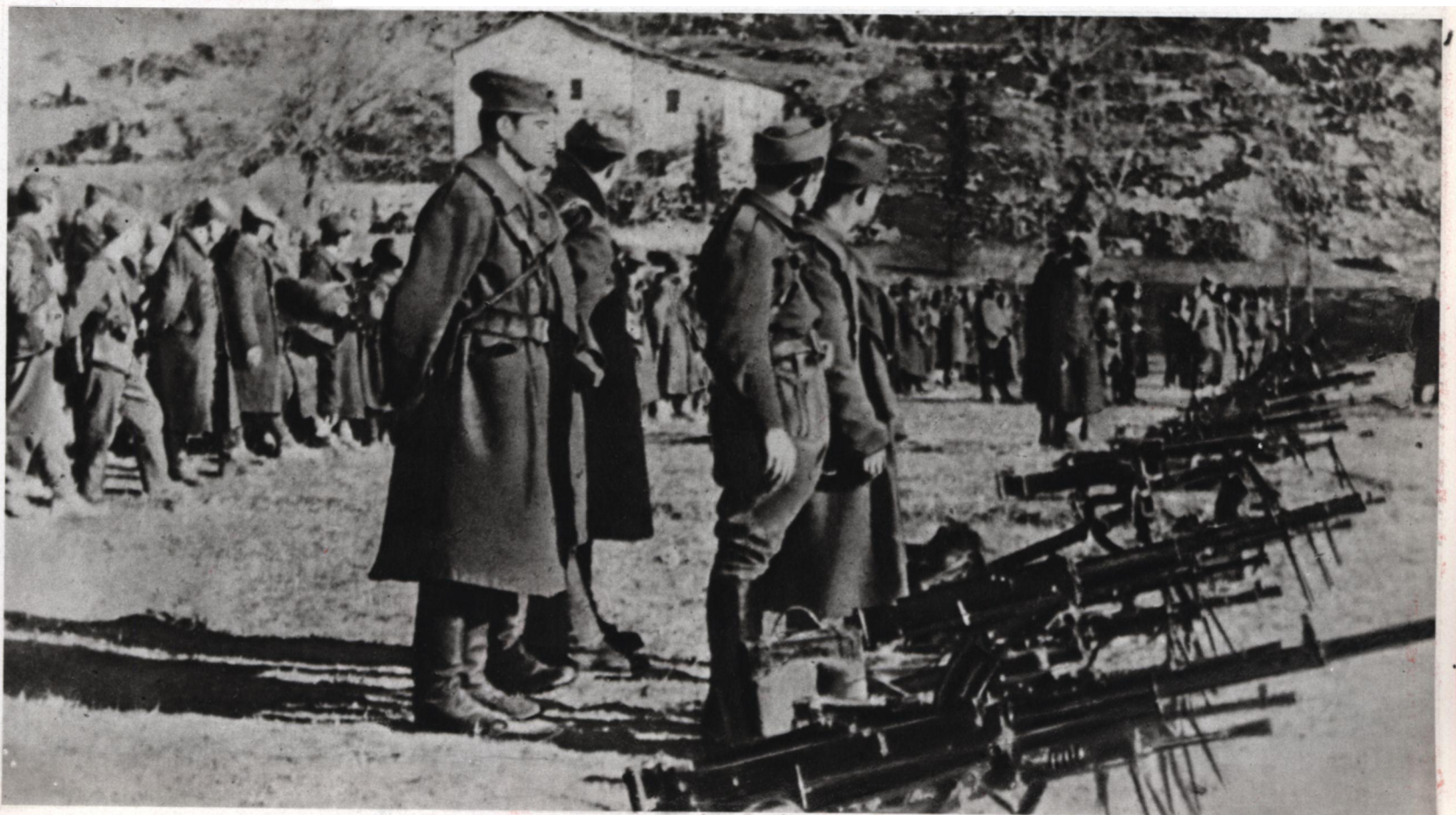

Partizanë të njëjve të Korparmatës I.

Njësi partizane në ditët e mësymjes së përgjithshme të UNÇSH.

Brigada XIV Sulmuese u formua më 17 gusht 1944, në fushën e Sheperit të qarkut të Gjirokastrës me partizanë të qarkut të Gjirokastrës.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XIV Sulmuese.

Liri Gero.
Heroinë e Popullit.

Brigada XVI Sulmuese u formua më 20 gusht 1944, në fshatin Therepel të Beratit me partizanë të qarkut të Beratit si dhe me luftëtarë të Kurveleshit.

Kuadro e luftëtarë të Brigadës XVI Sulmuese.

Brigada XVIII Sulmuese u formua më 20 gusht 1944, në Sllatinë të Peshkopisë me partizanë të qarkut të Dibrës.

Ibe Palikuqi.
Heroinë e Popullit

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XVIII Sulmuese.

Ndoc Dedo (Teli),

Ndoc Mazi (Minuku),

Naim Gjylbegu (Besniku),

Hidajet Lezha (Hida),

Ahmet Haxhia (Tigri).

Më 21 gusht 1944 bien dëshmorë Heronjtë e Popullit Ndoc Deda, Ndoc Mazi, Naim Gjylbeau, Hidajet Lezha, dhe Ahmet Haxhia në Vig të Mirditës në luftë kundër qindra mercenarëve të nazizmit gjerman.

Ja se çfarë shkruanin ata në çastin e rënies:

«Të dashur shokë,

Jena të rrethuem dhe po presim në çdo çast të na përshkojnë plumbat e tradhtarëve, por na kena da ma mirë me dhanë jetën si me le, se sa me tradhtue luftën që kena nisë. Nji herë thamë: «Ja vdekje ja liri!» Pra shokë, ju do të ndjekni punën tonë prej ku po e lamë na, me guxim të pathyeshëm.

Shokë, prej maleve të Mirditës ju çojmë përshëndetjet tona tue brohoritë të gjithë njizani: «Vdekje fashizmit! — Liri popullit!»

Të fala

Të pesë shokët: Teli, Besniku, Tigri, Minuku, Hida».

«Heronjtë e Vigut». Sh. Hadëri

Brigada XIX Sulmuese u krijua më 30 gusht 1944, në Theollogo të Delvinës me partizanë të qarkut të Gjirokastrës.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XIX Sulmuese.

Oibro Sokoli.
Heroinë e Popullit.

**Brigada XX Sulmuese u formua më 9 shtator 1944 në fshatin
Protopapë të Korçës, me partizanë të qarkut të Korçës.**

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XX Sulmuese, midis të cilëve Riza Kodheli (i dyti nga e majta).

Një grup luftëtarësh të Brigadës XX Sulmuese pas shkatërrimit të një reparti nazist

Brigada XXII Sulmuese u formua më 18 shtator 1944, në Pezë me partizanë të grupit të Pezës.

Met Hasa,
Hero i Popullit.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XXII Sulmuese.

Më 21 shtator 1944, në Zall-Mner të qarkut të Tiranës u formua Brigada XXIII Sulmuese, me partizanë të qarkut të Tiranës dhe të rretheve të Krujës e të Matit.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XXIII Sulmuese.

Forcot portizane të Brigadës VII Sulmuese dhe të qarkut të Beratit, pas një lufte të përgjakshme, më 12 shtator 1944, çliuon qytetin e Beratit. Populli i Beratit teston i gëzuar çlirimin përfundimtar të qytetit.

Më 18 shtator 1944, forcat partizane të Brigadës XIV Sulmuese në bashkëpunim me Brigadën XIX Sulmuese dhe me luftëtarë të Zonës I Operative çliuan qytetin e Gjirokastrës. Partizanë e popull të mbledhur në ditën e çlirimit të Gjirokastrës.

Brigada XVII Sulmuese u formua në Gjinar të Shpatit, më
26 shtator 1944, me partizanë të qarkut të Elbasanit.

Gogo Nushi (në mes) midis kuadrove të shtabit
të Brigadës XVII Sulmuese.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XVII Sulmuese.

Brigada XXIV Sulmuese u formua më 4 tetor 1944, në Bicaj të Lumës me partizanë të qarkut të Kukësit dhe të njësive të ndryshme të UNÇSH.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XXIV Sulmuese.

Brigada IX Sulmuese u formua më 16 tetor 1944 në fshatin Lozhan të Gorës të qarkut të Korçës.

Pamje nga inaugurimi i Brigadës IX Sulmuese.

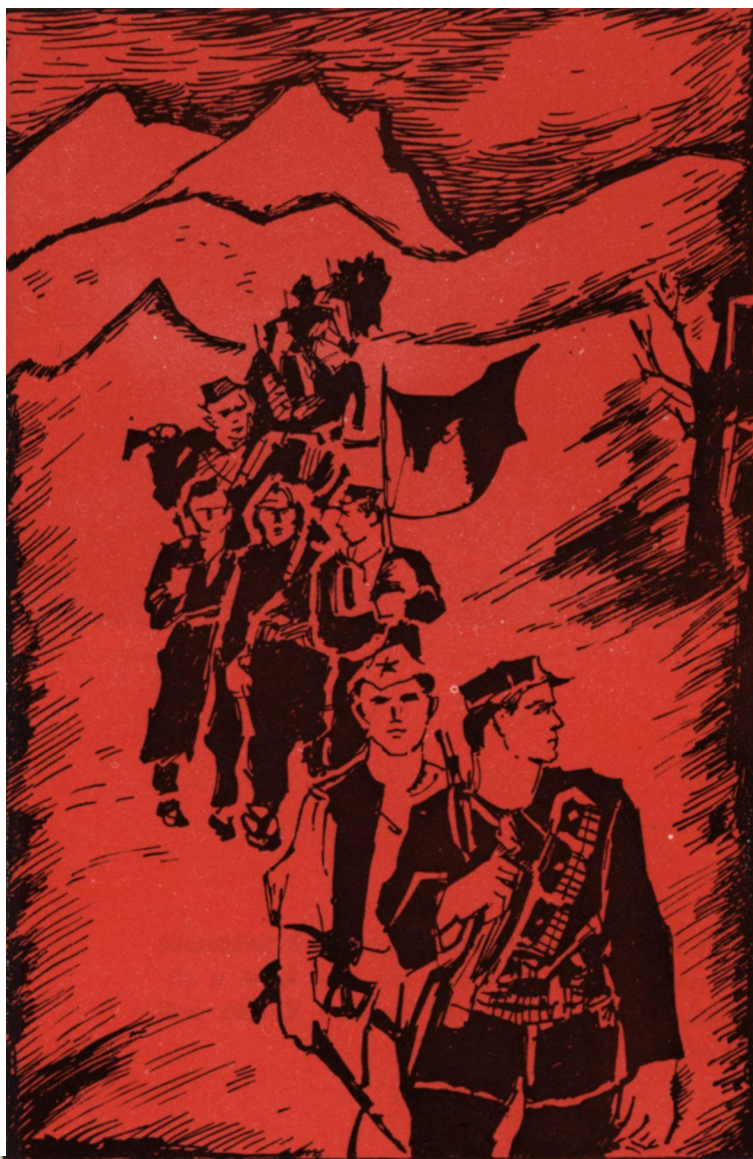

Partizanët e Brigadës XII Sulmuese së bashku me luftëtarë të Qarkut të Vlorës, më 15 tetor 1944 çliruan përgjithmonë qytetin e Vlorës. Po në tetor të vitit 1944 u çliruan Saranda, Delvina, Fieri, Lushnja. Populli i Vlorës feston ditën e çlirimit.

Forcat e Brigadës II Sulmuese dhe të Brigadës IX Sulmuese më 24 tetor 1944 çliruan qytetin e Korçës. Në këtë kohë u çliruan Erseka (22 tetor), Bilishti (24 tetor). Populli i Korçës pret me entuziazëm çliruesit.

Më 20-22 tetor 1944, në qytetin e lirë të Beratit u zhvillua Mbledhja II e Këshillit Antifashist Nacionalçlirimtar të Shqipërisë, e cila vendosi shndërrimin e Komitetit Antifashist në qeveri demokratike të Shqipërisë. Mbledhja e Beratit miratoi ligjin e ri mbi këshillat nacionalçlirimtare. Këtë e tutje këshillat do të kryenin detyra vetëm të pushtetit demokratik popullor. Fronti Nacionalçlirimtar do të krijonte organizatat e tij më vete. Një nga vendimet më të rëndësishme të Mbledhjes ishte miratimi i Oeklaratës mbi të drejtat e qytetarëve, që përbënte një dokument kushtetues të shtetit të ri të demokracisë popullore. Vendimet e Mbledhjes II të KANÇ ishin plotësimi dhe konkretizimi i mëtejshëm i vendimeve të Kongresit të Përmetit dhe shënonin një fitore të re të popullit shqiptar mbi fashizmin dhe reaksionin e brendshëm.

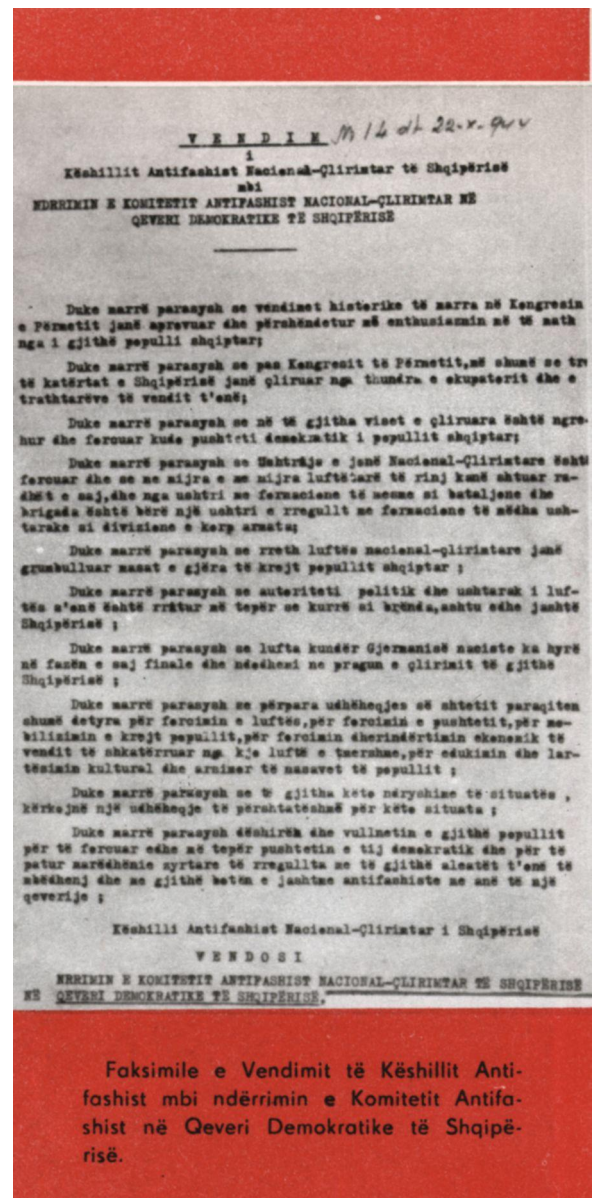

Shoku Enver Hoxha dhe anëtarë të tjerë të Këshillit Antifashist Nacionalçlirimtar drejtohen për në sallën e Mbledhjes II të Këshillit Antifashist Nacionalçlirimtar.

Shoku Enver Hoxha, kryetar i Qeverisë së Parë Demokratike, duke mbajtur raportin në Mbledhjen II të KANÇ.

Faksimile e Vendimit të Këshillit Antifashist mbi ndërrimin e Komitetit Antifashist në Qeveri Demokratike të Shqipërisë.

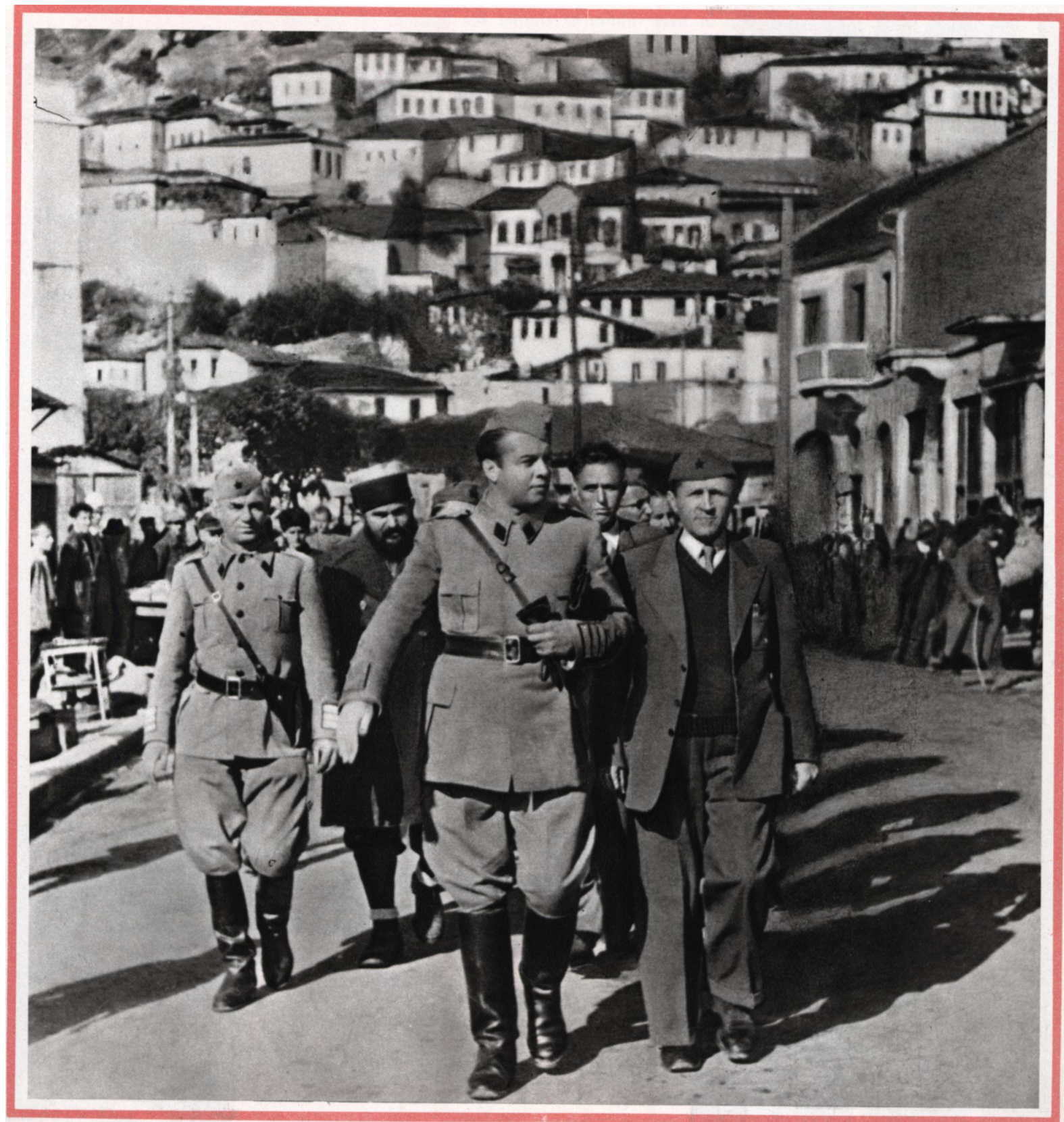

Pamje nga punimet e Mbledhjes së Beratit.
Midis pjesëtarëve: Myslim Peza, Spiro Moisiu, Goqo Tashko, Musa Basha, Llazar Bozo, Qazim Kondi, Haki Stërmilli, Nuredin Aliu.

Populli i Beratit pret me dashuri shokun Enver Hoxha dhe udhëheqës të tjerë të Luftës Nacionalçlirimtare, pjesëmarrës në Mbledhjen II të KANÇ.

Populli i Beratit pret me dashuri shokun Enver Hoxha dhe udhëheqës të tjerë të Luftës Nacionalçlirimtare, pjesëmorrës në Mbledhjen II të KANÇ.

Më 4 nëntor 1944 në qytetin e lirë të Beratit u mbajt Kongresi I i Gruas Antifashiste Shqiptare. «Gruaja Antifashiste Shqiptare, — tha shoku Enver Hoxha në fjalën e mbajtur në këtë Kongres, i fitoi me gjak të drejtat e saj dhe këto të drejta ia garanton pushteti i popullit që ajo, tok me vëllezërit e saj, e ngriti, duke sakrifikuar çdo gjë të shenjtë që kishte.

Kongresi i madh dhe historik i Gruas Antifashiste, në të cilin po asistojmë sot, do t'i japë një impuls të madh hovit të gruas shqiptare».

Pamje nga punimet e Kongresit I të BGASH.

Otiga Plumbi, Presidente e BGASH.

Nexhmije Xhuglini, kryetare e komisionit Iniciator të BGASH, duke folur në Kongres.

Vito Kondi, një nga kuadrot drejtues të BGASH, duke diskutuar në Kongres.

Duze Bajrami, një nga aktivistet e dalluara të gruas antifashiste, duke folur në Kongres.

Shoku Enver Hoxha përshëndetet nxehtësisht me nëna dëshmorësh.

Grupe delegatesh në pushimet midis seancave të Kongresit.

Brigada XI Sulmuese u krijua më 1 nëntor 1944, në qytetin e Fierit me partizanë të Zonës I Operative Vlorë-Gjirokastrër.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XI Sulmuese.

Briyada X Suimuese u formua më 6 nëntor 1944, në fshatin Karbunarë të Lushnjës me partizanë të qarkut të Beratit.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës X Sulmuese.

Më 6 nëntor 1944, u krijua Brigada XXV Sulmuese në Tropojë me partizanë të këtij rrethi dhe të njësive të ndryshme të UNÇSH.

Pamje nga inaugurimi i Brigadës XXV Sulmuese.

«Në thirrjen e Partisë» **Sh. Hysa**

**URDHËR DËRGUAR SHTABIT TË KORPARMATËS SE I
PËR KALIMIN E DY BRIGADAVE TË U.N.Ç.SH.
NË KOSOVË PËR TË LUFTUAR PUSHTUESAT
GJERMANË**

12 shtator 1944

(Shumë konspirative)

Të përgatiten dhe të nisen menjëherë për Kosovë Brigada I-rë dhe III-të.¹ Brigada I-rë të kalojë e para në malësitë e Gjakovës² dhe të Pejës, Brigada III-të ta ndjekin të parën menjëherë dhe mundësisht të bjerë në kontakt me forcat e Kryeziut³ dhe ta detyrojë atë të mbajë qëndrim. Me këtë të vepohet si me Muharrem Bajraktarin.¹ Por mos vonohet rrugës dhe mos presë kontakt me Brigadën I-rë. Këto dy brigada do të veprojnë ngushtë me një shtab operativ të njëjtë. Manush Myftiu do të shkrojë me të si i deleguar i korpusit. Këto brigada do të veprojnë nën komandën e Korpusit të parë. Do të bëjnë kontaktin me Korpusin II-të jugosllav, drejtim Plavë²-Andrievicë.³

Komandanti i Përgjithshëm i
U.N.Ç.SH.
ENVER HOXHA

Në shtator të vitit 1944, shoku Enver Hoxha, Komandant i Përgjithshëm i UNÇSH u dha urdhër Brigadës III Sulmuese dhe V Sulmuese të kalonin në Kosovë për çlirimin e saj nga pushtuesit gjermanë e nga tradhtarët. Këto brigada të UNÇSH kaluan përtej kufirit shtetëror të Shqipërisë më 5 tetor 1944. Në bashkëveprim me brigadat kosovare, deri më 18 nëntor kishin spastruar nga trupat hitleriane krejt Rrafshin e Dukagjinit, duke çliruar me luftë të ashpër Gjakovën (më 7 nëntor), Prizrenin (më 16 nëntor) dhe Pejën (më 17 nëntor) dhe vise të tjera të Kosovës.

Faksimile e Urdhrit të Komandantit të Përgjithshëm shokut Enver Hoxha dërguar Shtabit të Korparmatës I për kalimin e dy brigadave të UNÇSH në Kosovë, për të luftuar pushtuesit gjermanë. Por dy ditë më vonë Komanda e Përgjithshme e UNÇSH aprovoi propozimin e Korpusit I, që në Kosovë, në vend të Brigadës I, të kalonte Brigada V, meqenëse kjo e fundit, në këtë kohë, ndodhej në krahinën e Kukësit.

Luftëtarë të UNÇSH, të pritur si çlirimtarë nga populli, kalojnë nëpër rrugët e gytetit të posaçliruar të Pejës.

Hajdar Dushi, zëvendëskomisar i batalionit «Perlat Rexhepi». Heroi i Popullit.

Miting i popullit të një qyteti të Kosovës, çliruar nga forcat e Brigadës V Sulmuese të UNCSH.

Lufta për çlirimin e Tiranës filloi më 29 tetor 1944, me urdhër të shokut Enver Hoxha, Komandant i Përgjithshëm i UNÇSH. Ajo zgjati 19 ditë rresht.

«Tirana u çlirua prej brigadave heroike të Ushtrisë Nacionalçlirimtare të ndihmuara prej popullit të Tiranës. Në luftën e përgjakshme rrugë më rrugë e shtëpi më shtëpi kundër një armiku të vendosur e të egër të armatosur me mjetet më moderne, vullneti i hekurt i ushtrisë sonë dhe i popullit të Tiranës triumfoi. Gjaku i bijve të popullit tonë, që ranë në këtë betejë për çlirimin e kryeqytetit tonë, shkroi një nga faqet më të shkëlqyera të luftës sonë ngadhnjimtare».

ENVER HOXHA

Komandanti i Përgjithshëm i UNÇSH, shoku Enver Hoxha, drejton veprimet luftarake të Ushtrisë Nacionalçlirimtare për çlirimin e plotë të Shqipërisë.

Faksimile e urdhit të Komandantit të Përgjithshëm, shokut Enver Hoxha, dërguar Shtabit të Korparmatës I, për çlirimin e Tiranës.

**URDHËR DREJTUAR SHTABIT TË KORPARMATËS I
PËR ÇLIRIMIN E TIRANËS**

30 tetor 1944

*Shumë urgjent
Shumë konspirativ*

Duhet me sulmue Tiranën dhe me e marrë me çdo kusht, dhe s'duhet me pritë që gjermanët të tërhiqen. Politikisht do të jetë një sukses i madh dhe do të ketë reperkusione të mëdha, si brenda edhe jashtë. Ushtarakisht do të zëmë armë e municion dhe automjete, do të ndalojmë gjermanët të grabitin dhe të djegin. Me këtë sulm partizanët dhe udhëheqësit do të fitojnë besim dhe eksperiencë.

Aksioni mbi Tiranën do të bëhet i kombinuar. Janë në lëvizje Brigada VIII dhe X nën komandën e Asaf Dragotit dhe Qazim Kondit, drejtim Pezë. Këto brigada do të afrohen me Divizionin I dhe vihen nën komandën e korpusit për këtë aksion.

Janë në lëvizje Brig. II dhe XX në drejtim të rrugës Elbasan-Librazhd, për të goditur armikun në rrugë dhe mundësisht për të bërë presion mbi Elbasan.

Janë në lëvizje brigadat XII dhe XI nën komandën e I.R. drejtim Peqin-Kavajë për të goditur rrugët në atë sektor, dhe në rast nevojë për të ndihmuar forcat që operojnë mbi Tiranë.

Dita që do të vepohet, të na njoftohet më parë, që të lajmërojmë të gjitha forcat të bëjnë presion të madh nga të katër anët.

Mbi Elbasan duhet të bëhet diversion ditën e sulmit mbi Tiranë, duke atakuar qytetin me brigadën që ndodhet në atë sektor dhe, në rast se shihet e mundur marrja e këtij qyteti, të silltet me urgjencë një brigadë nga terreni i Dibres, meqë atje gjendja është e qetë.

Pa marrë parasysh përgatitjen e këtij plani, i cili duhet të zbatohet me çdo mënyrë dhe shpejt, duhet të bëni presionin mbi Tiranën dhe, po të shihni mundësitë e marrjes, veproni pa humbur kohë. Në asnjë mënyrë gjermanët s'duhet të ikin rehat e pa luftë.

Gjeneral HOXHA

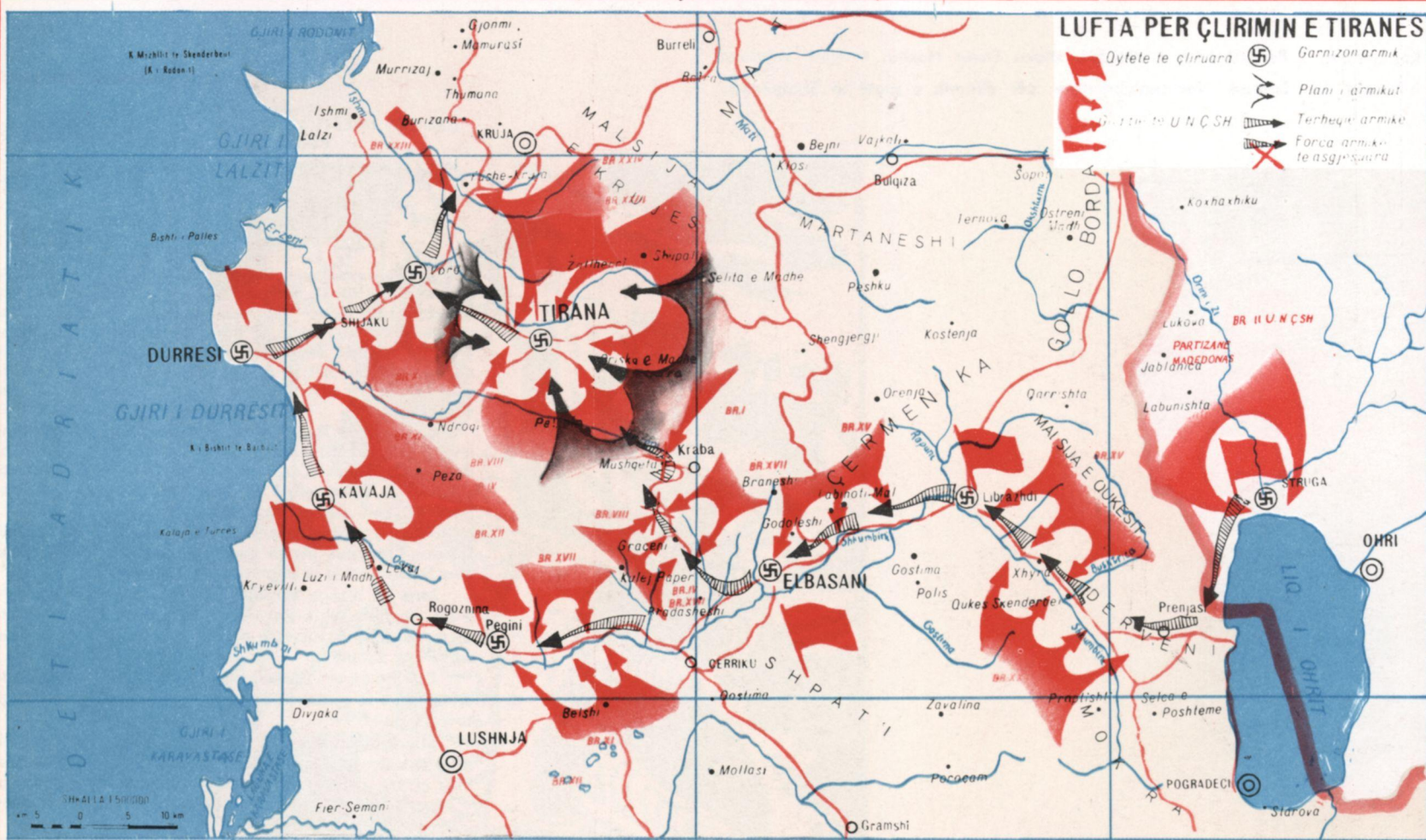
HYSNI KAPO, komisor politik i Korpomatës I Sulmuese, që kryente operacionin për çlirimin e Tiranës.

MEHMET SHEHU, komandant i Divizionit I Sulmues, që vepronte në kryeqytet dhe në rrethet e tij.

GOGO NUSHI, sekretar politik i Komitetit të Partisë për Qarkun e Tiranës.

Nga lufta për çlirimin e Tiranës.

Aspekte nga lufta në barrikada për çlirimin e Tiranës.

Partizanët luftojnë sktëpi më shtëpi për çlirimin e Tiranës.

Populli i Tiranës merr pjesë aktive në ngritjen e barrikadave.

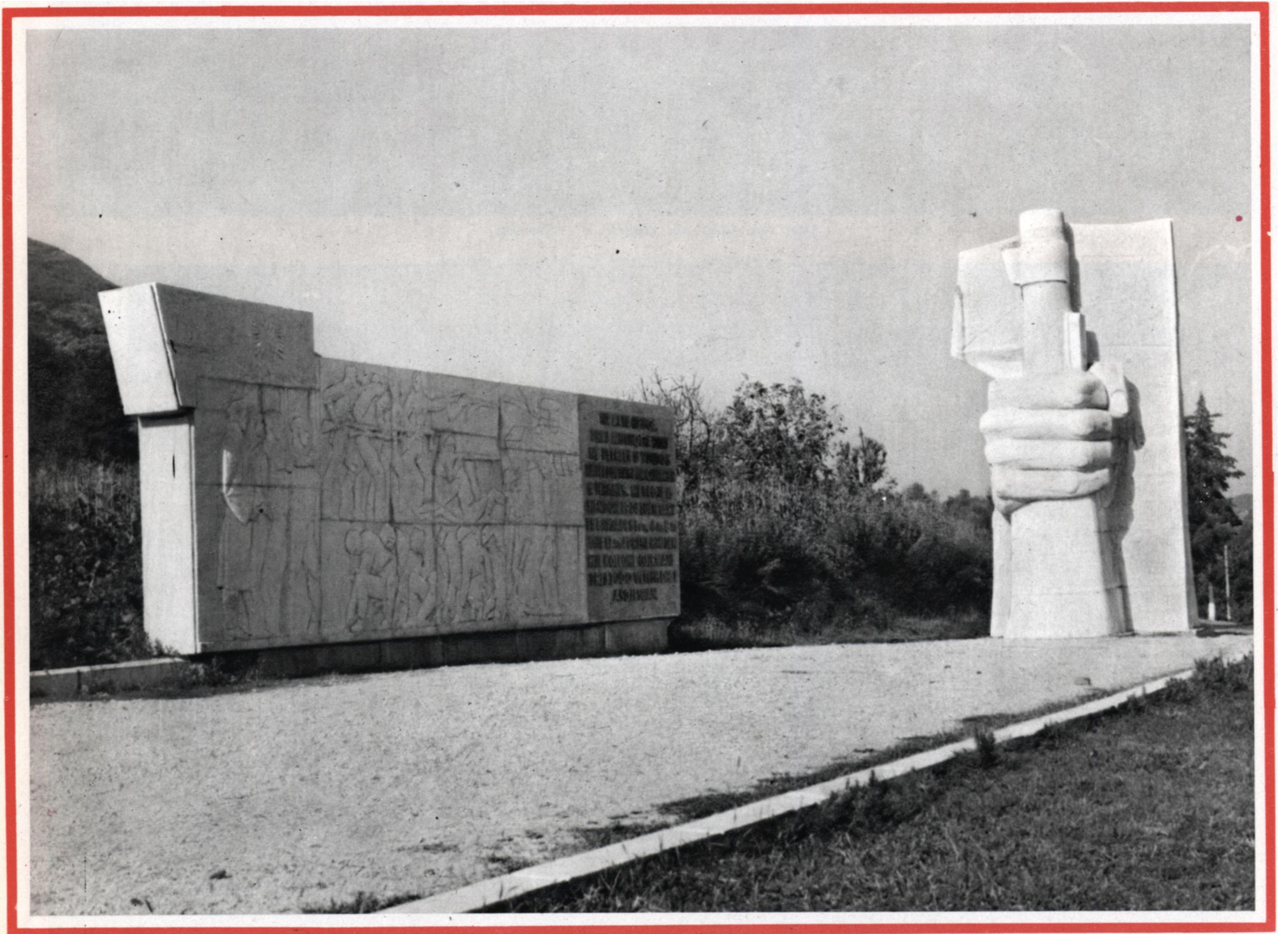
Çast nga lufta për çlirimin e Tiranës.

Në luftën për çlirimin e Tiranës një rëndësi vendimtare pati shpartallimi i kolonës armike prej 3000 vetësh, që vinte në Tiranë nga Elbasani. Beteja e Mushqetas, në afërsi të Kërrabës është një nga betejat më të mëdha e më vendimtare, që pati si përfundim shpëtimin e Tiranës.

Ja si e përshkruan skenën e kasaphanës së Mushqetas një reporter i asaj kohe:

«Kur kalon andej nuk të besohet të kenë qenë 2000-3000 ushtarë. Në bazë të materialit luftarak dhe të mjeteve transportuese, llogaritet të paktën të ketë qenë një divizion gjermanësh. Plaçka është aq e shumtë sa të lë përshtypjen jo të një ushtrie po të ndonjë hordhie të egër. Kur krahason mjetet e shumta e të rënda të armikut, ushtrinë e tij të madhe që marshonte dhe natyrën e vendit, pozitat e forta të tij, me armatimet e pozicionet tona, çuditësh si qe e mundur të shpartalloheshin dhe të asgjësoheshin më tepër se 2000-3000 gjermanë vetëm nga 1200 partizanë».

«Mushqeta» H. Dule

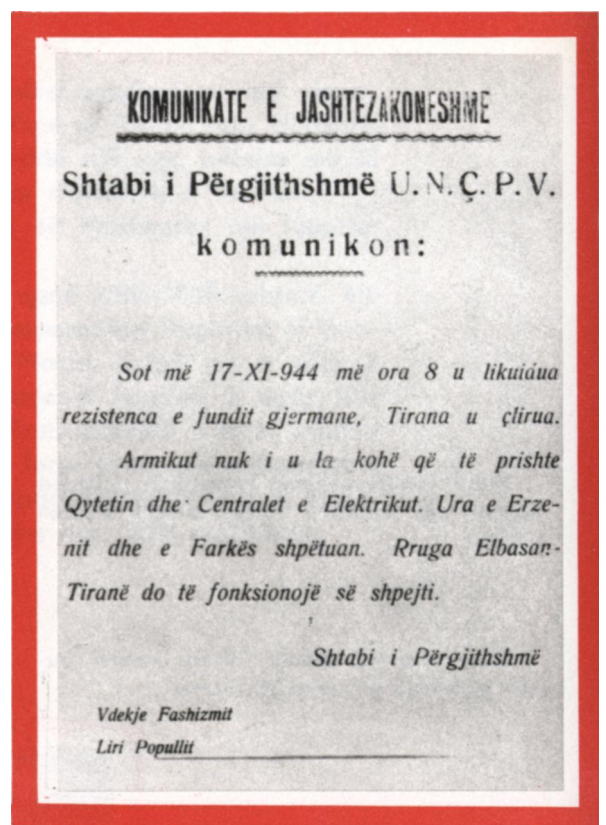
Shoku Mehmet Shehu, komandant i Shtabit Operativ për çlirimin e Tiranës, studion situatën e luftës.

Çaste pas një aksioni fitimtar kundër trupave gjermane në afërsi të Tiranës.

Shoku Enver Hoxha i njofton popullit të Beratit çlirimin e Tiranës.

Tirana, pas betejës përfundimtare për çlirimin e saj.

Populli i kryeqytetit fillon jetën e tij të lirë.

Populli i Tiranës pret krahëhapur çlirimtarët.

Fitimtarët përgëzojnë njëri-tjetrin për fitoren e madhe.

Popullsia e qyteteve, e ndjekur nga persekutimet e armikut, kthehet në shtëpi për të filluar jetën paqësore.

Armamente të ndryshme të kapura pushtuesve gjatë luftës së Tiranës.

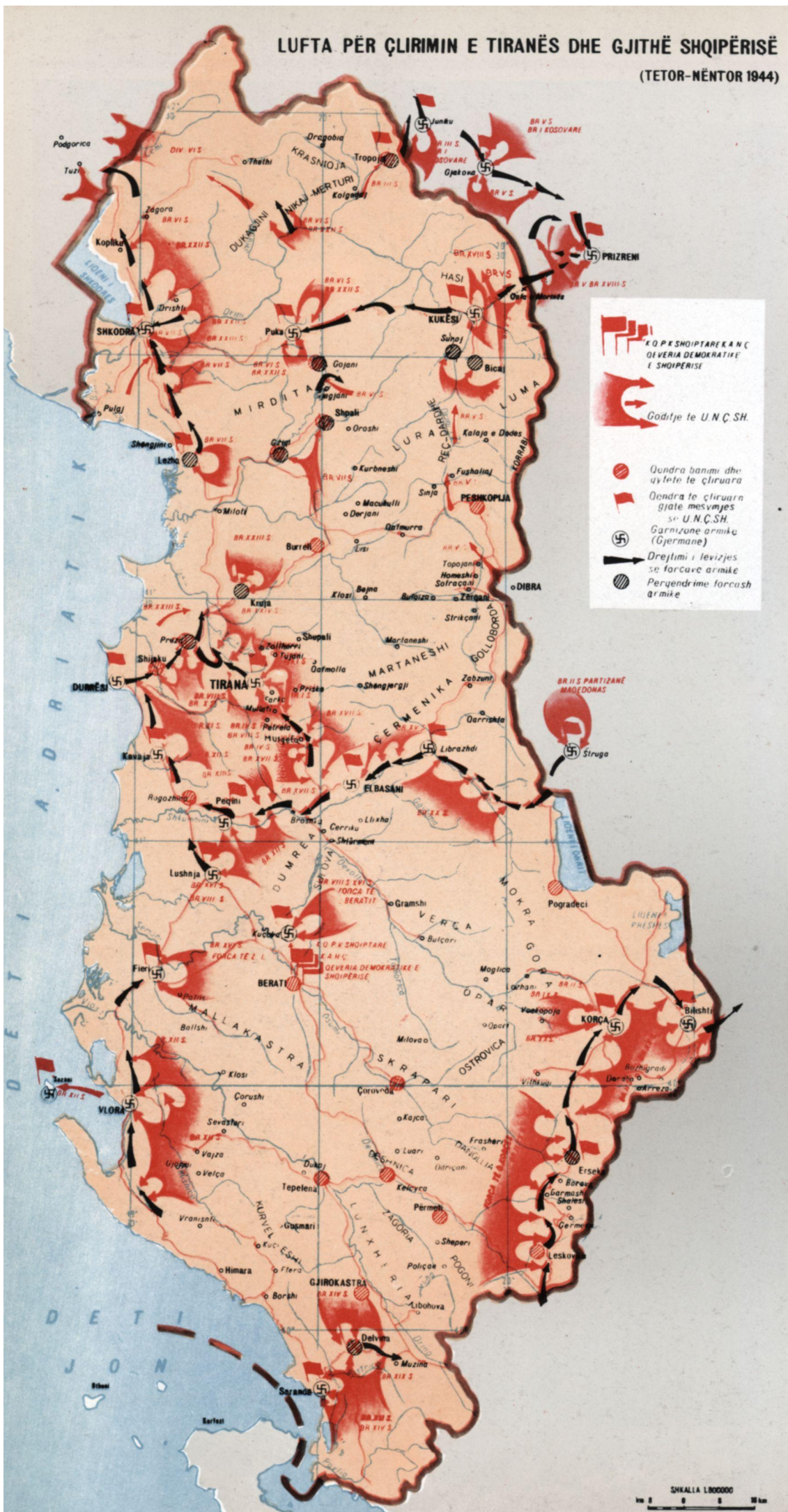

«17 Nëntor 1944» B. Sejdić

LUFTA PËR ÇLIRIMIN E TIRANËS DHE GJITHË SHQIPËRISË

(TETOR-MËNTOR 1944)

Në nëntor u çliruan qytetet: Kukësi (18 nëntor), Puka (20 nëntor), Lezha (20 nëntor), ndërsa Tropoja ishte çliruar më 16 tetor 1944. Në këtë kohë UNÇSH ishte shndërruar e tëra në ushtri të rregullt të popullit dhe të shtetit të ri shqiptar. Ajo kishte tani në gjirin e saj 70 mijë luftëtarë, të organizuar në brigada, divizione e korpamata. Prej tyre 9% ishin gra, rreth 80% të rinj dhe afro 90% fshatarë.

Forcat partizane të Brigadës XII Sulmuese, në bashkëpunim me forcat e Brigadës XI Sulmuese, më 14 nëntor 1944, çliruan qytetin e Durrësit, Populli i Durrësit feston me entuziazëm ditën e lirisë.

Më 11 nëntor 1944 forcat partizane të Brigadës XV Sulmuese çliruan qytetin e Elbasanit. Populli i Elbasanit feston me gëzim ditën e çlirimit

«Sot 28 Nëntori festohet me një entuziazëm të papërshkrueshëm nga populli shqiptar, i cili e fitoi lirinë me gjak. Sot në Tiranën e çliruar pas një lufte të ashpër, rrugë më rrugë e shtëpi më shtëpi, sot në kryeqytetin e Shqipërisë së lirë e demokratike dhe në gjirin e atij populli heroik, që qëndroi i patundur në pararojën e luftës sonë, që masakrat e gjermanëve dhe të tradhtarëve nuk e përkulën, por e forcuan më tepër, erdhi Qeveria Demokratike e Shqipërisë».

ENVER HOXHA

Populli i kryeqytetit përshëndet me entuziazëm të papërshkrueshëm Qeverinë Demokratike me shokun Enver Hoxha në krye.

Shoku Enver Hoxha dhe anëtarë të Qeverisë Demokratike në ditën e festës së 28 Nëntorit në Tiranë.

I madh e i vogël pret me dashuri hyrjen
e Qeverisë Demokratike në Tiranë.

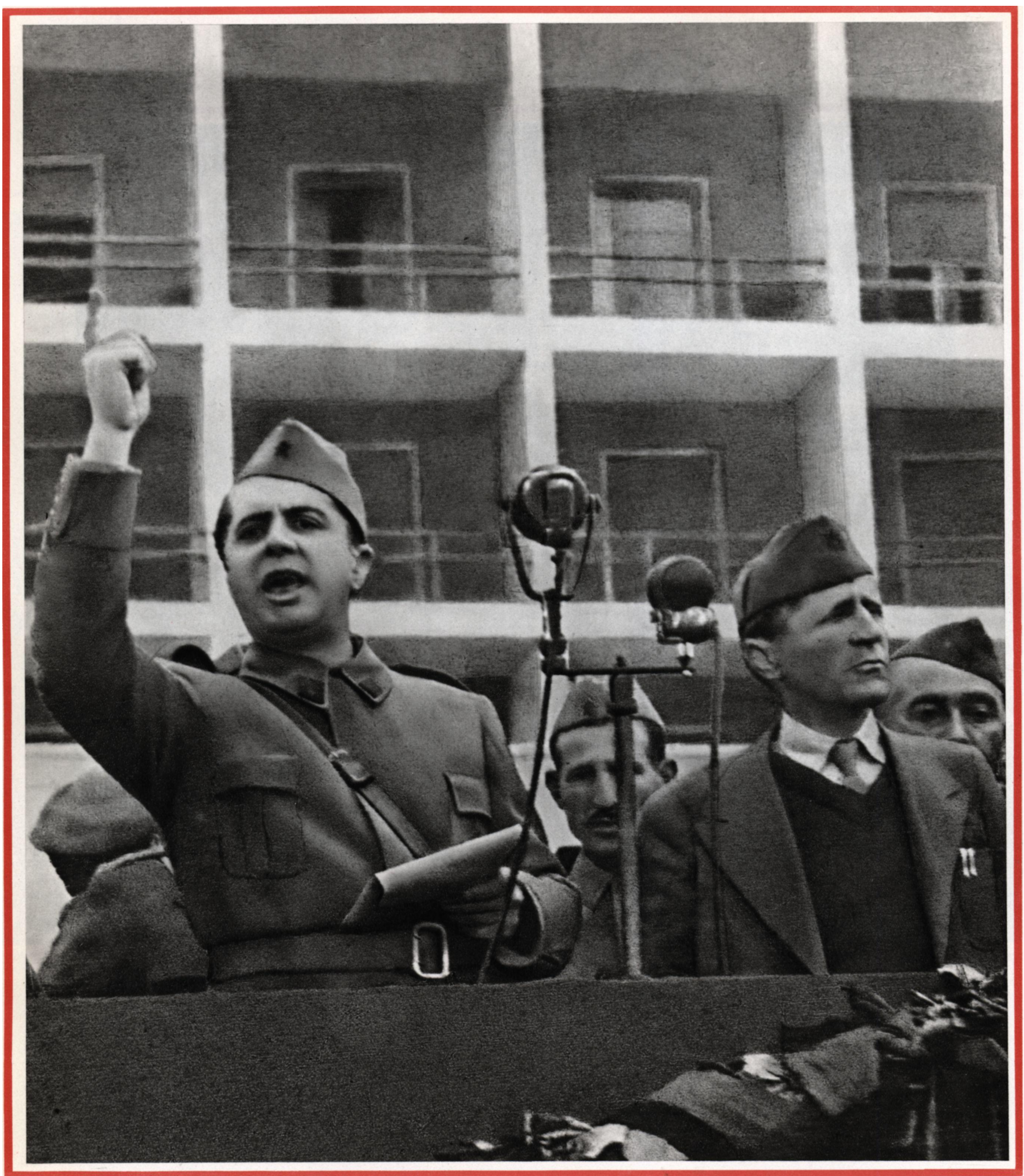

Shoku Enver Hoxha dhe anëtarë të Qeverisë kalojnë në rivistë forcat partizane të UNÇSH.

Shoku Enver Hoxha dhe anëtarë të Qeverisë ngjiten në tribunën qendrore.

Shoku Enver Hoxha mban Fjalimin historik ditën e hyrjes së Qeverisë Demokratike në Tiranë.

Pamje nga parakalimi i reparteve të UNÇSH.

Pamje nga parakalimi i reparteve të UNÇSH.

Pamje nga parakalimi i reparteve të UNÇSH.

Populli i Tiranës në mes të një entuziazmi të papërshkruar përshëndet ushtrinë e tij, që me heroizëm të pashembullt çliroi Atdheun.

Shoku Enver Hoxha midis nënave të dëshmorëve.

Populli nderon kujtimin e dëshmorëve.

BULETIN I LUFTËS NACIONAL-ÇLIRIMTARE

FLETË E PËRDITËSHME

VITI I III

LIRANË 18 NËNDOR 1944

Nr. 81

Populli Shqipëtar feston ditën e 28 Nëntorit

Pas pesë shekuj roberie të rëndë, në qytetin e Vlorës më 28 Nëntor 1912, u ngrit flamuri kombëtar. Kudo populli shqipëtar e festoi këtë ditë të lirisë plot gezim. Independencën në atë kohë e fituam. Përpjekjet e patriotëve patën një fruit.

Por s'kishim asgjë shere që t'a ruanim këtë independencë. Në çdo çast ishim në rrezik që tregëtarët e politikës të na i shitnin këtë.

Kaluan që atëherë 27 vjet gjor më 7 Prill 1939 kur pashilloku për Shqipërinë mori fund Vendi i ynë u bë preja e fashizmit. Populli i ynë ra në një skllavëri edhe më të rëndë, që ishte pjella e këtyre tregëtar flamujsh të cilët ishin me vrap dukë e tradhëtuar sqe dhe keq dhe e lënë në mëshirën e okupatorit fashist.

Pasë vjet roberie me të rëndë se kurdoherë kaloi populli shqipëtar ky popull i shumëvujtur.

Dita e sotë mbuloi vendin t'onë.

Por në dojt e popullit shqipëtar zjen gjaku për liri. Që në ditët e para u mundua t'i dalë sot vendit të vet dhe vetvetes. Që atë ditë filloi rezistencën e tij, e cila më pas u bë me armë, me luftë të vazhduarshme, kundër okupatorit dhe tregëtarëve të zakonshëm të politikës, të cilët mundoheshin t'a mbanin të skllavëruar, të shtypnin ndjerjat e tij lirisdashës dhe përpërimtare.

Në me luftën t'onë pesëvjeçare i treguam botes se jemi pasardhës të denjë të traditave luftarake dhe lirisdashëse të dërgjyshëve t'onë që u përpoqën, në Kuvënderin e Leshit, më 1444, më 1878 më 1912, në Luftën e Vlorës më 1920 për të na lënë një Shqipëri të Lirë.

Pesë vjetet e roberisë kusuron. Me luftë e gjak, përpjekje, sakrificë dhe heroizma sot i tërë populli shqipëtar feston ditën e 28 Nëntorit, i liri dhe krenar.

Festa e flamurit këtë vit, ta një ndryshim renjësor nga ajo e vitit 1912. Sot e festojmë këtë ditë me një

Shqipëri të Lirë me të vertetë pa tregëtarë të politikës me një Ushtri t'onë lavdiplote, që është një forcë sigurimi për t'a ruajtur në çdo kohë këtë independencë. Populli Shqipëtar e feston këtë ditë i lumtur se e sheh vehtën e tij të bashkuar, të fortë e t'organizuar, me një front të përbashkët Nacional-Çlirimtar, me një Qeveri të tij Demokratike, fruit i përpjekjeve dhe i luftave të përgjakshme kundra okupatorëve të fortë e barbarë dhe të gjithë tradhëtarëve t'Atdheut, që me çdo menyre u munduan t'a perçanin dhe t'a bënin vegël të dëshirave të tyre.

Populli shqipëtar sot në këtë festë të madhe brohorit lirin e tij, Ushtrinë e tij që është garancia e lirisë Qeverinë e tij Demok

Çlirimtar që u përpoq të realizojë anëtin politik për të nderuar Shqipërinë e re si dhe udhëheqësin e dashur të tij Gjeneral-Kolonel ENVER HOXHEN.

DËSHMORËVE

Kur zgjedh' e tiranize
Mbi popullin rëndos:
Në zemrat t'uaj, shokë,
Kushtrims shpejt ushtoi

Mbi tankse dhe ilogore,
Mbi tela dhe zinxharë,
E dhate jetën t'uaj,
O shokë, o martirë.

F' thyet prangat, shokë,
Me vrullin gurimtar
Dhe skuqte me gjak t'uaj,
Flamurin çlirimtar.

Mbi varre t'uaj syllim
Sot lule dhe kurorë,
Për jetë ju kushtojmë,
O shokë, o dëshmorë

28 Nëntor 1944

Radio Tirana

Programi për 28 Nëntor ora 17-19

- 1) Hymni i Flamurit
- 2) Hymni i Këshillit Nacional-Çlirimtar
- 3) Mbi manifestimin e 28 Nëntorit në Tiranë
- 4) Hymni i ushtrisë
- 5) Lajme të Jashtëme
- 6) Hymni i Rinisë
- 7) Ora e Rinisë
- 8) Ora e gruas
- 9) Ora 20 lidhet me Kinema Kosovën

Nga lufta dhe vullneti i popullit lindi Qeveria e l-rë Demokratike e Shqipërisë. Me punën dhe përkrahjen e palodhur të popullit ajo do të realizoj problemet që i shtrohen përpara. Nuk e kurcjem gjakun t'onë për të realizuar një Qeveri të tillë, nuk do të kurcejmë energjin t'onë për ta ndihmuar dhe përkrahur në barrën e sajë të madhe.

Më 29 Nëntor 1944, forcat partizane të Divizionit II Sulmues në bashkëveprim me forcat partizane të grupit të Shkodrës çliruan Shkodrën, qytetin e fundit. Populli i Shkodrës pret me entuziazëm bijtë e tij çlirimtarë. Po atë ditë u krijua në Shkodër Brigada XXVII S.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XXVII Sulmuese.

Më 29 Nënfor 1944, pas pesë vjet e gjysmë lufte heroike nën udhëheqjen e Partisë Komuniste kundër pushtuesve fashistë italianë e gjermanë dhe kundër tradhtarëve të vendit, e gjithë Shqipëria ndodhet e çliruar. Kudo valon flamuri i lirisë. Populli shqiptar ka zhdukur përgjithmonë sundimin e huaj, ka shkatërruar krejtësisht sundimin politik të çifligarëve e të borgjezëve. Ka triumfuar revolucioni popullor, vendi ka hyrë në rrugën e socializmit.

29 Nëntori hyri në historinë e popullit shqiptar si Dita e Çlirimit të Atdheut dhe e fitores së revolucionit popullor.

Pas çlirimit të vendit, me vendim të Komitetit Qendror të Partisë Komuniste Shqiptare dhe me urdhër të Komandantit të Përgjithshëm, shokut Enver Hoxha, Divizionet V dhe VI të UNÇSH ndoqën pushtuesit hitlerianë në tokat e Jugosllavisë.

Gjatë viteve 1942-1945, përtej kufijve shtetërorë të Shqipërisë, në Dibër e në Maqedoni, në Kosovë e Mal të Zi, në Bosnje e Hercegovinë kanë luftuar me heroizëm kundër pushtuesve italo-gjermanë më tepër se 20 000 luftëtarë të UNÇSH për çlirimin e vëllezërve shqiptarë të Kosovës dhe të popujve të Jugosllavisë. Në këto luftime kanë dhënë jetën qindra partizanë shqiptarë.

Reparte partizane të UNÇSH në marshim në tokat e Jugosllavisë.

Pamje nga luftimet në tokat e Jugosllavisë.

Pamje nga luftimet në tokat e Jugosllavisë.

Pamje nga luftimet në tokat e Jugosllavisë.

Luftëtarë të UNÇSH dhe të UNÇJ në tokat e Jugosllavisë.

Luftëtarë të UNÇSH në tokat e Jugosllavisë nderojnë kujtimin e bashkëluftëtarit të tyre të rënë në fushën e nderit.

Luftëtarë të UNÇSH parakalojnë në qytetet e Jugosllavisë, që i kanë çliruar së bashku me UNÇ Jugosllave.

Çaste nga nisja për në Atdhe e luftëtarëve të UNÇSH, që morën pjesë në luftimet për çlirimin e Jugosllavisë.

Krenar për luftën kundër pushtuesve fashistë populli shqiptar, si një nga pjesëtarët më aktivë të koalicionit antifashist hyri në analet e historisë së luftës kundër fashizmit me një kontribut të çmueshëm në fitoren historike mbi fashizmin. Në truallin shqiptar shkeli këmba e më shumë se 700 mijë ushtarëve fashistë. Populli ynë gozhdoi në luftë më se 15 divizione italiane dhe gjermane dhe nxori jashtë luftimit më se 70.000 armiq. U shkatërruan dhe u kapën qindra tanke dhe autoblinda, 1331 topa e mortaja, 1934 kamiona dhe një sasi shumë e madhe municioni e materiali luftarak.

«Partizani fitimtar». **O. Paskali.**

Nazistë të vrarë dhe materiale të kapura armikut.

«Agim me titore» **M. Fushkati**

Dhe ja fundi i agresorëve.

Në kampet e vdekjes u masakruan shumë patriotë shqiptarë.

Ky tas, simbol i vuajtjeve të Mathausenit, në kujtim të patriotëve shqiptarë, që vdiqën në kampet naziste të shfarosjes. Në të këtilla tase të internuarit hanin lëngun. Teli është marrë nga ai që rrethonte kampin, këmbëzat nga dërrasat e barakave, toka nga ajo ku janë varrosur luftëtarët e lirisë dhe qesja është bërë nga këmishët e tyre.

Lufta Nacionalçlirimtare kundër pushtuesve italianë e gjermanë dhe kundër tradhtarëve është lufta më e përgjakshme dhe më burrërore, që kanë bërë shqiptarët gjatë historisë së tyre. Dëmet që pësoi populli ynë qenë gjithashtu shumë të mëdha. U vranë 28.000 vetë, u plagosën 12.600, u internuan në Itali e Gjermani 12.000 vetë, u shkatërruan 1850 qytete e fshatra.

Për sa u përket dëmeve materiale të pësuar gjatë Luftës së Dytë Botërore, Shqipëria zë një nga vendet e para në botë, po të llogariten këto për frymë të popullsisë.

Populli shqiptar nderon me respekt të thellë dëshmorët e lirisë, që dhanë jetën për çlirimin e vendit.

«Ne kujtojmë me krenari Luftën vigane Nacionalçlirimtare të popullit tonë, veprën e pavdekshme të partizanëve trima, që hodhën themelet e patundshme të Republikës Popullore të Shqipërisë, të pushtetit popullor, të jetës së re që gëzojmë sot».

ENVER HOXHA

«Nënë Shqipëri» K. Rama, **Sh. Hadëri**, **M. Dhrami**.

- **FORMULIMI GRAFIK**

- **HIQMET AGOLLI**
- **SPIRO KRISTO**

